

T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AVRUPA'DA İHTİLALLER DÖNEMİ (1789-1848) VE
MUTLAK MONARŞİNİN ÇÖKÜŞÜ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Danışman
Prof. Dr. Orhan YAZICI

Hazırlayan
Sercan EMİR

MALATYA 2020

T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI

AVRUPA'DA İHTİLALLER DÖNEMİ (1789-1848) VE
MUTLAK MONARŞİNİN ÇÖKÜŞÜ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Hazırlayan
Sercan EMİR

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Orhan YAZICI

MALATYA 2020

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Avrupa’da İhtilaller Dönemi (1789-1848) ve Mutlak Monarşinin Çöküşü” başlıklı çalışmamın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Sercan EMİR

ÖNSÖZ

Tarih yazımı boyunca karşımıza çıkacak olan oluş ve oluşum ayrımı, hadiselere tam anlamıyla vakıf olabilmek noktasında elzemdir. Tarihin oluş aşaması somut bir anlatı ile açıklanabilir lakin oluşum aşamasını izah etmek için soyut bir anlatıya ihtiyaç duyulur. Bu iki safha arasında karşımıza çıkan anlatı farkı, insan eylemleri üzerinden de tarif edilebilir. Zira oluş aşamasında insanın bedensel eylemleri en önemli faktör iken, oluşum aşamasında ise insan psikolojisi önemli bir rol oynar. Psikolojinin yanı sıra toplum psikolojisi yani sosyoloji de vazgeçilmez bir diğer disiplindir. Soyut anlatımı biçimlendirecek olan bu iki disiplin, oluşum aşamasına dair toplumsal gerçekliği ve insanın buna karşı vermiş olduğu tepkiyi açık bir şekilde ifade edebilmemizi mümkün kılar. Bu açıdan Fransız İhtilali, alışlagelmiş bir biçimde yalnızca oluş aşaması ile açıklanamaz. Zira bir hadisenin açıklayıcısı oluş değil, oluşum safhasıdır. Siyasi ve askeri tarih anlatısı ile oluş aşaması izah edilebilir lakin oluşum aşaması, doğrudan doğruya toplumsal gerçeklik ile ilintilidir.

Devrimler tarihinin en önemli safhalarından biri olan Fransız İhtilali ve sonrasında yaşanacak olan 1830-1848 arası döneme bu nazardan bakacak olursak, oluşum safhasının başlangıcı 6. yüzyıla değin uzanabilir. Erken dönem Ortaçağ Avrupası'ndan başlamak suretiyle toplumun bin yıllık dönüşümünü ve topluma muktedir olan imtiyaz sahibi sınıfların, iktidarı elde tutmak adına toplumsal gerçekliği hiçe saymaları açık bir biçimde görünmektedir. Çalışmamın mahiyetinde ziyadesiyle değinecek olduğum Ortaçağ toplumunun sosyo-ekonomik açıdan dönüşüm süreci, modern dünya insanına has hassasiyetlerinde ortaya çıktığı anlamına geliyordu. Zira her iki dönem insanı da aynı değer yargılarına sahiptir ve toplumsal yapıyı şekillendiren en temel faktör para ekonomisi olacaktır.

Değer yargılarının değişmeye başladığı, eski düzen muktedirlerinin yeni değer yargılarına hükmetmeye çalıştığı, toplum piramidine yeni sınıfların dâhil olduğu, bu yeni sınıfların gerçekçi bir statü arayışı içerisinde girmeleri, toplum piramidinin en altı ile en üstün karşı karşıya gelmesi, düzene dair yapılan ciddi eleştiriler ve fikirsel atılım neticesinde kaçınılmaz bir hal alan Fransız İhtilali, gerekçeleri bakımından Ortaçağ

Avrupası'nın en nihai sonucudur. Bu nedenledir ki, İhtilal sonrası patlak veren ve gittikçe büyüyen liberalizm ve sosyalizm tartışmaları yalnızca dönemsel değil, geniş bir perspektif ile ele alınacak olursa anlaşılabilir. Zira ideolojik tartışmalar başlı başına ayrı bir tez konusudur lakin toplumsal gerçeklik olgusu bu tartışmaların en önemli unsurunu teşkil eder. Bu nedenle İhtilal sonrası yaşanan yeni düzen tartışmaları ideolojik saplantılarla değil, ancak ve ancak tarihsel bir bakış açısı ile anlaşılabilir. Nitekim modern dünyanın muktediri olanlar, Fransız İhtilali öncesinin mağdurları konumundaydılar. Her yeni düzen gibi liberalizm de kendi muktedirini yaratmış ve düzenin anahtarını onlara teslim etmiştir.

Oluşum aşamasının yanı sıra oluş aşamasına dair de bolca malumat verdiğim bu çalışmada bir bütünlük tesis etmeye çalıştım. Modern dönem ile Ortaçağ dünyası arasında bir köprü görevi gören bu süreç, tüm hatlarıyla incelemeye değer bir konudur. Büyük bir heyecan beslemiş olduğum bu konuyu çalışabilmemde bana olanak sağlayan ve desteğini benden asla esirgemeyen çok kıymetli hocam Prof. Dr. Orhan YAZICI' ya teşekkür ediyorum. Ayrıca tez hazırlık aşaması boyunca bana büyük bir sabır gösteren ve her daim destek olan sevgili eşim Kevser AĞIRMAN ve aileme de şükranlarımı sunarım.

Malatya, 2020

Sercan EMİR

ÖZET

Teorik ile pratiğin buluştuğu ve böylece değişimin başladığı 19. yüzyıl Avrupası, pek çok açıdan devrim niteliği taşımaktadır. Mevcut düzene karşı yapılmış olan ciddi eleştiriler ve yeni bir düzen tahayyülü, ancak toplumsal bir katılım ile gerçekleşme zemini bulmuştur. 1789 Fransası'nda mahallî bir direniş olarak başlayan bu süreç, çağdaş diğer devletleri tehdit eder boyutlara ulaşması ile 1848 yılına değin sürecektir. Zira bu süreç eski düzenin, yeni düzene karşı göstermiş olduğu sert mukavemetin yanı sıra, Fransa'nın iç dinamikleri ve toplumsal bilincin yaşamış olduğu eski ile yeni arasındaki dilemma sebebiyle de oldukça uzamıştır. Özellikle Napolyon Bonapart dönemi, mevcut dönüşümün meydana getirmiş olduğu buhran ile beraber, coğrafyanın önde gelen devletleri arasındaki hegemonya mücadelesini savaş meydanlarına taşıyacaktı. Zamanla tüm Avrupa'ya yayılacak olan bu kanlı buhran sonrası ihtilal karşıtı bloğun aldığı önlemler, değişime engel olamamıştır. Zira 1830-1848 arası dönem, 1789'da patlak veren ihtilalin başarıyla sonuçlandığı bir evre mahiyetindedir. Fransız İhtilali; fikirsel açıdan çok güçlü bir alt yapıya sahip, farklı ideolojik yaklaşımların yol gösterdiği, ulus kimliğinin ön plana çıktığı ve başka bir deyişle "ulus-devlet" anlayışının imparatorluk algısına karşı kazanmış olduğu mutlak bir zaferdir. Modern dünya toplumlarına has birçok temel motivasyonun belirdiği bu dönem, devrimler tarihinin en önemli safhalarından biri olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Avrupa, Fransa, Fransız İhtilali, Napolyon Bonapart, Ulus-devlet

ABSTRACT

19th century Europe that theory and practice meet and thus where changes began, is revolutionary in many ways. Serious criticism against the existing order and the imagination of a new order have reached the ground of realization only with a social participation. This process, which started as a local resistance in France in 1789, will continue until 1848 when it reaches the dimensions that threaten other modern states. Also, this process has extended due to the harsh strength of the old order against the new order, the internal Dynamics of France and the dilemma between the old and the new social consciousness. In particular, the Napoleon Bonaparte period will carry the crises caused by the current transformation. The measures taken by this anti-revolutionary block after this bloody crises, would spread all over Europe, could not prevent the systemic changes. Because the period between 1830-1848 will be a phase in which the conflict that broke out in 1789 ended successfully. French Revolution is an absolute victory that has a very strong background in terms of ideas guided by different ideological approaches, where the identity of the nation emerges. In other words the perception of the “nation-state” has gained ground against that of empire. This period, in which many basic motivations emerging from modern World societies appeared, is one of the most important stages in the history of revolutions.

Key Words: Europe, France, French Revolution, Napoleon Bonaparte, Nation-State

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR	ix
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1789'DAN 1830'A FRANSIZ İHTİLALİ VE ETKİLERİ

1.1. Fransız İhtilali	8
1.1.1. Neden İhtilal ?.....	8
1.1.2. İhtilal Neden Fransa'da Oldu?.....	12
1.1.3. Kurucu Meclisin İhtilaldeki Rolü ve İhtilalin Başlangıcı	18
1.1.4. İhtilal Sonrası Avrupa'da Genel Durum.....	23
1.2. Napolyon Bonapart ve Koalisyonlar Dönemi	25
1.2.1. Fransa'da Mutlak Monarşinin Devrilmesi ve Avrupa'nın Tepkisi	25
1.2.2. Napolyon Bonapart Dönemi ve Koalisyon Savaşlarının Genel Sonuçları.....	28
1.2.3. Viyana Kongresi ve Alınan Önlemler	38
1.3. Tedbir ve Tedirginlik Dönemi (1815-1830).....	41

İKİNCİ BÖLÜM

İKİ İHTİLAL ARASI DÖNEM (1830-1848)

2.1. Viyana Kongresi Sonrası Liberalizm	45
2.2. 1830 İhtilalleri.....	48
2.2.1. Fransa'da İhtilal	48
2.2.2. Belçika'daki Gelişmeler	53
2.2.3. Polonya'daki Gelişmeler	58

2.2.4. İtalya'daki Gelişmeler	61
2.2.5. Almanya'daki Gelişmeler	62
2.2.6. İngiltere'deki Gelişmeler	63
2.2.7. 1830 İhtilalleri Özelinde Liberaller ve Monarklar	65
2.3. 1848 İhtilalleri.....	68
2.3.1. İsviçre'deki Gelişmeler	68
2.3.2. Fransa'daki Gelişmeler	71
2.3.3. İtalya'daki Gelişmeler	79
2.3.4. Almanya'daki Gelişmeler	84
2.3.5. 1848 İhtilalleri ve Avusturya	90
SONUÇ	96
BİBLİYOGRAFYA	100
DİZİN	103

KISALTMALAR

Bkz: : Bakınız

C.: : Cilt

s.: : Sayfa

vs.: : Vesaire

yy.: : Yüzyıl

M.Ö.: : Milattan önce

GİRİŞ

Araştırmış olduğum döneme dair bir giriş yapmadan önce, söz konusu hadiselerin yaşanacak olduğu coğrafya hakkında kısa bir açıklama yapmayı gerekli buluyorum. Coğrafyasız bir tarih anlatısının soyut bir kavrayışı mümkün kılmayacağı gibi, meselenin siyasi ve askeri yönlerini de izah etmeyi güç kılacağı kanaatindeyim. Coğrafi özelliklerine dair değinecek olduğum noktalar, konunun içeriği ile sınırlı olacaktır. Bunun yanı sıra, çalışmamın konusunu teşkil eden ihtilalin en önemli dört unsuru olarak gördüğüm; deniz, para ekonomisi, burjuva ve fikir unsurları üzerine de kısa bir yer ayırmak mecburiyeti hissettim. Konuya girmeden önce, genel bir perspektif oluşturabilmek adına bu dört unsurun tarihsel serüvenine kısa da olsa değineceğim. Zira bu çalışma boyunca istifade etmiş olduğum kaynakların hemen hemen hepsinde, işaret etmiş olduğum unsurların tarihsel serüvenlerine dair bir örneğe rastlayamamış olmam, beni bu zaruri tercihe yöneltmiştir. Bununla birlikte, Genel Avrupa Tarihi mahiyetinde olan eserlerde tüm unsurların genel bir serüveni ile karşılaşmak gayet tabii mümkündür. Lakin İhtilal, bu tür kaynakların hususi bir gayesi olamaması sebebiyle, konu özelinde oldukça elzem gördüğüm bu unsurların birbirleri ile olan bağlantısı sağlıklı bir biçimde kurulamamaktadır. Konuyu daha anlaşılabilir kılmak adına bu aşamada göstermiş olduğum hassasiyet, giriş bölümünün genel mahiyetini belirlemekle birlikte, ele almış olduğum dönemin atmosferine dair genel bir perspektif çizmektedir.

Avrupa; doğu – batı ekseninde uzanan, birçok yarımada ve adası bulunan, üç bir tarafı denizlerle kaplı, birçok açıdan zengin bir coğrafyadır. Kıtanın isim babası olarak kabul edilen Herodot, Yunan adasının kuzeyini belirtmek için bu adı kullanmıştır.¹ Kıtanın hudutlarını kuzey, güney ve batı eksenli belirtmek oldukça kolaydır lakin doğu sınırları ise büyük bir tartışma konusudur. Siyasi, kültürel ve coğrafi şartlar göz önüne alınarak çeşitli birçok görüş ortaya atılmıştır. Zira yukarı belirtilen eksenlerin aksine doğu sınırı, net bir doğal (coğrafi) sınıra sahip değildir. Kafkaslara değin uzandığı görüşü dahi sunulan bu mesele, genel bir kabul ile *Dinyeper Nehri*² ile hudutları çizilmiş ve Asya

*İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

¹ Charles Seignobos, **Avrupa Medeniyetlerinin Mukayeseli Tarihi**, (çev. Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul 1960, s.7

² Beyaz Rusya'dan doğan ve büyük bir bölümünün Ukrayna sınırları içerisinde geçerek Karadeniz'e dökülen, 2201 km uzunluğundaki bir nehirdir. Bkz. Wiesner-Hansk s.4

kıtası ile sınır kabul edilmiştir. Lakin Rusya'nın büyük bir bölümü ve batı şehirlerinin birçoğu Avrupa'da kabul edilir.³ Ancak şunu kabul etmek gerekir ki, bu gibi diğer tüm yorumlar ideolojik bir tutumdan yoksun değildir. Benzer bir tartışma Ortadoğu coğrafyası için de geçerlidir ve doğal bir sınır ile ayrılmamış bu bölgeler üzerine yorum yapmak, ideolojik bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir.

Coğrafi bakımdan birkaç bölüme ayrılmış olan ana kıta; kuzeyinde Britanya Adaları ve İskandinavya Bölgesi, Batı ve Doğu Avrupa Bölgeleri, güneyinde ise Yunanistan, İtalya ve İber yarımadaları bulunmaktadır. Bu bölgelerin yanı sıra coğrafi açıdan veyahut tarih boyunca Avrupalı kavimler tarafından kontrol edilip adını bu coğrafya ile ezberletmiş bir takım adalar bulunmaktadır. Bunlar ise; kuzeyde Britanya ve Riga adaları, güneyde ise Balear, Elba, Korsika, Sardunya, Sicilya, Malta, Korfu ve Girit adaları bulunmaktadır. Üç tarafı denizlerle çevrili olan bu coğrafya; kuzeyde Baltık, Kuzey, Kelf ve Manş denizleri, batıda Atlas okyanusu, doğuda Karadeniz ve Marmara, güneyde ise Akdeniz, Ege, Adriyatik ve İyon denizleri bulunmaktadır. Bunun yanı sıra; kuzeyde Riga, Kuzey ve Botni, batıda Biskay, güneyde ise Cadiz körfezlerine sahiptir. Sund, İngiliz, Cebelitarık, Sicilya, Mesina, İstanbul ve Çanakkale gibi birçok boğaza da sahiptir.⁴ Toplam 10 milyon 400 bin km. karelik bir alanı kaplamaktadır.

Kıtanın genel tarihçesine dair fikir sahibi olmak, Fransız İhtilalinin ne denli zengin bir mirasın neticesi olduğunu kavramamızı kolaylaştıracaktır. Bugün olduğu gibi geçmişte de önemli bir merkez olan bu coğrafya, büyük birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. *Pleistosen*⁵ çağının ardından kıtanın güney kıyılarında ilk yerleşim yerleri görülmektedir. Kıtanın ilk bilinen yerlileri olan *Nordik*, *Alpli* ve *Akdenizli* adlı unsurlar, Avrupa'nın tarih sahnesine teşekkülünü icra etmişlerdir. Bu tarihten sonra kıta sakinleri, diğer tüm ilkel toplumlar gibi yaşamış oldukları coğrafyayı değiştirme arzusu içerisinde hareket etmişlerdir. Uzun bir süre devam eden sosyal gelişim evresi sonrasında, nüfusun artması ve etkileşimin normalleşmesi ile siyasi teşkilatlanma örnekleri görülmeye başlayacaktır. Çeşitli Germen kabileleri, yunan şehir devletleri, İtalya toplulukları ve bazı

³ Merry E. Wiesner-Hanks, **Erken Modern Dönemde Avrupa (1450-1789)**, (çev. Hamit Çalışkan), Türkiye İş Bankası, İstanbul 2016, s.4-5

⁴ J.M. Roberts, **Avrupa Tarihi**, (çev. Fethi Aytuna), İnkılap Yayınları, İstanbul 2017, s.23-28

⁵ Büyük buz katmanlarının çekilmeye başladığı, tarih öncesi devirlerin son aşamasıdır ve m.ö. 8. yüzyılda bu aşama tamamlanmıştır. Bkz. J. M. Roberts. s.29

barbar kabileleri gibi çeşitli yerli unsurlar kendi aralarında başlamış oldukları siyasi mücadeleler neticesinde bu etkileşim daha da artmış ve bir hegemonya mücadelesine dönüşmüştür. Bu evrenin hemen akabinde, daha da gelişmiş siyasi teşkilatlanmalar meydana gelmiş ve kıtaya hapsolmuş mücadeleler, ana kıtanın dışına taşınmıştır. Büyük bir kültürel birikimin başlangıcı bu evredir.

Avrupa coğrafyasının güney doğusunda teşekkül eden ve güçlü bir hâkimiyet sağlayan *Makedonya İmparatorluğu*⁶, Asya'ya değin uzanan sınırları ile kıtalar arası etkileşimin öncüsü olmuştur.⁷ Sonraki yıllarda söz konusu bu krallığı inkıza uğratabilecek olan *Roma İmparatorluğu*, İtalya'nın küçük bir şehir devleti olarak tarih sahnesine çıkmış ve daha güçlü bir siyasi teşkilatlanma meydana getirmiştir. Asya, Afrika ve Avrupa olmak üzere toplam üç kıtaya kıyı olan Akdeniz'i bir iç deniz haline getirmeyi başarmıştır. Böylece Roma İmparatorluğu, ortak bir Akdeniz kültürünün oluşumunda önemli bir rol oynayacaktır.⁸ Tüm bunların yanı sıra; dünya tarihinde demokratik yönetim anlayışının ilk modeli olarak kabul edilen *Klasik Antik Yunan Çağı*⁹, Avrupa tarihi için her daim bir iftihar vesilesi olmuştur.¹⁰ Sonraki yüzyıllarda, kıtanın İslam dünyası ile tanışması sonrası bu coğrafyaya aktarılacak olan bu döneme ait birçok kaynak, birçok değişimin temel motivasyonu haline geleceklerdir.

Roma İmparatorluğu sonrası (476), yaklaşık on asır böylesi bir siyasi güce sahip olamayan Avrupa, bölgesel otoritelerin, parsel parsel egemen olduğu bir sürece geçmiştir. Roma İmparatorluğu sonrası bu coğrafyada doğan siyasi boşluk, derebeylerin ya da vassalların güç kazanması ile birlikte, yeni bir dönemin başlangıcı olacaktır. 7. yüzyıl sonlarından itibaren güneyde güçlü bir siyasi otorite inşa eden Emeviler, kuzey yönlü gerçekleştirmiş oldukları akınlar ile özellikle İber yarımadası yanı sıra bazı Akdeniz adalarında hâkimiyet kurmuş ve bu bölgeler, doğu-batı arasında önemli bir kültürel sentez

⁶ M. ö. 9. Ve 2. Yüzyılları arasında yer alan, sınırları bugünkü Çin ve Hindistan'a kadar uzanan büyük bir balkan İmparatorluğu. Bkz. Clive Ponting, s.203

⁷ Clive Ponting, **Dünya Tarihi**, (çev. Eşref Bengi Özbilen), Alfa Yayınları, İstanbul 2017, s.203

⁸ Ponting, s.22-229

⁹ Antik Yunan Uygarlığının dört evresinden (Yunan Karanlık Çağı, Arkaik Yunan Çağı, Klasik Antik Yunan Çağı ve Helenistik Yunan Çağı) biridir ve üçüncü evresidir. M.ö. 490'larda başlayan bu süreç, m.ö. 323– İskender'in ölümü ile son bulur.Bkz. Sarah b. Pomeroy, **Antik Yunan**, s.326

¹⁰ Sarah b. Pomeroy, **Antik Yunan'ın Kısa Tarihi**, (çev. Oğuz Yarlıtaş), Alfa Yayınları, İstanbul 2018, s.323

merkezi olacaklardır. Bu merkezler üzerinden batıya aktarılacak olan, özellikle antik döneme ait bazı eserler, kıtada yaşanacak olan büyük devrimlerin fikrîsel altyapısını oluşturacaktır.¹¹ Zira Ortaçağ Avrupası, 15. yüzyıla değin söz konusu dönem hakkında yalnızca Aristoteles'ten haberdardı.¹² En nihayetinde Avrupa, Antik Yunan'ı tanıdıkça ondan etkilenmeye başlayacaktır. Lakin devrim niteliği taşıyan değişimler, ancak 15. yüzyıl itibarıyla görülmeye başlamış ve bu yüzyıla kadar papalık, dini iktidarının yanı sıra siyasi iktidarını da devam ettirmeyi başarmıştır. Zira papalığın iktidarı, bu iki olguya aynı anda sahip olması ile mutlak bir hal almıştır.

8. yüzyıla gelindiğinde, Kısa Pipin ve oğlu Şarلمان döneminde Frank Krallığı, güçlü bir fütühat girişimi ile kıtanın önemli bir bölümünü hâkimiyeti altına almıştır. Roma sonrası döneme nazaran, askeri ve ekonomik birliği tek elde toplamayı başarmasının yanı sıra, 800 yılında kilise tarafından Şarman'a taç giydirilmesi, krallığa dini bir kutsiyet de kazandırmıştır. Lakin tesis edilen bu mutlak iktidara karşın, 10. yüzyılda ana kıtaya yönelik başlayan saldırılar, Frank krallığının iktidarını oldukça etkilemiştir. Kuzeyden Norman ve Viking, doğudan Macar ve güneyden ise Aglebi¹³ akınları adeta tüm kıtayı kuşatmış ve kıta insanın denizlere dair beslemiş olduğu duyarlılığı daha da artmıştır. Akınların etkisi sonrası özellikle deniz ticareti önem kazanmış ve kuzeyde Hansa Birliği, güneyde ise Venedik ve Ceneviz bu yeni düzenin öncüsü olmuşlardır. Kıtanın coğrafya yapısı gereği kuzey - güney ekseninde gelişemeyen ticaret ağı, kıtanın denizlere yönelmesi ile gelişme fırsatı bulacaktır.¹⁴ Jacques le Goff'un, "10. Yüzyıl Rönesans'ı"¹⁵ olarak ifade ettiği bu gelişme sonrası liman kentleri ortaya çıkmaya ve sayıları hızla artmaya başlamıştır.¹⁶

¹¹ John Hobson, **Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri**, (çev. Esra Esmert)Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018, s. 50-52

¹² Jacques le Goff, **Ortaçağ Batı Uygarlığı**, (çev. Hanife Güven, Uğur Güven), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2017, s.15

¹³ Kuzey Afrika coğrafyasında (Tunus çevresi) bulunan Aglebiler, halifelikten koparak bağımsızlığını elde etmiş bir Arap hanedanlığıdır. Kendi donanmalarını inşa etmeleri sonrası, 806 yılından itibaren Korsika'da, 827 sonrası da Sicilya'da fetihe girişmiş ve yüzyıl içerisinde tüm adayı ele geçirmişlerdir. Bkz. Jacques le Goff, s.56

¹⁴ Jacques le Goff, s.63-64

¹⁵ Tarım Devrimi olarak da adlandırılan bu dönem, mahiyeti ve gerçekleştiği dönem bakımından sosyal bilimciler arasında ciddi bir tartışma konusudur. Özellikle istilaların bu devrim özelinde, yapıcı veya yıkıcı bir etki yarattığı konusu oldukça elzemdir.

¹⁶ Marc Bloch, **Feodal Toplum**, (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2005, s. 80-86

Tarım devrimi öncesi Avrupası'nda hâkim olan ekonomik yapı, doğal ekonomidir. Takasa usulüne dayalı olan bu ekonomide, vergilendirmeler dahi tüm iktisadi alışveriş bu yapı üzerine inşa edilmiştir.¹⁷ Devrim sonrasında söz konusu bu yapı büyük bir reforma uğramış ve doğal ekonominin yerini para ekonomisi almıştır. Zira bu durum doğrudan ticaret ağının genişlemesi ve kıta hudutlarını uçtan uca kapsayan bir hal alması ile mümkün olacaktır. Bu gelişme, o güne değin yalnızca ihtiyacı kadar üretmek olan Avrupa insanının, üretim fazlası ürün elde etmeye itecektir. Zira elde kalan ürün, çok geniş bir pazar ağı ile değer kazanmaya başlamıştır. Üretim fazlası elde etme motivasyonu gayet tabii belli oranda uzmanlaşmayı da zorunlu kılmış ve tarım araç gereçlerini ciddi bir gelişime tabii tutmuştur. Siyasi otoriteler arasında iktisadi bir çekişme alanı yaratan bu yeni yapı, Avrupa'nın ve özellikle Papalığın para ile olan imtihanının başlangıcı olacaktır.

Deniz ile para ekonomisinin ayrılmaz bir bütün haline gelmesi, yeni bir sınıfın doğuşunu da beraberinde getirmiştir; Burjuva. Özellikle 15. Yüzyıl sonlarında başlayan ve devamında da kıtada bulunan otoritelerin ortak gayesi haline gelecek olan ve Coğrafi keşifler çağı, müthiş bir zenginlik ve refah sağlamıştır. Bu ekonomik refah ortamı yalnızca devletleri değil, bireysel zenginliğinde önünü açacaktır. Zira Coğrafi Keşiflerin sağlamış olduğu refah, ilk aşamada kıtanın güney kesiminde ve ikinci aşamada ise kuzey kesiminde kendisini hissettirmiştir. Bu ekonomik kalkınma hemen ardından hızlı tüketimi ve gayet tabii arz talep dengesi içerisinde hızlı üretimi de zorunlu kılacaktır. Bu dengeye önemli ölçüde cevap veren burjuva sınıfı olmuş ve toplumsal sınıf açısından kendisine, söylem gücünden yoksun seçkin bir yer açmıştır. Fransız İhtilali'ne değin devam edecek olan bu dilemma, ihtilal sonrası yenedünya esaslarının belirlenmesi ile son bulacaktır.

15. ve 16. yüzyıllarda sırasıyla yaşanacak olan Rönesans ve Reform devrimleri, özellikle Tarım devriminin getirmiş olduğu yeni ekonomik yapının yol açtığı sorunlar çerçevesinde incelenmelidir. Tam anlamıyla siyasal bir otorite halini alan kilise, doğal olarak ekonomik gücü elinde tutmaya ve bu gücün sağlamış olduğu istisnalar ayrıcalığını kendisine kanalize etmeye çalışan bir yapı haline gelmiştir. Zira bu süreçte kilisenin, özellikle borçları karşılığı *endüljans*¹⁸ adı verilen belgelerin satış yetkisini bu bankerlere

¹⁷ Jacques le Goff, s. 59

¹⁸ Latince bir kelime olan bu kavram, "indulgentia" dan gelmekte ve "bağışlamak" anlamındadır. Bir tür günah çıkarma ve cennetten toprak satın almak için kullanılan bu belge, kilise için uzun yıllar boyunca

vermiş olması, büyük bir infiale yol açacaktır. Bunun yanı sıra dini ritüellere dair yapılan eleştiriler ve inanç özelinde ortaya çıkan yeni söylemlere karşı kilisenin göstermiş olduğu radikal tutum, karşı tarafı da radikalleştirmiş. Katolikler ile Protestanlar arasındaki bu çekişme bir savaş hali almış ve “Otuz Yıl Savaşları” olarak tarihte ki yerini alan bir süreci başlatmıştır. Ulusal hassasiyetin ön plana çıkacağı yeni bir süreci başlangıcıdır.¹⁹

Bu süreç sonrası dini otoritenin zayıflaması, burjuvanın para ekonomisi içerisinde hak ettiği yeri ona vermemiştir. Zira 17. Yüzyıl ile birlikte gittikçe güçlenen merkezi yönetim anlayışı, para ekonomisini de tam anlamıyla siyasi iktidarın tekeline hapsetmiştir. Merkezileşme, yönetimin toplumsal gerçeklikten uzaklaşmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra dış politika kaynaklı yaşanan ekonomik buhranlar, toplumu çok zor koşullarda yaşamaya mecbur kılmış ve bu ahval; burjuvanın mevcut toplumsal statüsüne dair beslemiş olduğu rahatsızlık ile birleşince, devrimi mümkün kılan insan gücü ile finansal destek bir araya gelebilmiştir. Tabii ki bu birlikteliğe ciddi bir nitelik kazandıran ise Fransız düşünürler olacaktır.²⁰

önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Bkz. Ömer F. Harman, **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1995, 11.cilt, s.209-211

¹⁹ Stephan J. Lee, **Avrupa Tarihinden Kesitler (1494-1789)**, (çev. Ertürk Demirel), Dost Kirapevi Yayınları, Ankara 2015, s. 109-111

²⁰ John Holland Rose, **A Century of Continental History**, Kessinger Publishing, Montana 2009, s.5-9

BİRİNCİ BÖLÜM

1789'DAN 1830'A FRANSIZ İHTİLALİ VE ETKİLERİ

Yeni ideolojik yaklaşımlar ve ihtilal sonrası bazı mahiyet değişikliklerinin etkisi ile beraber 1830 yılına değin devam eden Fransız İhtilali, bu tarihten itibaren hemen hemen tüm Avrupa'da karşılık bulmuş ve özellikle eski rejimin halen daha hâkimiyetini koruduğu ülkelerde popüler bir başkaldırı aracı haline gelmiştir. Bu mahalli otoritelerin tercih etmiş olduğu yeni rejim, toplumu topyekûn sisteme dâhil etmesi ve daha önce hiç sahip olmadıkları imtiyazları elde etme arzusu sebebiyle, egemen güçler için niceliksel açıdan baş edilemez bir hale gelmiştir. Bunun yanı sıra yeni rejimin eski düzene karşı yöneltmiş olduğu eleştirilerin artık ikna edici bir cevap bulamaması ve ihtilal gerekçelerinin en temel ihtiyaçlara dayanıyor olması, toplumsal katılımı kaçınılmaz kılmıştır. İhtilal fikrinin toplum tarafından benimsenmesi ve katılım göstermesi tabii ki bir anda gerçekleşmiş raslantısal bir karşılaşma değildir.

İhtilal fikri, çeşitli düşünürler tarafından uzun yıllardır irdelenmiş ve özellikle Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi döneminde yayımlanan İnsan Hakları Bildirgesi, ihtilal taraftarları tarafından heyecanla karşılanmıştır. Öyle ki İhtilal sonrası 14 Eylül 1891'de duyurulan İhtilal Anayasası, mahiyeti bakımından İnsan Hakları Bildirgesine benzerlik göstermektedir. Fransa'da Meşrutî Monarşinin başlangıcı olan bu anayasanın kriterleri, zamanla tüm kıtada ve dahi tüm dünyada yankı uyandıracaktır.

Görüldüğü üzere 1830 yılında Avrupa'nın farklı bölgelerinde karşılaşılan ihtilal hareketleri, mahiyeti bakımından Fransız İhtilali ile benzer niteliktedir. Bölgesel bazı değişkenliklerin beslemiş olduğu farklı motivasyonlara rağmen 1830 sonrası dönem ancak 1789 sonrası dönem ile izah edilebilir. Fransız İhtilali ile giriş yapacağım bu bölüm; Koalisyon Savaşları, Viyana Kongresi ve sonrasında eski rejimin almış olduğu tedbirler ile birlikte 1830 İhtilallerine değin devam edecektir.

1.1. Fransız İhtilali

1.1.1. Neden İhtilal?

Tarih yazımında karşımıza çıkacak olan oluş ve oluşum ayrımı, hadiselere tam anlamıyla vakıf olabilmek noktasında elzemdir. Tarihin oluş aşaması somut bir anlatı ile açıklanabilir lakin oluşum aşamasını izah etmek için soyut bir anlatıya ihtiyaç vardır. Bu iki safha arasında karşımıza çıkan anlatı farkı, insan eylemleri üzerinden de tarif edilebilir. Zira oluş aşamasında insanın bedensel eylemleri en önemli faktör iken, oluşum aşamasında ise insan psikolojisi önemli bir rol oynar. Psikolojinin yanı sıra toplum psikolojisi yani sosyoloji de vazgeçilmez bir diğer disiplindir. Soyut anlatımı biçimlendirecek olan bu iki disiplin, oluşum aşamasına dair toplumsal gerçekliği ve insanın buna karşı vermiş olduğu tepkiyi net bir biçimde ifade edebilmemizi mümkün kılar. Bu açıdan Fransız İhtilali, alışlagelmiş bir biçimde yalnızca oluş aşaması ile açıklanamaz. Zira bir hadisenin açıklayıcısı oluş değil, oluşum safhasıdır. Siyasi ve askeri tarih anlatısı ile oluş aşaması izah edilebilir lakin oluşum aşaması, doğrudan doğruya toplumsal gerçeklik ile ilintilidir.

Fransız İhtilali'nin oluşum safhasına bakacak olursak, Ortaçağ'da birey ve toplumun mahiyetine dair fikir sahibi olmak gerekir. Zira Fransız ihtilali dönemi ile 7. Yüzyıl koşulları ortak bir gerçekliğe sahip değildi ki bu durum, bizi kimlik ve birey tartışmasına götürür. Lakin Yeniçağ ve Ortaçağ özelinde kimlik ve birey mukayesesine girmeden önce, her iki döneme dair toplumsal gerçekliği ele almak gerekir. Hiç kuşkusuz bu iki dönem özelinde değinilmesi gereken en önemli unsur ekonomik yapının dönüşümü olacaktır. 10. Yüzyıl Tarım Devrimi sonrası hızla değişime uğrayan bu yapı, doğal ekonominin yerini para ekonomisinin alması ile neticelenmiştir. Hiç kuşkusuz bunun en önemli sebebi, Tarım Devrimi sonrası hissedilen "hızlı ve fazla üretim" kaygısıdır. 9. Ve 10. Yüzyıllarda barbar akınları ile ciddi bir buhran dönemi yaşayan Avrupa, bu sürecin sonunda kendi tarihini doğrudan etkileyecek olan değerli bir farkındalığa erişmiştir. Bu da hiç kuşkusuz denizlerdir. Zira bu süreç boyunca tüm tehdit ana kıtanın dışından yani denizlerden gelmiştir. Denizlerin önem kazanması yanı sıra; tarım, ulaşım ve denizcilik teknolojisinin gelişim göstermesi, bölgeler arası ticareti mümkün kılmıştır. Örneğin Avrupa'nın kuzeyinde bulunan Hassa Birliği ile güneyde yer alan Venedik – Ceneviz

devletleri, denizlerdeki efektif politikaları sayesinde kuzey güney eksenli bir ticaret ağının oluşmasını sağlamışlardır. Bunun yanı sıra coğrafi koşullar nedeniyle yoğunlukla doğu batı eksenli gelişmiş olan Avrupa yolları, ulaşım teknolojisinin gelişmesi ile zıt yönde de bir gelişim gösterebilmiştir. Bu gelişmeler sonucu elbette bölgeler arası etkileşim artmış ve artık “yeteri kadar üretme” alışkanlığı ortadan kalkmıştır zira ticaret ağının güçlenmesi, üretim fazlası elde etmeyi bir amaç haline getirmiştir. Tabii ki bu durum uzmanlaşmayı, hızlı ve fazla üretim yapma zorunluluğunu beraberinde getirecektir.²¹

11. yüzyıl Avrupa’sında ahval bu iken, ürüne ürün ile değil değerli bir meta ile değer biçme fikri zaruri bir ihtiyaç halini almıştır. Buradan yola çıkarak ilk altın veyahut gümüş sikkelerin bu dönemde ortaya çıktığını söylemek doğru olmaz. Zira 9. Yüzyıl Avrupası’nda da altın ve gümüş sikkelere rastlanmaktadır. Lakin fark şudur ki; bu madenler artık emeğin karşılığı anlamına geliyordu. Bununla beraber halkın para ekonomisine doğrudan dâhil olması; sermaye, mülk ve mekân farkındalığını çok ciddi bir biçimde güçlendirmiş. Esasında oldukça hareketli bir yapıya sahip olan Avrupa toplumu, bu dönemden itibaren durağan bir yapıya bürünecektir. Zira artık ticari amaçlı kurulan kıyı kentleri ön plana çıkıyor ve buralarda doğan insan gücü ihtiyacı ciddi bir çekim etkisi yaratmaya başlamıştı. Bu tür yeni kurulan kentlerde nüfusun artması, iş kollarının ortaya çıkmaya başlamasına vesile olmuştur.²² İş kollarının genişlemesi sonrası insanın doğaya olan bağımlılığı azalmış ve bu bağıllığın beslediği kimlik aidiyeti de zayıflama başlayacaktır. Bunun neticesinde sağlanan ekonomik kazanç ve ticaret ağı gereği ortaya çıkan güçlü bir işbirliği düzeni, bireyin değer kazanmasına yol açacaktır. Zira birey, ekonomik kazancı gereği artık kendi kendine yetmeye başlamıştır.

Mülk, sermaye ve mekân farkındalığının güçlenmesi, toplumsal gerçekliği devrimsel bir dönüşüme uğratmış ve tüm değer yargılarını alaşağı etmiştir. Zira bireyin güçlenmeye başladığı toplumsal yapı, kimliksel aidiyetlerin tayin etmiş olduğu iktidar yapılarına farklı beklentilerle bakmaya başlamıştır. Lakin mevcut iktidarlar bu beklentiye cevap verememektedir. Bunun en önemli sebebi hiç kuşkusuz sahip oldukları imtiyazlar ve bunlardan vazgeçmeme arzusudur. O dönemin muktedirleri olan Asiller ve Ruhban

²¹ Jacques le Goff, s.62-68

²² Henry Pirenne, **Ortaçağ Kentleri**, (çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, İstanbul 2019, s. 65-69

sınıfı, iki önemli olguyu ellerinde bulunduruyorlardı; ekonomi ve din. Ekonomik ağı tam anlamıyla parsellemiş ve kendi tekeline almış olan bu iki sınıf, dini otoriteleri sayesinde de kendilerini meşru kılmayı başarıyorlardı. Lakin kullanmış oldukları argümanlar artık ciddi bir biçimde eleştiriliyordu. Kaldı ki 16. Yüzyılda Martin Luther'in bireye indirgenmiş din savunusu, Avrupa'da büyük bir krizin patlamasına yol açmıştı. 1618 – 1648 yılları arasında yaşanan “Otuz Yıl Savaşları” ile eski düzenin muktedirleri büyük bir otorite kaybına uğramıştır.²³ Peki, Avrupa'nın değişen değer yargıları bu savaşlarda ne denli etkili olmuştur?

Bu soruya sağlıklı bir izahat getirebilmek adına Ortaçağ'ın ilk yıllarına gitmek gerekir ki bu dönem Avrupa tarihi açısından çok yıpratıcı bir dönem olmuştur. Savaşlar, akınlar, baskınlar, salgınlar gibi toplum psikolojini de oldukça yıpratıcı birçok süreç yaşanmıştır. Öyle ki ölüm o kadar normalleşmiştir ki, insanları hayatta tutacak en ufak bir gerekçe kalmamıştır. Tam da böyle bir atmosferde Papa Büyük Gregorius (görev süresi 590 – 604), çile ve cefa ile dolu bu dünya hayatını bir öğreti olarak Hristiyanlara sunmuştur. Onun yapmış olduğu öğütler toplum nazarında öylesine benimsenmiştir, hali hazırda ölümle burun buruna olan Avrupa insanı için bu dünya bir amaç haline gelmiştir. Bu süreçten itibaren Kilise, Avrupa'da mutlak bir otoriteye sahip olabilmıştır. Öyle ki Büyük Gregorius için Papalığın kurucusu yakıştırmaları dahi yapılmaktadır. Avrupa toplumu için değer yargılarının en temel motivasyonu dindi ve bu nedenle kilise, mutlak bir otoriteye sahipti. Lakin toplum üzerinde sahip olduğu bu güç onu kısa sürede siyasallaştırdı. Nihayetinde varlığını korumak istiyordu ve bunun için Avrupa'da hüküm süren mevcut iktidarları meşru kılan bir kurum haline geldi. Nitekim söylem gücü kilisedeydi ve çatısı altına sığındığı devletlerin askeri kuvvetlerini kullanarak varlığı garanti altına almıştı. Kısacası dönemin değer yargılarına belirler bir pozisyonda olması, kiliseyi muktedir yapmıştır. Lakin toplumsal gerçeklik zamanla değişime uğramış ve kilise, gücünü koruyabilmek adına esas misyonundan ödün vermiştir.²⁴

Güç olarak nitelendirdiğim unsur para ekonomisidir. Zira gelişmekte olan teknolojik ilerlemelere bağlı olarak topluma çok daha fazla sirayet eden bu unsur, artık toplumsal bir gerçeklik olarak yerini almıştır. Yukarıda bahsetmiş olduğum muktedirlerin

²³ Marc Bloch, s. 529-533

²⁴ Jacques le Goff, s.94-101

para ile olan imtihanı da işte tam bu noktada başlamaktadır. Ölümün sıradanlaştığı ve toplum nazarında bir kurtuluş olarak nitelendirildiği Ortaçağ dünyası için en temel değer yargıları dinden besleniyor olabilir. Zira düzenin tüm normları ve dönemsel gerçeklik yaşamak üzerine değil cefa üzerine kuruluydu. Bu cefayı bir ibadet haline getirmeyi başaran kilise, böylece elinde bulundurduğu otokritik gücü zaruri bir ihtiyaç haline getirerek toplumun değer yargılarını şekillendirmiş ve kendisini muktedir bir konuma taşımıştı. Lakin Ortaçağın aksine bu yeni dönemin normları ölmek değil yaşamak dürtüsü üzerine inşa edilmiştir. Temel ihtiyaç paradır ve insanın her daim ihtiyaç duyacağı en değerli nesne artık odur.²⁵

Toplumsal gerçeklik böylesine ciddi bir dönüşüm yaşamışken, düzenin muktedirleri de değişime uğramak zorundaydı. Zira para ekonomisi sonrası iki önemli toplumsal unsur ortaya çıkmıştır; İşçiler ve burjuva. Bu iki kesim, uzun yıllardır gerçekçi bir statü arayışı içindelerdi. Sahip oldukları ekonomik güce rağmen hak ettikleri statüyü elde edememeleri, toplum piramidinin en üstü ile en altını karşı karşıya getirmiştir. Avrupa'da son beş asır boyunca mevcut iktidar sahiplerine karşı ciddi eleştiriler yapılmış lakin yerine tesis edilebilecek yeni düzene dair herhangi bir fikir yoktu. Monarkların onlara sağladığı ölçüde özgürlerdi ve onların sağladığı ölçüde yaşama haklarını ellerinde bulunduruyorlardı. Avrupa toplumu genel itibariyle bu durumu kabullenmiş gibi görülse de, toplum psikolojisi öylesine harap olmuş bir vaziyetteydi ki, liberalizmin vaat etmiş olduğu yeni düzene karşı kayıtsız kalmalarını beklemek mümkün değildi. Zira özgürlük fikri veyahut özgürlük istenci, bir insanın her daim arzulanabileceği ve her şeye rağmen bu hakkını daha da genişletmek isteyeceği bir dürtü olarak iyiden iyiye güç kazanmıştı. Liberalizm de insana tam olarak bunu sunuyordu. Yüzyıllar boyunca bastırılmış olan bu temel ihtiyaç, liberalizm ile kendisini açıktan açığa göstermeye başlamıştır. Liberalizm akımı ile mutlak monarşi sıkı bir yapı sökülümüne tabii tutulmuş ve bu düzene dair tüm değer yargıları ayaklar altına alınmıştır.

Mutlak monarşinin çöküşü yalnızca ekonomik beklentilere cevap verememesi ile açıklanamaz elbette. Kimlik aidiyetinin güç kaybetmesi ve bunun karşısında bireyin değer kazanması, soy birlikteliği üzerine inşa edilmiş hâkimiyet anlayışını da

²⁵ Leo Huberman, **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, (çev. Murat Belge) İletişim Yayınları, İstanbul 2016, s. 93

zayıflatmıştır. Zira artık insanın değeri yine kendinden biçilmekteydi. Mensubu olduğu inanç, ulus, mezhep, cemiyet vb. detayların hiçbir önemi kalmamıştı. Doğal olarak, benliğini “Tanrı’nın Temsilcisi” olarak nitelendiren zihniyetin de artık bir karşılığı yoktu. “Kişisel” olarak adlandırılan hak ve hürriyet ayrıcalığı, devlet tarafından güvence altına alınmalıydı ve anayasal düzene geçiş ile beraber bu sağlandı. Lakin her yeni düzen gibi Liberalizm de kendi muktedirini yaratmış ve düzenin anahtarını bir kişiye teslim etmiştir; Burjuva. Zira toplumun en temel ihtiyacını elinde bulunduran bu sınıf, kendisini meşru kılacak olan her türlü söylem gücüne de sahip olacaktır.

1.1.2. İhtilal Neden Fransa’da Oldu?

İhtilalin yaşanmasına sebebiyet veren en güçlü gerekçeleri bir önceki başlık altında ele aldım. Lakin ihtilalin neden Fransa’da yaşandığı sorusu, yukarıda belirtmiş olduğum gerekçeler sonrası ciddi bir sentezi mecbur kılmaktadır. Buna karşın ihtilale sebebiyet veren etkenleri ayrı başlıklar halinde toplamaktansa, tek bir başlık halinde sunmayı tercih ettim. Zira ihtilalin neden Fransa’da olduğu sorusu, birçok başlığı içerisinde barındırmaktadır. Toplumsal, iktisadi ve politik etkenler başta olmak üzere ihtilal fikrinin gelişimi gibi, ihtilalin düşünsel serüvenine dair bilgiler de aktaracağım.

İhtilal terimi, Arapça ’da bulunan bir kelime olan “*hal*” kökünden türemiştir. Bozmak veya yıkmak anlamlarına gelen bu terim, Türkçe ’de *devrim* şeklinde karşılığını bulmaktadır. Siyasi tarihte yaşanan köklü değişimleri ve yenilenme dönemleri, müthiş bir bozulma ve düzenin yeniden inşası sebebiyle *ihtilal* kavramı ile ifade edilir.

XVIII. yüzyılın sonlarında Fransa’da patlak veren ve tarihte “Fransız İhtilali” olarak adlandırılan bu büyük toplumsal ayaklanma, oldukça kısa bir süre içerisinde Avrupa’yı etkisi altına alacaktır. İfade etmek gerekir ki; İhtilalin başka bir ülkede değil de Fransa’da ortaya çıkmasının sebepleri tamamıyla Fransa’nın XVII. yy. boyunca tercih etmiş olduğu iç ve dış politikanın yol açtığı toplumsal bir deformasyondur.²⁶ İlk olarak krallık yapısından ve sonrasında toplumsal gerçeklikten bahsedelim.

Fransa’da krallık algısını anlayabilmek için o döneme ait iki önemli şahsın şu iki sözüne bakmak yeterli olacaktır. XIV. Louis “devlet benim” ve XV. Louis “Tahtımız ve

²⁶ M. Gökdemir, **Siyasal Tarih ve Devletler Hukuku**, Türk Matbaası, Ankara 1961, s.41

kudretimiz Tanrıya dayanmaktadır” ifadeleriyle eski düzenin dayanmış olduğu mutlakiyetçi ilkelerin genel prensiplerini dile getirmişlerdir. Bu ifadeler dahi, eski rejimde dair nasıl bir atmosferin var olduğunu açık bir biçimde bize göstermektedir. Parlamenter kurumlarının yokluğu, ayrıcalık, iltimas, baskı ve adaletsizliklerin yaygın olması, tek başına mutlak güç sahibi olan kralın otoritesi gibi belli başlı etkenler, eski rejimi açıkça tanımlamaktadır. Bunun yanı sıra XV. Louis’in ifadesi, kral otoritesinin teokratik açıdan da ne denli baskın olduğunu göstermektedir. Lakin Fransa’da ki bu durum yalnızca bu ülkeye has bir atmosfer değil, eski rejimin baskın olduğu tüm yerlerde görülmektedir.²⁷ Zira hemen hemen tüm kıtanın aynı kaderi paylaşıyor olması, ihtilal fikrinin hızla yayılmasında da etkili olmuştur. Fransa’da patlak vermesinin en önemli etkisi ise; dış politikanın ülke içerisinde yol açmış olduğu ekonomik buhran olacaktır.²⁸

Fransa’nın toplum yapısını baktığımızda ise şöyle bir manzara önümüzde çıkmaktadır ki, halk üç sınıftan oluşmaktaydı. Asillerin yer aldığı yöneticiler sınıfı, son iki yüz yılda oldukça otorite kaybına uğramasına rağmen halen daha yönetimde ki etkisini korumayı sürdüren Ruhban sınıfı ve Fransa’nın ekonomik ve emek gücünü yüklenen Halk.²⁹ Burjuvayı 1780’ler Fransa’sında tam olarak bir sınıfa kategorize etmek pek mümkün değildir. Spesifik olarak bu sınıfa mensup bazı örnekler gösterilebilir lakin ekseriyeti yönetime dâhil olma ayrıcalığından yoksundu. Bu nedenle Burjuva ilk aşamada Halk sınıfı ile Yönetici sınıfı arasında kalan bir pozisyonda bulunuyordu.³⁰ Hali hazırda yaşanmakta olan bu dilemma, burjuvayı toplum piramidinde makul bir yer arayışına itecektir. Zira sahip oldukları ekonomik güç, yönetsel bağlamda karşılığını bulmuyordu ve mutlakiyetçi anlayış onların önündeki en büyük engel idi. Yeni gelecek olan rejimde ise, devletin iç ve dış politikaları veyahut yapılacak olan tüm yatırımlar Burjuva sınıfının yaklaşımı doğrultusunda belirlenecektir.³¹

Bu üç sınıfın birbirinden ayrılmasını sağlayan en önemli etken tabii ki sahip oldukları imtiyazlardır. En geniş imtiyazlara sahip olan sınıf hiç kuşkusuz asiller sınıfıdır.

²⁷ Georges Lefebvre, **The Coming of the French Revolution**, Princeton University Press, Princeton 2005, s. 22-29

²⁸ A. Aulard, **Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi (1789-1804)**, (çev. Nazım Poroy), cilt:I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.XII-XV

²⁹ A. Aulard, cilt:I, s.XXIV-XXX

³⁰ Lefebvre, s. 27-34

³¹ George Rude, **Fransız Devrimi**, (çev. Ali İhsan Dalgıç), İletişim Yayınları, İstanbul 2015, s.13-16

Asiller, Fransa'da çok geniş arazilere sahiplerdi. Bu arazilerde birçok köylü çalıştırılar ve ekonomik çarkın en önemli unsuru konumundadırlar. Zira köylü takımı, hak ettiği emeğin karşılığını alamamasına rağmen gelirini Asillerin sahip oldukları bu arazilerde çalışarak elde etmekteydiler. Bakıldı zaman soy birlikteliğine bağlı bu varlık durumu, özel sermayenin veyahut şahsi girişimlerin önündeki en büyük engeldir. Daha önce ifade ettiğim gibi, sınıflar arası geçiş neredeyse imkânsızdır. Zira Asiller sınıfını şekillendiren, anlaşılacağı üzere sıkı bir soy bağlılığı idi.³² Bu durum, yani soya dayalı bir varlık anlayışı hem net bir sermaye kazancına hem de mutlak bir üstünlüğe işaret ediyordu. Kaldı ki bu düzen, krallığın tüm kurumları tarafından güvence altına alınmıştır. Bunun yanı sıra birçok vergiden muaf tutulan Asiller, yüksek memuriyet veyahut askeriyede yüksek rütbe hakkına da sahipti.³³

Ruhbanlar, yani din adamlarını ifade eden bu sınıf, özellikle dini merkezlerin varlığını koruduğu bölgelerde geniş arazilere sahiplerdi. Ortaçağ'dan kalma bir kazanım olan, bugün vakıf arazisi diyebileceğimiz bir mahiyete sahip, zor zamanlarda yardımlaşma amacıyla kullandıkları bu araziler, zamanla büyük bir mahiyet değişikliğine uğramıştır.³⁴ 9. yüzyıldan itibaren gözle görülür bir şekilde bu ayrıcalığa sahip olmaya başlayan bu sınıf, din adamlarının yönetimde etkin bir rol almaya başlamaları ile birlikte bu mahiyet değişikliğine uğrayacaktır. Zira toprak, otoritenin korunmasında çok baskın bir unsurdu. Ekonominin tam anlamıyla bağlı olduğu toprak, iktisadi gücü elde tutmak anlamına geliyordu. Böylece köylüler, yani toplumun ekseriyeti vergi ile birlikte otoriteye bağlı kılınıbiliyordu.³⁵ 18. yüzyıl Fransa'sında ise bu imtiyazı önemli ölçüde kaybetmelerine karşın, halen daha arazilerin dörtte biri bu sınıfa aitti. Ruhbanlar, ağır vergilere tabii olmamakla birlikte beş yılda bir vergi vermekteydiler.³⁶ Lakin Ruhban sınıfına mensup din adamlarının hepsi bu ayrıcalıklara sahip değillerdi. Zira bu sınıfta da en önemli ayrıcalık üst rütbelilere tanınıyordu. Hemen hemen tüm kurumlarda karşılaşılabileceği gibi, günümüzde de halen daha karşılaşılabileceğimiz üzere yönetime yakın olanlar önemli ölçüde imtiyaz sahibi oluyorlardı.³⁷

³² Jacques le Goff, s. 338-339

³³ Huberman, s.54-57

³⁴ Jacques le Goff, s. 269-272

³⁵ Lefebvre, 29-36

³⁶ Armaoğlu, s.53-54

³⁷ Rude, s. 45-47

Halka bakacak olursak, bu sınıfa mensup unsurların her birine ortak bir nitelik yüklemek mümkün değildir. Zira bankacılar, sanayiciler ve tüccarların yanı sıra zengin kimselerden oluşan burjuva, doktor, memur, avukat vs. gibi aydın kimselerin de yer aldığı küçük burjuvanın yanı sıra köylülerde bu kategoriye girmektedir.³⁸ Tüm bu unsurları tek bir kategoriye bağlı kılmak hiç kuşkusuz yönetim hakkından mahrum olmaları idi. Büyük burjuvalar halk için saygı değer kişilerdi lakin yönetim kademesinde pek bir karşılığı yoktu.³⁹

Tarihçi M. A. Thiers, bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Her şey birkaç elde toplanmıştı. Her yerde küçük sap, her haktan mahrum olan büyük sayıya direniyordu. Vergiler bir tek sınıfın sırtına binmişti. Asiller ve ruhban, toprakların yaklaşık üçte ikisine sahipti. Gerisi de halka, özellikle burjuvaya aitti. Fransa’da vergi yükünü çeken ise, tüm bu haklardan mahrum kalan halktı.”⁴⁰ Görüldüğü üzere toplumsal gerçeklik ile bağdaşmayan bu düzen, artık ciddi bir biçimde tartışılıyordu. Halk tabii ki bunu sessiz sedasız bir serzeniş olarak, muhtemelen sahip olduğu tek şey olan yaşama hakkını kaybetmemek adına böyle yapıyordu.⁴¹

Lakin fikirsel açıdan sisteme karşı açık bir şekilde çok ciddi eleştiriler sunan birçok aydın da mevcuttu. 18. yüzyıl Fransa’sı, siyasal liberalizmin öncülüğünü yapacak olan çok sayıda filozof ve aydının eleştirel yayınlarına sahne olmuştu.⁴² Montesquieu (1689-1755), Jean-Jacque Rousseau (1712-1778), Diderot (1713-1784), Voltaire (1694-1778) vs. gibi isimler bu yeni akımın öncüsü olmuşlardır. Özellikle Montesquieu’nün *Kanunların Ruhu* adlı eseri, Rousseau’nun *İçtimai Mukavele* gibi diğer aydınların yayınlamış oldukları birçok eser, mutlak monarşiye karşı çok ciddi eleştirilere fikirsel açıdan öncülük etmekteydi. Mevcut iktidarı ellerinde bulunduran kimselerin, bu fikirsel mücadelede yer alabilecek bir entelektüel kapasiteye sahip olmamaları, eleştirilerin dozunu da artırmıştır. Bu aydınların hemen hemen hepsi ihtilali göremeden ölmüşlerdir lakin hiçbir zaman eleştirel bir yaklaşımdan vazgeçmemişlerdir. İnsanlığa bırakmış

³⁸ Emre Ekinci, “Devrimden Günümüze Fransız Siyasal Sisteminin Evrimi”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ocak 2016, c.6, sayı:1, s.151-153

³⁹ Vilfredo Pareto, **Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü**, (çev. Merve Zeynep Doğan), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2005, s. 38-39

⁴⁰ Armaoğlu, s.55

⁴¹ A. Aulard, s. XXIV-XXX

⁴² Rude, s.55-56

oldukları bu fikirler, öncelikle Fransa'da karşılığını bulmuş ve sonrasında tüm dünyada müthiş bir etki yaratmıştır. Aynı zamanda bu aydınların fikirleri öncelikle küçük burjuva tarafından takip edilmiş ve tanınmıştır.⁴³

İhtilalin neden Fransa'da gerçekleştiğinin toplumsal gerekçelerine, sınıfsal imtiyazların yol açmış olduğu deformasyon özelinde değindim. Bunun ardında ekonomik gerekçelere de bir göz atmak gerekir. Zira anlaşılacağı üzere, toplumun her bir sınıfını birbirinden üstün kılan en temel unsur, sahip oldukları ekonomik imtiyazlar ve bunun sağlamış olduğu iktidar ayrıcalığıydı.⁴⁴

18. yüzyılda yaşanan sanayi inkılabı, Fransa ekonomisinde etkilemiş ve yönetimde yer almayan burjuvayı daha güçlü bir konuma getirmiştir. Sanayi devrimi sonrası üretimin artması, burjuvanın her bir toplumsal unsura temas etmesine ve kesin bir biçimde para ekonomisinin ayrılmaz bir parçası haline gelmesini mümkün kılmıştır. Buna karşın Fransa'da ki yönetim anlayışı, burjuvanın bu iktisadi gücüne karşın hak ettiği imtiyazı onlara vermemekteydi.⁴⁵ Zira her bir köşe asiller tarafından tutulmuştu. Sanayi devrimi, Fransa özelinde ve dahi emsal olarak gösterebileceğimiz diğer devletlerde de şu durumu açık bir biçimde ortaya koymamıza katkı sağlamıştır; iktidara sahip olmak veyahut orada yer almak için iktisadi gücün yanı sıra güçlü bir kimliksel bağa da sahip olmanız gerekiyordu. Zira diğer tüm devletler gibi Fransa'da alışkanlıklar ülkesiydi. Yapılan eleştiriler, toplumsal düzenin çarpıklığını açık bir biçimde ortaya koymuş ve gerçeklikten kopuk iktidara sahip kimselerin mevcut imtiyazlarını ellerinde tutma mücadelesini gözler önüne sermiştir. Lakin dış politikada yapılan hatalar yönetimin elini kolunu bağlamış ve iktisadi açıdan çok ciddi bir buhran yaşamalarına neden olmuştur.⁴⁶

Tam bu noktada karşımıza çıkan en önemli safha Amerikan Bağımsızlık Mücadelesidir. Zira İhtilal Fransa'sının ekonomisine dair yapılacak olan her bir ifade buraya temas etmek zorundadır. Fransa'nın, Amerika'da yaşanan devrimde taraf olması, hiç kuşkusuz Avrupa'da İngiltere ile vermiş oldukları hegemonya mücadelesinden

⁴³ Armaoğlu, s. 53-54

⁴⁴ Eric Hobsbawn, **Fransız Devrimi'ne Bakış**, (çev. Osman Akinhay), Agora Kitaplığı, İstanbul 2019, s. 3-9

⁴⁵ Ekinci, s.151-152

⁴⁶ Alexis de Tocqueville, **Eski Rejim ve Devrim**, (çev. Turhan Ilgaz), İmge Yayınları, Ankara 2004, s. 141-142

ötürüdür. 1756 – 1763 yılları arasında Fransa ile İngiltere'nin karşı karşıya geldiği ve çok çetin bir mücadele verdikleri *Yedi Yıl Savaşları*, Fransa'nın savaşlar boyunca yaptığı harcamalar yanı sıra mücadele sonunda gelen kayıp ile birlikte ekonomik açıdan çok ciddi bir zarara yol açmıştır. Bu ahval Fransa'yı, Amerika'da yaşanan mücadeleye dâhil olmaya itmiştir.⁴⁷ Zira Yedi Yıl Savaşları boyunca kaybettiklerinin intikamını burada almak arzusundalardı.⁴⁸ Amerika'nın İngiltere'ye sağlamış olduğu ekonomik katkı, Fransa iktidarını rahatsız etmekteydi ve burada patlak veren devrim girişimi, Fransa için büyük bir fırsat olarak görülmüştür. En nihayetinde Amerika'nın bağımsızlığı ile sonuçlanan bu süreç, yalnızca İngiltere'yi değil Fransa'yı da önemli ölçüde ekonomik zarara uğratmıştır. Ana kıta dışında yaşanan bu güç mücadelenin Fransa'ya bilançosu, 1,5 ila 2 milyar franklık bir kayıptır. Hem Yedi Yıl Savaşları hem de Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi, Fransa'yı ekonomik açıdan sarsmış ve bu durum ilk olarak halka vergi olarak yansımıştır⁴⁹. Zaten hali hazırda birçok güçlük ile mücadele eden bu sınıf, yeni vergilerin ardından yönetime karşı yapılacak olan devrim için önemli bir insan gücü potansiyeli haline gelmiştir.⁵⁰ Zira toplum artık sabrın doruk noktasına ulaşmış bir haldeydi ve döneme ait bir gazete; "...eğer insanlar devrimi bedenlerinde hissetmiyorsa, bu devrim olmayacak..." diyordu.⁵¹ Lakin toplum buna fazlasıyla hazırды.⁵²

1775-1783 yılları arasında yaşanan Amerikan Bağımsızlık Mücadelesinin bir diğer önemi ise; Fransız aydınları ve ihtilal yanlıları için bir rol model olmasıdır. Bundaki en önemli etken, Amerika'da ki mücadeleye dâhil olan Fransız vatandaşlardır.⁵³ İleride değinecek olduğum 1791 Anayasası'nda karşımıza çıkacak olan Lafeyette, buna en iyi örnektir.⁵⁴

⁴⁷ John Dalberg-Acton, **Lectures on the French Revolution**, Macmillan and Co., London 1910, s. 22-34

⁴⁸ Armaoğlu, s. 58

⁴⁹ Rude, 46-48

⁵⁰ Tocqueville, s. 91

⁵¹ Richard Sennett, **Ten ve Taş**, (çev. Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul 2018, s. 253

⁵² A. Aulard, cilt:I, s.34-40

⁵³ A. Aulard, cilt:I, s. 23-24

⁵⁴ Armaoğlu, s. 57-60

1.1.3. Kurucu Meclisin İhtilaldeki Rolü ve İhtilalin Başlangıcı

İktisadi yapının yol açtığı olumsuzluklar için yapılan tartışmalar çeşitli konferansları ve toplantıları da beraberinde getirmiştir. 500 milyon franklık bir bütçeye sahip Fransa Hazinesi 160 milyon franklık bir açık veriyordu. Bu ahvalde gerçekleşen toplantılar gayet tabii çok ciddi tartışmalara neden olmuştur. Hiç kuşkusuz bunun en önemlisi Etats-Generaux'nun toplanmasıdır.⁵⁵ Üç sınıfa ait temsilcilerin bulunduğu *dayanışma organı*, 1614 yılından itibaren hiç bir araya gelmemişti. Bu nedenle nasıl bir işleyiş göstereceğine dair de pek bir bilgi yoktu. Kaldı ki mutlak bir yönetim anlayışının hâkim olduğu Fransa'da, üç farklı sınıfın temsilciler aracılığı ile bir araya geldiği bu toplantının, nasıl adil yürütülebileceği önemli bir sorundu.⁵⁶ Buna rağmen 1789 yılının Şubat ayında meclis temsilcileri için seçimler yapıldı ve meclis ancak 5 Mayıs 1789'da toplanabildi.⁵⁷ Meclis toplantısının başlaması ile birlikte önemli bir sorun ortaya çıktı; oy hakkı. Her sınıf ferdi bir oya mı sahip olacaktı yoksa sınıfların ayrı ayrı sahip oldukları imtiyazlar özelinde mi oyların değeri belirlenecekti. Eğer ferdi bir oylama sistemi olur ise halk sınıfı niceliksel açıdan üstün olduğu için istediği her kanun tasarısını yasalaştırabilecekti. Lakin kral, 1788 yılının Aralık ayında çıkarmış olduğu kararnameyle halk sınıfının oy sayıları ile asillerin ve ruhbanların oy sayılarını eşit hale getirmişti.⁵⁸ Böylece her hangi bir kararın çıkabilmesi için sınıflar arası bir geçişkenlik olması gerekiyordu.

Toplantı genel itibariyle ekonomik sorunlar özelinde şekillenmiştir. En önemli sorun hiç kuşkusuz, Halk sınıfının meclise taşıyacak olduğu vergi sorunuydu. Lakin bu konuda asiller ve ruhbanlar sahip oldukları imtiyazlardan vazgeçmek istemedikleri için, halkın bu minvaldeki itirazlarına karşı çıkıyorlardı. Vergi tartışmalarında açık bir biçimde görülmüştür ki, asillerin istemediği hiçbir yasa bu toplantıda kararlaştırılamazdı. Bu nedenle halk, ferdi bir oylama sisteminin geçerli olması taraftarıydı. Eğer bu usul geçerli olursa halk sınıfı istedi kararı alabilecekti. Tabii ki bunun önündeki en büyük engel kral olmuştur.⁵⁹

⁵⁵ A. Aulard, s.29

⁵⁶ Lefebvre, s.73-77

⁵⁷ Michael G. Roskin, **Çağdaş Devlet Sistemleri**, Adres Yayınları, Ankara 2014, s.131

⁵⁸ Armaoğlu, s.58-59

⁵⁹ Roberts, s.421-423

Oy tartışmaları toplam altı hafta kadar sürmüş ve nitekim kralın kararnamesine karşın itirazların şiddeti süreci daha da fazla uzatmıştır. Bu durum karşısında Halk temsilcileri sürecin uzayacağını anladıklarından dolayı, 17 Haziran 1789'da halkın %96'sını temsil ettiklerini belirterek, 90 oya karşılık 491 oy ile kendilerini *Milli Meclis* olarak ilan ettiler.⁶⁰

20 Haziran tarihinde, Milli Meclis temsilcileri toplantı salonuna gittiler ve salonun kral emriyle kapatılmış olduğunu gördüler. Buna karşın Milli Meclis, kapalı bir tenis salonunda bir araya geldi ve yeni bir anayasa düzenleyip ilan edilmedikçe buradan ayrılmayacaklarını bildirdiler.⁶¹ Meclisin bu tutumu toplum tarafından da büyük bir destek gördü. Yeterince gergin bir atmosferde geçen bu tartışmalar toplumun meclise vermiş olduğu destek ile birleşince kralı oldukça tedirgin etti ve başka yapacak bir şeyi kalmadığından dolayı 27 Haziran'da *Etats-Generaux*'nun Milli Meclis adı altında toplanmasını kabul etti.⁶² Anayasa ile haklarını güvence altına almak isteyen halk meclisi, vergi tartışmalarını bir kenara bırakarak anayasa düzenlemesini öncelemiştir.⁶³ Nitekim Fransa'da mevcut bir anayasanın olmayışı mutlak monarşi anlayışını güçlü kılıyordu. Zira çekinmesi veyahut onu engelleyebilecek herhangi bir güç yoktu. Anayasanın düzenlenmesi ile kralı baskı altına almak ve halkın sahip olduğu hakları daha da genişleterek güvence altına almak istediler. Bu tartışma da doğal olarak bu üç sınıfa karşı karşıya getirdi, zira hak talep edenlere karşı imtiyazlarını paylaşmak istemeyen çeşitli unsurlar bu toplantıda yeniden karşı karşıya gelmişlerdi. Zaten toplantıların en genel izahı da buydu.⁶⁴

Anayasa tartışmaları başlayınca halkı temsil eden Milli Meclis, 9 Temmuz 1789 tarihinde bir isim ve mahiyet değişikliği yaşayarak *Kurucu Meclis* adını aldı.⁶⁵ Bu durum karşısında, hazırlanacak olan anayasa ile birlikte birçok imtiyazını kaybedeceğini anlayan XVI. Louis, taşrada yer alan ve başka uluslara mensup askerleri bir araya getirerek oluşturulan yabancılar alayını Paris'e getirtmiştir.⁶⁶ Kralın almış olduğu bu önlem

⁶⁰ Armaoğlu, s. 59

⁶¹ A. Aulard, s. 56

⁶² John Merriman, **Modern Avrupa Tarihi**, (çev. Şükrü Alpagut), Say Yayınları, İstanbul 2018, s.489-490

⁶³ A. Aulard, cilt:I, s. 29-30

⁶⁴ John, s. 13-18

⁶⁵ Gökdemir, s.53-54

⁶⁶ Armaoğlu, s.59-60

anayasa taraftarlarını daha da hiddetlendirdi. Zira iktidar açık bir biçimde anayasa istemiyordu, çünkü imtiyazlarını kaybedeceklerinin farkındaydı. Bunun üzerine Kurucu Meclis ve halk tam bir kaynaşma içerisine girerek toplumsal bir tepki gösterme karar verdiler. Özellikle yeni anayasa taraftarı olan Camille Desmoulin adlı bir gazetecinin, yapmış olduğu ateşleyici bir konuşma sonrasında halk iyice galeyana gelmiş ve 14 Temmuz 1789 tarihinde siyasal mahkûmların tutulduğu Bastille Hapishanesi'ne saldırılmışlardır. Birçok mahkûmun kaçmayı başardığı bu saldırı, ilk ciddi direniş örneği olarak görülmektedir.⁶⁷ Günümüz Fransası'nda halen daha 14 Temmuz tarihi milli bir bayram günü olarak kutlanmaktadır.⁶⁸

Paris'te bu tür eylemler gerçekleşirken, taşrada da halk bir araya gelerek asillere ait olan saraylara ve çeşitli mekânlara saldırıyordu. Artık ciddi bir direnişin yaşanmakta olduğu Fransa, büyük bir buhran içerisindeydi ve halk kralın göstermiş olduğu bu çekimserlik karşısında daha da güçlü bir direniş ortaya koyuyordu. Bazı bölgelerde ordu ile karşı karşıya gelmelerine karşın, bazı bölgelerde ise kral hiçbir mukavemet gösterememişti.⁶⁹

Fransa'nın farklı bölgelerinde yaşanan benzer olaylar esnasında Kurucu Meclis yeni anayasa çalışmalarına devam ediyordu ve bu görüşmeler esnasında Lafeyette, Amerika'da yayımlanan Bağımsızlık Bildirgesi'nden esinlenerek, anayasanın ilk maddelerine her bir vatandaşın kişisel hak ve hürriyetini kapsayan bir maddenin konulmasını istemiştir. Bu öneri hiç kuşkusuz Fransız İhtilali'nin en önemli anlarından birisidir. Zira mevcut düzen özelinde reformist bir yaklaşım artık net bir biçimde terk edilmiş ve rejim değişikliğine varacak olan bir yaklaşım ortaya çıkmıştır. Böylece rejim değişikliğinin ilk merhalesi olarak 4-5 Ağustos 1789 tarihinde yapılan Kurucu Meclis toplantısında asillerin, ruhbanların bütün ayrıcalıklarını ve feodal düzeni ilga etme kararı alındı. Asiller sınıfına mensup iki kişiden bu teklifin gelmesi de bir hayli ilginçtir. Bu karar ile birlikte asillerin yetkileri kaldırılmış ve askeri, sivil memuriyetlerin tüm vatandaşlara açık olmasının yanı sıra vergi eşitliği gibi temel ilkelerde kabul edilmiştir.⁷⁰

⁶⁷ John, s. 79-85

⁶⁸ Armaoğlu, s.59

⁶⁹ A. Aulard, cilt:I, s.57-62

⁷⁰ Gökdemir, s.53

Mecliste diğ er maddelere yönelik diğ er tartışmaların hemen ardından 28 Ağustos 1789 tarihinde *İnsan ve Vatandaş Hakları Demeci* kabul edildi. Buna göre;

Madde 1: İnsanlar, hakları bakımından eşit doğ arlar ve öyle kalırlar

Madde 2: Bu haklar; hürriyet, mülkiyet, güvenlik ve zulme karşı direnmedir

Madde 3: Her türlü egemenlik esas olarak millettendir.

Madde 6: Kanun, genel iradenin ifadesidir.

Madde 10: Kamu düzenine dokunmadıkça, hiç kimse siyasal ve dini inançlarından dolayı kınanamaz.

Madde 11: Her vatandaş hür bir şekilde konuşabilir, yazabilir ve yayında bulunabilir.⁷¹

Maddeler mahiyeti itibariyle, ihtilal sonrası tüm dünyayı etkisi altına alacak olan liberalizm fikrinin esaslarını oluşturmaktadır. Vatandaşın benimsemiş olduğu değerler yargısı bütünü, otorite tarafından baskılanmaması gereken ve hatta yine otorite tarafından korunması gereken bir hak olarak ifade edilmektedir. Uzun yıllardır Fransa’da hâkim olan mutlak monarşi anlayışının temelleri böylece sarsılmıştır. Bu bildirge maddelerinin insana vaat ettiği, alışlagelmiş bir düzenin mağdurları tarafından heyecanla karşılanmıştır. Zira kişisel hak ve hürriyetleri otorite baskısının önüne koyan ve yine otoritenin eliyle güvence altına alan bu anlayış, kısa sürede tüm Avrupa’da karşılık bulacaktır.⁷²

Kurucu meclis, asillerin sahip olduğu imtiyazların yanı sıra ruhban sınıfının ayrıcalıklarını da hedef almıştır. 10 Nisan 1790 tarihinde meclis tarafından kabul edilen Kilise Yasasıyla, kiliseye ait tüm mallar devlete bağlanıyordu ve bundan böyle kilisenin ihtiyaç duyduğu bütçe devlet tarafından tahsis edilecekti. Bunun yanı sıra yine önemli bir yenilik olan ve devletin tüm kurumlarında bir bütünlük sağlaması adına, rahiplerin görevlerine başlamadan önce ihtilal adına yemin etmeleri gerekecekti. Bu yeni karara Papa oldukça karşı çıktı ve XVI, Louis’e yazmış olduğu mektupta ihtilale asla müsaade etmemesi gerektiğini bildiriyordu.⁷³ XVI. Luois bu mektup ile birlikte bir güvence elde

⁷¹ Armaoğlu, s.60-61

⁷² A. Aulard, cilt:I, s.70-74

⁷³ Merriman, s. 499

ettiği kuşkusuzdur. Papa tarafından gönderilmiş olan mektubun kral için bu denli önemli olması hiç kuşkusuz uzun yıllardır siyasi bir mahiyete bürünmüş olmasına rağmen halen daha elinde bulundurmakta olduğu otokritik güce dayanmaktadır. Kurucu Meclis'in almış olduğu bu kararlar tabii ki mutlak bir kanun değeri görmemiştir. Zira kral XVI. Luois bu bildiride yayınlanan maddelerinin hiç birini kabul etmemiştir. Net bir muğlaklık söz konusuydu ve bu muğlaklık ancak 1791 yılında duyurulacak olan ilk anayasa ile ortadan kalkacaktı.⁷⁴

1791 yılına giden süreç içerisinde, artık yalnızca kâğıt üzerinde geçerli olan kral yetkileri son bulmuştur. Kral ise bu durum karşısında kayıtsız kalmamış ve 1789 yılında Paris'e getirtmiş olduğu yabancılar alayına yeni alaylar eklenmeye devam etmiştir. Zira kral XVI. Luois, Kurucu Meclisin ve halkın tutumundan hiç hoşnut değildi. Net bir biçimde karşı koyamamakla birlikte, karşı tarafı ortak bir düzenlemeye de ikna edememiştir. Kaldı ki kendisinin de bu ortaklığa ne kadar istekli olduğu ayrı bir muammadır. Halk artık tam anlamıyla büyük bir birliktelik içerisinde hareket ediyor ve nitekim eski rejimi çok ciddi bir biçimde baskılar hale gelmişti. Bunun yanı sıra kralın Paris'e asker biriktirip ihtilal karşıtı bir harekâta girişecek olması ihtimali halkı oldukça tedirgin etmiştir. Bunun üzerine 5 Ekim 1789 tarihinde Versailles (Versay) sarayına saldıran halk, Lafeyette tarafından güçlükle sakinleştirildi.⁷⁵ Kral ve ailesi buradan alınarak Paris içerisinde bulunan Tuileries Sarayına getirildi.⁷⁶ Bu gelişmeler kralın otoritesi ciddi bir biçimde sarsmış ve onu devre dışı bırakmıştır. Artık hazırlanacak olan anayasanın önünde herhangi bir engel kalmamıştır.

İki yıl kadar süren uzun tartışmalar ve görüşmeler sonucu 14 Eylül 1791 yılında ilk anayasa kral tarafından onaylanmış ve yürürlüğe girmiştir. Böylece mutlak monarşi anlayışı artık terk edilmiş ve bundan böyle Fransa'da meşruti monarşi dönemi başlamış oluyordu.⁷⁷ Roland'ın dediği gibi; “bundan böyle İnsan Hakları Demeci bir siyasi İncil ve Anayasa da Fransız halkının, canını feda etmeye hazır olduğu bir din olacaktır.”⁷⁸

⁷⁴ Ekinci, s.157-158

⁷⁵ Merriman, s.495

⁷⁶ Armaoğlu, s.60

⁷⁷ Rude, s.105

⁷⁸ Armaoğlu, s.60

Yeni anayasa, Montesquieu'nün *kuvvetler ayrılığı ilkesi* esas alınarak hazırlanmıştır. Yürütme yetkisi kralda olacaktır lakin XVI. Luois'in "devlet benim" anlayışı artık geçerli değildir ve o yalnızca Tanrı'nın ve halkın isteği üzerine orada bulunuyordu.⁷⁹ Bu ifade dahi eski ile yeni rejim anlayışı arasında ki temel farklılıkları gözler önüne sermektedir. Tahtı dini bir güvence altına alan, kralın Tanrı tarafından seçilen özel bir kimse olduğu algısı artık terk edilmiş ve Tanrı'nın inayeti yanına halkın istek ve tercihi de eklenmiştir. Bu tutum halen daha eski rejime dayalı tüm otoriteleri tehdit eder hale gelecektir. Zira artık *İnsan ve Vatandaş Hakları Demeci* ve *1791 Anayasası* mutlak bir biçimde bireyin ön plana çıkmasına ve kişisel değer yargılarının koruma altına alınmasına ön ayak olmuştur. Bu denli bireye indirgenen bir rejimde kimlik anlayışı ile iktidarı elde tutmak pek mümkün olmayacaktır. Zira bu değişim kimliksel bir aidiyetin bir insana kazandırmış olacağı tüm imtiyazları alaşağı etmektedir. Krallık veyahut imparatorluklar, kısa bir süre sonra XVI. Luois'in karşılaşmış olduğu bu durum ile imtihan olacaklardır lakin onlarda bu tehlikeyi bertaraf etmeye muvaffak olamayacaklardır.

Kralın yürütme, yani atama yetkisinin yanı sıra yasama yetkisi meclise aittir. Kral bu maddelere uymakla yükümlüdür. Meclis üyeleri yılda en az üç işçi gündeliği ödeyen vatandaşlar tarafından seçilecekti. Yargı yetkisi ise doğrudan halk tarafından seçilmiş yargıçlar tarafından kullanılacaktır.⁸⁰ Bu gibi esasları mahiyetinde barındıran bir anayasa hazırlanmış ve yürürlüğe artık girmiştir. Böylece Kurucu Meclis görevini yerine getirmiş ve artık bir mahiyet değişikliğine uğraması gerekiyordu ve nitekim 1 Ekim 1791 tarihinde gerçekleştirilen toplantıda Kurucu Meclis'in adı artık Yasama Meclisi olarak değiştirilmiştir.⁸¹

1.1.4. İhtilal Sonrası Avrupa'da Genel Durum

İhtilalin gerçekleştiği söz konusu dönem Avrupası'nda genel bir sessizlik hâkimdi. Zira bu süreçten hemen önce devletler çeşitli savaflara dâhil olmuş ve oldukça yıpranmışlardır. Örneğin İngiltere'ye bakacak olursak; Yedi Yıl Savafları ve hemen ardından karşı karşıya kaldığı ve sağlamış olduğu ekonomik katkıyı kaybetmemek adına

⁷⁹ Armaoğlu, s. 61

⁸⁰ Armaoğlu, s. 61

⁸¹ Roskin, s.132

mücadele verdiği Amerikan Bağımsızlık mücadelesi, devleti oldukça bitkin bir hale getirmiştir. Rusya ve Avusturya ise Osmanlı Devleti ile savaş halindeydi ve ancak 1791 (Avusturya), 1792 (Rusya) tarihlerinde bu savaşı noktalayabilmişlerdir. Ana kıtada hâkim otoritelerin, Fransa'da patlak veren bu iç kargaşayı sevinçle karşılamaları son derece mantıklıdır. Zira hegemonya mücadelesi denklemi bağlamında bu devletlerin birbirleriyle savaş halindeyken Fransa'nın kendi iç meseleleri ile boğuşması onu bu mücadelenin dışına itmiştir.

Lakin ihtilal sonrası Fransa'da benimsenen ve yürürlüğe girerek net bir şekilde yerleşen bu yeni rejim anlayışı, imparatorluk mahiyetindeki yapıları endişelendirici bir hal almıştır. Soy ayrıcalığının müthiş bir imtiyaz vaat ettiği eski düzenin, bireye indirgenen bu yeni anlayış karşısında ikna edici bir cevap bulması gerekiyordu. Lakin bu yeni rejim, niceliksel üstünlüğünün yanı sıra niteliksel açıdan da son derece üstündü. Bu bariz üstünlük çeşitli buhranların yaşanmasını kaçınılmaz kılmıştır.

İktisadi ve dini açıdan da önemli bir devrim niteliği taşıyan Fransız İhtilali, mutlak monarşinin temel dayanaklarını sistem dışına itmekteydi. Hiç kuşkusuz asiller ve ruhban sınıfının toplum karşısındaki üstünlüğü iktisadi ve dini imtiyazlarından ötürüydü. Kralın Tanrı tarafından seçildiği algısı, ruhbanların dini bir otorite olarak toplum üzerinde kanaat önderi rolünde bulunmaları, onların yapmış oldukları her işi meşru kılmaya yetiyordu. Şimdi ise yaşanan bu ihtilal sonrası, diğer tüm devletlerde aynı durum ile karşı karşıya kalmışlardır. İlk başlarda çok ciddiye alınmayan ve kendi meselelerinden ötürü açıkça müdahil olmadıkları ihtilal tartışmaları onları çepeçevre sarmıştı. Avusturya Başbakanı Kaunitz, “Şüphesiz ihtilalin getirdiği her şey fena değildir” diyordu.⁸² Leopold ise; “bütün bu ihtilal fikri istikrarlı bir biçimde kabul edilirse, Fransa Avrupa'nın en kuvvetli devleti olacaktır. Fransa'nın bu şekilde yeniden kuvvet bulması, yakın zamanda tüm Avrupa hükümdarlarını da ister istemez kendi halkları içinde aynı şekilde kabul etmeye zorlayacaktır”⁸³ İzah etmeye çalıştığım Fransa'da ki bu değişim süreci, çağdaş diğer devlet adamları tarafından da açık bir biçimde belli edilmiş ve bugün o döneme dair yapmış olduğumuz yorumları güçlü kılmıştır.

⁸² Armaoğlu, s. 61

⁸³ Armaoğlu, s.61-62

1.2. Napolyon Bonapart ve Koalisyonlar Dönemi

1.2.1. Fransa'da Mutlak Monarşinin Devrilmesi ve Avrupa'nın Tepkisi

Bu tezin mahiyeti gereği Napolyon Bonapart veyahut koalisyon savaşları hakkında ayrıntılı bir malumat sunmayı gerekli görmüyorum. Bu başlık altında Napolyon Bonapart'ın ihtilal özelinde olumlu veyahut olumsuz ne denli etkisi olduğu ve koalisyon savaşlarının Avrupa'da yaratmış olduğu etkilere değineceğim. Yoğun bir malumat akışından ziyade daha çok dönemin atmosferini ifade edecek ve 1830 İhtilallerine bu dönemden neler kaldığını, o dönemin reaksiyonel tercihlerini ne denli şekillendirdiğini açıklamaya çalışacağım.

İlk Anayasa'nın ilanından 1799'a kadar yani Napolyon'un hükümeti ele geçirmesine değin bu yeni sistem ağır aksak ilerlemeye devam ediyordu lakin henüz çok yeniydi ve işleyiş bakımından tam bir netlik söz konusu değildi. Zira teorik açıdan ortaya konulan şeyler pratikte derhal karşılığını bulamıyordu. Bu nedenle bazı gevşemeler ve esneklikler baş göstermekteydi. İç meselelerin yanı sıra dış politikada da hareketli bir süreç yaşanmaktaydı. Zira ihtilalin getirileri bir tehdit olarak algılayan devletler bu yeni rejim karşısında harekete geçti. Bu karşı hareket tabii ki fikirsel bir tartışma değil, yeni kurulan sistemi dağıtmaya yönelikti ve bu da ancak silah zoru ile olabilirdi. Öyle ki Prusya kralı ile Avusturya imparatoru, Saksonya'da bulunan Pillnitz Şatosunda bir araya gelmiş ve Fransa'da ki bu yeni gelişmeleri değerlendirmişlerdir. 27 Ağustos 1791 tarihinde bir bildiri yayınladılar ve bu bildiri, Fransa'da ki krallık tacının düşmüş olduğu bu durumu kurtarmak adına, diğer emsal devletlere açık bir çağrı özelliği taşıyordu. Görüşmelerin yapılmış olduğu Pillnitz Şatosunun adını alan bu bildiride aynı zamanda XVI. Luois'in kardeşi olan Comte'd Artois'nin bir *Göçmenler Ordusu* kurması da kararlaştırılmıştır.⁸⁴

Tabii ki bu bildiri Yasama Meclisi tarafından hoş karşılanmamış ve bu durum meclis içerisinde yer alan savaş taraftarlarının da sayısını artırmıştır. 1 Ekim 1791 tarihinde toplanan Meclis, 20 Nisan 1792'de Avusturya'ya savaş açılacağı tarihe kadar tartışmaları devam ettirmiştir.⁸⁵ 14 Ocak 1792'de Avusturya'ya gönderilecek olan bir

⁸⁴ Armaoğlu, s. 65

⁸⁵ Armaoğlu, s.65-66

Ültimatom hazırlanmaya başlandı ve ana odak, Avusturya'da kurulmuş olan Göçmenler Ordusu'nun dağıtılmasıdır. Yine bu sıralar 7 şubat 1792 tarihinde Avusturya ve Prusya arasında bir ittifak antlaşması imzalanmış ve açıkça Fransa'da ki yeni hükümetin karşısında olduklarını belli etmişlerdir.⁸⁶

14 Ocak 1792 tarihinde hazırlanmaya başlanan ültimatom nihayet Avusturya'ya gönderilmiş ve mevcut hükümet bunu kabul etmiştir. Lakin ordunun tam anlamıyla dağıtıldığını söylemek mümkün değildir. Bunun yanı sıra Fransa Avusturya'dan belli başlı bazı güvenceler istemiştir ve bunlar; Fransa'nın egemenlik, bağımsızlık ve güvenliğine karşı hiçbir oluşumda yer almamalarına yönelikti. Lakin bu görüşmelerin yapıldığı süreçte Avusturya imparatoru II. Leopold ölmüş ve yerine oğlu olan II. François geçmiştir.⁸⁷ Leopold ile yapılan görüşmeler aslında yeterince samimi ve olumlu geçiyordu. Bu durum ülkelerin mevcut konumlarından ziyade ancak şahışların kişilikleri ile açıklanabilir. Leopold 'un yumuşak ve liberal bir düşünce yaklaşımına karşın oğlu François ise ihtilale kesinlikle karşı ve anlaşılması zor bir insandır. Yapılan tüm görüşmelerin sonuç vermemesi ile Fransa, Pillnitz bildirgesine Avrupa'da yer alan diğer devletler tarafından katılım gösterilmeden evvel savaş açılmasına karar vermiştir. 20 Nisan 1792 tarihinde de savaş resmen ilan edilmiştir.⁸⁸

Bu süreçte koalisyon birliklerinin tepkisini artıracak olan bazı gelişmelerde yaşandı. Bunlardan en önemlisi hiç kuşkusuz I. Cumhuriyetin ilanıdır. 21 Eylül 1792 tarihinde ilan edilen bu yeni rejim, artık tam anlamıyla krallığın ilgası anlamına gelmekteydi. Bu ilanın en önemli gerekçesi tabii ki kralın entrikaları ve Duc de Brunswick⁸⁹ tarafından 28 Temmuz 1798 tarihinde yayınlanan bildiridir. Bu bildiride; kralın eskiden sahip olduğu otoritesinin geri iade edilmesi gerektiği ve eğer bu gerçekleşmez ise Fransızları çok ağır bir biçimde cezalandıracağını bildirmiştir. Lakin istediğini alamamış ve aksine bu durum Fransız halkı tarafından öfkeyle karşılanmıştır.

⁸⁶ George Rude, **Revolutionary French, 1783-1815**, Harper Torchbooks, New York 1966, s.179-187

⁸⁷ Rude, s. 98

⁸⁸ Armaoğlu, s.67

⁸⁹ Avusturya ve Prusya arasında sağlanan ittifak sonucu müttefik ordularına komuta etmiş Prusyalı bir mareşaldir. Yedi Yıl Savaşları'nda da orduya komuta etmiştir. Bkz. F. Armaoğlu, s. 66

Öyle ki Brunswik farkına varmadan halkın milliyetçilik ve vatanperverliğini ateşlemiştir.⁹⁰ Zira en nihayetinde bu durum koalisyon güçlerinin aleyhine olacaktır.

Brunswick Bildirisi yalnızca topyekûn bir direnişe yol açmamış ve krallık sorununu da tekrar gündeme taşınmıştır. Zira cumhuriyet yanlıları artık krallığın tam anlamıyla ilga edilmesi gerektiğine inanmaktaydı. Bu tepki sonrası cumhuriyetçiler, Tuileries Sarayını basmış, kral ve kraliçeyi oradan alarak Temple Kulesine hapsedmişlerdir.⁹¹ Krallığa karşı bu denli bir öfkenin gösterilmesi hiç kuşkusuz yalnızca Brunswick Bildirisi ile açıklanamaz zira Luois'in kardeşi Artois'in Avusturya'da oluşturulan Göçmenler Ordusunun başına geçmesi de bu durumun ortaya çıkmasında oldukça etkili olmuştur.⁹²

Kralın alıkonulduğu gün içerisinde meclis tarafından bir seçim gerçekleştirilmiş ve cumhuriyetçilerden Danton iktidara gelmiştir. Danton ilk olarak tüm Fransa halkını orduya katılmaya davet etmiş ve halkından topyekûn bir seferberlik beklemiştir. Hemen ardından ise 21 Eylül 1792 tarihinde Yasama Meclisini toplamış ve Cumhuriyeti ilan etmişlerdir.⁹³ Böylece artık 1789'dan itibaren devam etmekte olan meşruti monarşi rejimi son bulmuş ve cumhuriyet dönemi başlamıştır. Bu yeni rejim ancak 1804 yılına kadar sürecektir ve bu nedenle I. Cumhuriyet dönemi olarak bilinmektedir.⁹⁴

Cumhuriyet rejiminin ilk meclisi olarak bilinen Konvansiyon, 749 kişiden oluşmaktaydı. Bu meclis 15 Aralık 1792 tarihinde bir bildiri yayınlamış ve Avrupa insanına, ihtilalinin ilkeleri tanıtılmıştır. Fransa ordusunu da bu ilkeleri yayma ve yerleştirme görevi verilmiştir. Bu bildiriden anlaşılacağı üzere Fransa, ulus fikrinin ön plana çıktığı önemli bir misyonu üstlenmiş olduğu görünmektedir. Zira Avrupa halklarının her birine hitap ediyor olması, o döneme değin yerleşmiş olan temel değer yargılarını hiçe sayması anlamına gelmektedir. Yapılan bildiri de dinsel, mezhepsel veyahut sınıfsal bir ayırım yapılmadan tüm Avrupa halkları esas alınarak, yeni değer yargısını birey, yani vatandaş özeline indirgemekteydi. Eski tüm değer yargılarını al aşağı ediyor olan bu yeni yaklaşım, toplumu bir arada tutmak için temel bir motivasyon kaynağı

⁹⁰ Armaoğlu, s. 68

⁹¹ Rude, s. 117

⁹² Rude, **Revolutionary Europa**, s.180-195

⁹³ Armaoğlu, s. 69

⁹⁴ A. Aulard, **Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi (1789-1804)**, (çev. Nazım Poroy), cilt:II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, s.385-386

olacak olan ulus fikrini de ortaya çıkaracaktır. Zira artık dinsel veyahut sınıfsal bir birliktelikten ziyade ortak bir tarihsel şuur çerçevesinde toplumlar kategorize edilecek ve ulus-devlet anlayışı ön plana çıkacaktır.⁹⁵

Konvansiyon Meclisi'nin ikinci önemli adımı ise doğrudan krallık tacını hedef alan bir eylemdir. Zira kralın yargılanmasına karar verilmiştir ve bu süreç 11 Aralık 1792 tarihinde başlayıp 15 Ocak 1793 tarihine kadar devam etmiştir. Yargılama sonucu çıkan karar ise 683 oy ile kral Luois'in idam edilmesi olmuştur. "Milletin hürriyetine kastetmek ve devletin güvenliğine karşı suikastta bulunmaktan" ötürü idama mahkûm edilen Louis, 21 Ocak 1793 günü giyotin ile idam edilmiştir. Kraliçe, yani Marie Antoinette'de eşi ile aynı kaderi paylaşarak 16 Ekim 1793'de idam edilecektir.⁹⁶

1.2.2. Napolyon Bonapart Dönemi ve Koalisyon Savaşlarının Genel Sonuçları

Savaşların tarihsel seyrinden ziyade, her bir savaştan sonra ortaya çıkan neticeleri incelemek, çalışmanın mahiyeti açısından daha tutarlı olacaktır. Buna göre, yukarıda izah etmeye çalıştığım Fransa'ya karşı kurulmuş olan ilk koalisyonun oluşum aşaması ve diğer devletlerin Fransa'ya karşı nasıl bir motivasyon ile hareket ettiklerini anlayabilmek açısından oldukça önemlidir. Diğer tüm koalisyonlarda da benzer bir motivasyon söz konusu olacaktır. Lakin bu noktada değinilmesi gereken en önemli isim Napolyon Bonapart olacaktır. Zira birinci ve ikinci koalisyon savaşları aksine diğer dört koalisyon savaşları mahiyetleri bakımından farklı bir motivasyon içermektedir.⁹⁷ 1804 yılında Napolyon Bonapart'ın imparatorluğunu ilan etmesi, ihtilalin getirmiş olduğu yeni ilkelere karşı oluşan koalisyon birlikteliğini artık tam anlamıyla hegemonya mücadelesine çevirmiştir.⁹⁸

Fransa'da gerçekleşen kral idamı sonrası Avrupalı diğer Monarkların tepkisi iyice savaş çığırkanlığına bürünmüştür. Prusya, Avusturya ve Fransa arasında olan mücadeleye İngiltere'nin ilk başlarda müdahil olmamasında, iktisadi gerekçeler başta olmak üzere birçok etken sıralanabilir. Lakin kralın idam edilmesi, İngiltere'nin tutumunu

⁹⁵ A. Aulard, cilt:II, s. 429-435

⁹⁶ Armaoğlu, s.71

⁹⁷ Rude, **Revolution French**, s. 225-229

⁹⁸ A. Aulard, **Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi (1789-1804)**, (çev. Nazım Poroy), cilt:III, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011, 950-960

da baştan aşağıya değiştirmiştir. Öyle ki, 1 Şubat 1793 tarihinde Fransa'ya açık bir savaş ilan ederek Prusya ve Avusturya'nın yanında savaşa dâhil olmuş ve böylece I. Koalisyon bloğu şekillenmiştir.⁹⁹

Bu ilk koalisyon mücadelesinin neticeleri şöyle olmuştur: İlk barış antlaşması 5 Nisan 1795'te Bale şehrinde Prusya ile imzalandı ve buna göre Prusya, Ren'in batı kıyılarının Fransa'ya ait olduğunu kabul etti. Böylece Fransa'da bulunan yeni rejim hükümetini de ilk kez meşru olarak gören ve antlaşma imzalayan devlet de Prusya olacaktır. İkinci olarak Fransa'nın işgal etmiş olduğu Hollanda'da barış masasına oturdu ve 16 Mayıs 1795 tarihinde Lahey'de imzalanan bu antlaşmaya göre Hollanda bundan böyle Fransa'nın ittifakına giriyor ve tüm donanmasını Fransa'ya bırakıyordu. Aynı zamanda Fransa'nın etkisi ile Hollanda'da bir Batavya Cumhuriyeti dahi kurulmuştur. Savaşın neticelenmesi ile Hollanda'da ortaya çıkan bu tablo, hiç kuşkusuz ihtilal fikrinin ülke dışındaki ilk önemli zaferi olmuştur. Üçüncü olarak İspanya, 12 Temmuz 1795 yılında barış antlaşması imzalamayı kabul etmiştir. Bu anlaşma gereği İspanya, Fransa karşısında oluşacak olan her türlü birliğe tarafsız yaklaşacağını taahhüt etse de, bir yıl sonra Fransa ile ittifak antlaşması imzalayacaktır.¹⁰⁰

Bloğun diğer iki güçlü üyesi Avusturya ve İngiltere ile herhangi bir antlaşma imzalanmamıştır. Bu iki devlet ile Fransa arasında ki mücadelelerin ucu açık kalsa da, diğer koalisyon üyelerinin savaştan çekilmesi ile İngiltere ve Avusturya'da beklemeye geçmiştir. Napolyon Bonapart döneminde oluşacak olan yeni koalisyonlar ile birlikte tekrar harekete geçecek olan bu iki devlet, ucu açık kalmış bu koalisyon birliğinin akıbetine dair net bir tavır ortaya koymuş olacaktırlar.¹⁰¹

Yine 1795 yılında Fransa'da bir siyasal yönetim değişikliği meydana gelmiştir. Buna göre; Konvansiyon meclisinin görevi sona eriyor ve yerine 1795 Ağustos'unda kararlaştırılan, III. Yıl Anayasası denen bir anayasa adı altında *Direktuar* yönetimi

⁹⁹ Rude, **Revolution French**, s. 185-198

¹⁰⁰ Armaoğlu, s. 100-101

¹⁰¹ Rose, s.78-83

kuruldu.¹⁰² Yeni yönetim anlayışına göre; tek bir kişinin elinde bulunan yürütme yetkisi beş kişiye verilmiş ve bu beş kişilik kurula da *Direktörler Meclisi* adı verilmiştir.¹⁰³

Napolyon, Fransa ile Avrupalı Monarklar arasında yaşanan gerilimin tam da bu noktasında sürece dâhil olmuştur. 1785 yılında bir topçu subayı olarak asker okuldan mezun olmuştur ve katılmış olduğu askeri mücadelelerde oldukça başarılı bir mareşallik örneği sergileyen Napolyon, adını ise tam anlamıyla Avusturya ile devam eden mücadelelerde ve 1798-1799 yılları arasında gitmiş olduğu Mısır seferinde duyuracaktır. 1799 yılında Mısır'dan ayrılan ve ülkesine dönen Napolyon Bonapart, Fransa'da ki Direktuvar yönetiminin yol açmış olduğu iç karışıklıklar ile karşılaşmıştır. Yönetimin sergilemiş olduğu tutum oldukça gevşekti ve suistimal edilmeye açıldı. Nitekim de öyle oldu ve aynı zamanda İngiltere, Rusya, Osmanlı ve Avusturya'nın oluşturmuş olduğu II. Koalisyon da Fransa'ya karşı oluşmuş vaziyeteydi. İç meselelerde çalkantı bir dönem geçirmekte olan Fransa'nın, dış politikada da herhangi bir başarı gösteremeyeceğini düşünen Napolyon, 23 Ağustos 1799'da gerçekleştirmiş olduğu askeri bir darbe ile yönetimi ele geçirmiştir.¹⁰⁴ Hiç kuşkusuz bu durum oldukça doğaldır. Zira yeni yeni olgunlaşan her fikir gibi cumhuriyet de kırılğan bir yapıya sahipti ve böylesine popüler bir mareşalin darbe ile yönetimi ele geçirmesi oldukça olağan bir durumdur. Kaldı ki tüm Avrupa'da savaş boruları çalmaktaydı ve hedefteki devlet ise Fransa'ydı. Bu nedenle söz konusu dönemin Fransası'nı savaşlarla dolu bir dönem beklemekteydi. Tarihin görmüş olduğu en iyi mareşallerden birisi olan Napolyon; Fransa için bir şans, cumhuriyet rejimi için ise bir hayal kırıklığı olarak görülebilir. Sürecin sonunda ise kazanan hiç kuşkusuz cumhuriyet olmuş ve Napolyon'un Avrupa tarihinde bırakmış olduğu iz, bu yeni gelen rejimin zaferini perçinlemiş olacaktır.¹⁰⁵

Napolyon iktidara geçtiği 1799 Avrupası'nda genel atmosfer şu şekildeydi; Fransa'nın Mısır seferi esnasında kendisine karşı oluşmuş ikinci bir koalisyon söz konusuydu. Buna göre Rusya, Osmanlı, İngiltere ve Avusturya'nın dâhil olduğu bu koalisyon, Fransa için oldukça ciddi bir tehditti. Yaşanan mücadele boyunca savaş

¹⁰² Stephen J. Lee, **Avrupa Tarihinden Kesitler (1789-1980)**, (çev. Savaş Aktur), Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2004, s.26

¹⁰³ Merriman, s. 520

¹⁰⁴ Rude, s.187

¹⁰⁵ Rude, **Revolution French**, s. 223-240

meydanlarında en çok karşı karşıya gelen iki taraf Fransa ve Avusturya olmuştur. Bu mücadelelerde oldukça ağır bir yara alan ve Napolyon'un sahip olduğu askeri dehanın önemli bir rol oynadığı bu mücadeleler, Avusturya açısından ciddi kayıplarla neticelenmiştir. Öyle ki koalisyon birliğinden ilk çekilen yine Avusturya olacaktır. 9 Şubat 1801 yılında iki devlet arasında imzalanan Luneville Barışı'na göre; Avusturya, Ren 'in batı kıyılarını tam anlamıyla Fransa'ya terk ediyordu ve Napolyon'un kurmuş olduğu İtalyan Cumhuriyetlerini tanıyordu. Avusturya'nın savaştan çekilmesinin ardından, II. Koalisyon'un askeri kanadı büyük bir yara almış ve dağılmaya başlamıştır. Bunun en önemli sebebi, askeri açıdan Fransa ile mücadele edebilecek bir potansiyelde olmamaları değil, II. Koalisyon birliğinde yer alan devletlerin birbirleri ile olan münasebetlerin bozulması olmuştur. Coğrafi konumları gereği birbirleri ile hegemonya mücadelesi veren bu devletler, Fransa'da ortaya çıkan bu ihtilal karşısında ivedilikle bir araya gelmişlerdir lakin göz ardı edilemeyecek olan birçok tarihi rekabet, halen daha varlığını korumaktaydı. Rusya'nın Osmanlı ve İngiltere'ye karşı vermiş olduğu hegemonya mücadelesi nedeniyle koalisyon kırılğan bir yapıya sahipti ve kolaylıkla dağıldı.¹⁰⁶

En nihayetinde 27 Mart 1802'de İngiltere ile Fransa arasında, Manş Denizi kıyılarına yakın bir şehir olan Amiens'de barış antlaşması imzalandı. Buna göre; İngiltere, Fransa'nın I. Koalisyondan sonra ittifak antlaşması yapmış olduğu İspanya ve Hollanda'dan ele geçirmiş olduğu tüm sömürgelere onlara iade edecekti. Malta adasını ise Malta şövalyelerine iade edecek olan İngiltere, Mısır'da bulunan tüm askerlerini de geri çekecekti. Aynı şekilde Fransa'da, askerlerini Mısır ve Papalık arazilerinden geri çekmeyi kabul etti. Amiens Barış Antlaşması'nın en önemli maddeleri bu şekildeydi ve buna göre İngiltere büyük bir yara almıştı zira ana kıtada girmiş olduğu mücadelenin neticeleri, kıta dışında sahip olduğu kazanımları kaybetmesine yol açmıştır. Özellikle ele geçirmiş olduğu sömürgeleri geri iade ediyor olması, Amerika'da kaybetmiş olduklarının rövanşını niteliğindedir lakin bunu başarıyla neticelendiremedi. Diğer bir taraftan, Mısır özelinde varılan orta yol, Osmanlı'nın toprak bütünlüğünü koruması açısından oldukça önemli olmuştur.¹⁰⁷

¹⁰⁶ Armaoğlu, s.77

¹⁰⁷ Armaoğlu, s. 79

Fransa'ya karşı oluşturulmuş olan III. Koalisyon birliğinin üyeleri Avusturya, Rusya ve İngiltere idi. 1802 yılında yapılan antlaşmaya rağmen bir yıl sonra İngiltere'nin yeniden savaşa dâhil olması, savaş sonunda kararlaştırılmış olan taahhütlerin yerine getirilmemesidir. Fransa bu antlaşmadan sonra Piyemonte ve İsviçre'yi ilhak etmiş ve bu gelişmeler sonrasında İngiltere, Fransa'nın bu topraklardan çıkmadıkça Malta'yı terk etmeyeceğini bildirmiştir. Aynı zamanda Fransa, bu süreçte Osmanlı ve Kuzey Afrika'da yer alan Tunus ve Cezayir beyleriyle yakın ilişkiler kurmuş ve dahi olumlu neticeler elde etmeye başlamıştı.¹⁰⁸ Tabii Osmanlı özelinde gelişmekte olan bu ahval, Rusya'yı ziyadesiyle rahatsız etmiş ve Fransa'yı Akdeniz'de ciddi bir rakip olarak görmesi nedeniyle III. Koalisyonda yer almıştır. Avusturya ile Rusya arasında 6 Kasım 1804 tarihinde yapılmış olan ittifak antlaşması gereği Avusturya'da koalisyon içinde yer almış oldu. Hemen ardından 11 Nisan 1805 tarihinde İngiltere ile Rusya'nın ittifak antlaşması imzalamasıyla yeni koalisyon tam anlamıyla şekillenmiş oluyordu.¹⁰⁹

Bu gelişmeler üzerine Napolyon, 17 Mart 1805 tarihinde Kuzey İtalya'daki cumhuriyetlere son vererek kendisini İtalya kralı ilan etti. Yine bu süreçte önemli bir değişim yaşanmış ve 2 Ekim 1804 tarihinde Napolyon, kendisini imparator olarak ilan etti.¹¹⁰ Böylece 1792 yılında kurulmuş olan I. Cumhuriyet sona ermiş oldu.¹¹¹ Anlaşılacağı üzere artık Fransa'da ihtilal prensipleri değil Napolyon'un tercihleri belirleyici oluyordu. İlk olarak Fransa'da kendisini imparator olarak ilan etmesi ve akabinde İtalya krallığı ilanı, söz konusu devletlerarasındaki var olan mücadelelere bir mahiyet değişikliği kazandıracaktır. Zira artık mücadele edilen ihtilal tehlikesi değil, doğrudan doğruya yayılmacı bir politika sergileyen Napolyon'dur. Buna karşın Fransa karşısında yer alan devletlerin, Napolyon'un imparatorluk ilanı sonrası mutlu olmaları muhtemeldir. Buna karşın dış politikada büyük bir tehdit haline gelen Napolyon, bertaraf edilmesi gereken ortak bir düşman olarak öne plana çıkmıştır.¹¹²

III. Koalisyon savaşlarının sonucunda ilk olarak 26 Aralık 1805 tarihinde Avusturya ve Fransa arasında bir barış antlaşması imzalanmıştır. Bu antlaşmaya göre

¹⁰⁸ Merriman, s.545-548

¹⁰⁹ Lee, (1789-1980), s. 30-33

¹¹⁰ A. Aulard, cilt:III, s.1073-1074

¹¹¹ Armaoğlu, s.85-87

¹¹² Rude, **Revolution French**, s. 259-270

Napolyon'un Bavyera ve Wurtemberg'te kurmuş olduğu krallıklar Avusturya tarafından tanınıyordu. Campo Formio ile Venedik'ten ele geçirmiş olduğu toprakları Fransa'ya teslim etmeyi kabul ediyordu. Bunun yanı sıra Napolyon, Almanya birliğinin inşası için önemli bir dönüm noktası olacak olan bir işe imza atarak güney ve batı Almanya'da yer alan birçok küçük devleti 19 Temmuz 1806 tarihinde Paris'te yapılan antlaşma ile Ren Konfederasyonu adı altında birleştirdi. Böylece Kutsal Roma Germen imparatorluğu Napolyon tarafından yıkılmış oluyordu.¹¹³

Fransa'ya karşı kurulacak olan IV. Koalisyonun toplanmasında esas mesele Prusya'dır. İlk koalisyon savaşları sonrasında tarafsız bir tutum sergileyen Prusya, III. Koalisyon savaşları sonrası özellikle Rusya ve Avusturya'nın baskıları sonucu tarafsızlık politikasını terk etmiş ve koalisyon birliği içerisinde yer almıştır. Buna göre, 3 Kasım 1805 tarihinde imzalanan ittifak antlaşması ile Rusya ve Avusturya'nın yanında yer almış oluyordu. Antlaşmaya göre Prusya'ya yüklenmiş olan misyon şöyledir; Koalisyon birlikteliği ile Fransa arasında arabulucuk yapacak ve olası mücadeleleri önleyici bir tavır takınacaktır. Lakin Fransa bu yaklaşıma olumsuz bir karşılık verir ise Prusya doğrudan Fransa'ya karşı oluşturulacak olan koalisyon içerisinde yer alacaktır. Bunun üzerine Napolyon, halen daha tarafsız bir tavır takınmaya çalışan Prusya ile çeşitli görüşmelere yapmış ve iki devlet arasında imzalanan 15 Aralık 1805 tarihli antlaşma ile Fransa tarafında yer almaya başlamıştır.¹¹⁴ Napolyon'un Prusya'ya taahhüt ettiği toprak bütünlüğünü koruma garantisi, İngiltere ve Rusya tarafından rahatsız edici bulundu ve Fransa ile görüşmelere başlandı. Bu görüşmelere neticesinde herhangi bir anlaşma zemini bulunamamasına karşın Prusya, Fransa'nın ittifakından ayrıldı. 1806 yılında İngiltere ile bir ittifak antlaşması imzalayan Prusya, böylece Napolyon'un öncelikli hedefi haline gelmiştir. Zira bölgesel olarak Avusturya'dan sonra Prusya, Fransa'nın doğal gelişim güzergâhı üzerinde yer almaktaydı. Avusturya'yı üç mücadelede de ezmeyi başaran Fransa, Prusya'yı da destek görmeden ezme fikrine kapılmış ve IV. Koalisyon savaşlarının fitilini ateşlemiştir. Buna göre 8 Ekim 1806 tarihinde Prusya'ya karşı

¹¹³ Armaoğlu, s. 83

¹¹⁴ Merriman, s. 545-547

harekete geçen Napolyon, 14 Ekim 1806 tarihinde Prusya ordularını ağır bir yenilgiye uğrattı ve Berlin'e girdi. Artık tüm Prusya Napolyon'un hakimiyetine girmiştir.¹¹⁵

Mücadele bu safhadan sonra özellikle Rusya ve Fransa arasında yaşanmıştır. Rusya'ya doğru harekete geçen Napolyon, Rusya'yı barışa zorlamış ve Tilsit¹¹⁶ görüşmelerine başlanmıştır. 25 Haziran 1807 tarihinde Çar I. Aleksandr ile Napolyon arasına başlayan barış görüşmeleri, 9 Temmuz 1807 tarihine kadar sürmüştür. Bunun neticesinde öncelikle 7 Temmuz tarihinde Rusya ile 9 Temmuz tarihinde ise Prusya ile barış antlaşması imzalayan Fransa, IV. Koalisyon savaşlarından mutlak bir zafer ile ayrılacaktır. Antlaşma maddelerine göre; Prusya'nın batı sınırları Elbe Nehri olmuş ve Napolyon Ren ile Elbe nehirleri arasında Vestfalya Krallığı kurmuştur. Aynı zamanda Polonya bağımsızlık kazanmış ve Rusya, Napolyon'un uzun bir süredir tasarlamış olduğu Kıta Ablukası (1806) seferine katılmayı kabul etmiştir.

Napolyon'un Kıta Ablukası planı, tahmin edileceği üzere büyük deniz muharebelerine yol açacaktır. Bu zamana kadar tüm koalisyon savaşlarında genellikle finansman rolünü üstlenen İngiltere, sıcak bir savaş ile ilk defa bu denli karşı karşıya gelmiştir. Mücadeleler boyunca özellikle Avusturya ve Prusya'ya büyük kayıplar yaşatan Napolyon, Koalisyon birliğinin en önemli üyesi olarak gördüğü İngiltere'yi saf dışı bırakmak istemiştir. Elbette bu o kadar kolay olmayacaktır. Önemli bir deniz gücüne sahip olan İngiltere'yi kıtaya hapsedmek ve mutlak bir mağlubiyete mahkûm etmek kolay değildir. Buna rağmen, 21 Kasım 1806 tarihinde Napolyon, Avrupa devletlerinin İngiltere ile ticaret yapmasını yasaklayarak *Kıta Ablukasını* duyurdu.¹¹⁷ Koalisyon savaşlarının en önemli finansman gücü olan İngiltere, Napolyon'un bu hamlesi ile birlikte köşeye sıkıştırılmak istenmiştir. Buna karşın Portekiz kuralı ilk ihlal eden taraf olmuştur. Napolyon bunun üzerine İspanya ile birlik olarak 1807 Kasım'ında Portekiz'i işgal etti.¹¹⁸ Hemen ardından, İspanya ile iş birliği yapmasına rağmen Kral IV. Charles'i tahtan indirdi ve yerine kardeşi olan Napoli Kralı Joseph'i geçirdi. Bu gelişme sonrası İspanyollar büyük bir tepki göstermiş ve Napolyon, halkın direnişi ile karşı karşıya kalmıştır.

¹¹⁵ Armaoğlu, s. 84

¹¹⁶ Bugün Polonya'nın Kuzeydoğu sınırında yer alan bu şehir, Niemen Nehri üzerinde yer almaktadır. Bkz. Armaoğlu, s. 84

¹¹⁷ Lee, (1789-1980), s. 38-39

¹¹⁸ Armaoğlu, s. 85

İspanya’da patlak veren bu halk direniş, Almanya ve Prusya’da da karşılık bulmuş ve hatta Avusturya’ya dahi sıçramıştır.¹¹⁹ Napolyon, İspanya’da başlayan bu direniş sindirmeye çalışırken, V. Koalisyon birliği de şekillenmeye başlamıştı. Tabii ki bu gelişmeler, Napolyon’un “Kıta Ablukası” fikrine büyük bir darbe vurdu.¹²⁰

Fransa’ya karşı patlak veren bu direniş halkasına dâhil olan Avusturya, bu durumu fırsat bilerek Fransa’ya savaş açtı. 9 Temmuz 1809 tarihinde Wagram’da karşı karşıya gelen iki ordunun giriştiği savaş, Fransa’nın zaferi ile sonuçlandı. Lakin mutlak bir zaferden söz etmek söz konusu değildir. Zira Fransa’nın ordusu dağınık bir vaziyette ve farklı bölgelerdeki direnişler ile baş etmeye çalışmaktaydı. Bu sırada Rusya’da harekete geçti ve batı yönlü bir genişleme politikası takip ediyordu. İlk olarak Galiçya’yı işgal eden Çar I. Aleksandr, bir nevi Avusturya’ya yardım ediyordu. Zira Avusturya’yı topyekûn Fransa’nın hâkimiyetine terk etmek, Rusya’nın isteyeceği bir durum değildi. Nitekim Rusların bu hamlesi Napolyon’u tedirgin etmiş ve 14 Ekim 1809 tarihinde Avusturya ile barış antlaşması imzalamıştır. Buna göre; Galiçya ikiye ayrılıyor ve Batı Galiçya Varşova dukalığı olarak belirleniyor, doğu Galiçya ise Rusya’ya veriliyordu. Salzburg ve civarı ise Avusturya’dan alınıyor ve Ren Konfederasyonu’na bağlanıyordu. Antlaşmanın neticelerine bakılırsa, Rusya bu mücadeleden en kazançlı çıkan taraf olmuştur. Zira ciddi bir savaşa katılmadan toprak elde etmiş ve batı yönlü takınmış olduğu genişleme politikasında kısmen de olsa muvaffak olabilmıştır. Avusturya açısından ise kesin bir kayıp söz konusuydu. Buna rağmen Fransa ile girmiş olduğu savaşlarda gördüler ki, Fransa’nın eskisi kadar net bir üstünlüğü söz konusu değildi. Aynı zamanda Rusya ile olan, Koalisyon savaşları boyunca bağlı kalmış oldukları ittifak birliği, VI. Koalisyon savaşları ile perçinlenmiş oldu. Zira Rusya, Avusturya’nın Fransa ile olan mücadelesini fırsat bilerek batı yönlü genişlemesine Avusturya’yı da dâhil edebilirdi. Lakin bunu tercih etmemesi ve Avusturya’nın buna güvenerek hareket ediyor olması, onlara önemli bir rahatlık sağlamaktaydı. Doğuda böylesine sıkı bir ittifakın içerisinde yer almak, Fransa karşısında hayati bir önem taşımaktaydı.

Bunun yanı sıra politika dediğimiz şey deşikendi ve Avusturya elbet tabii bunun farkındaydı. Zira Rusya’nın, kendisini karşısına almak istemeyeceğini çok iyi biliyordu.

¹¹⁹ Armaoğlu, s. 86

¹²⁰ Rude, **Revolution French**, s. 251-262

Çünkü Avusturya, Rusya için hem bir tampon görevi görüyor hem de insan gücü bakımından önemli bir destek sağlıyordu.¹²¹ Bu denklem Rusya'nın kolaylıkla terk edebileceği bir durum değildi. Eğer bunun aksi bir tavır sergiler ise Fransa ile doğrudan karşı karşıya kalacağını biliyordu. Hiç kuşkusuz Avusturya'dan elde edilecek bir takım şehirler, çok daha büyük kayıplara yol açabilirdi. Birazdan VI. Koalisyon savaşlarında karşılaşılabilecek manzara, bunun en önemli örneği olacaktır.¹²²

VI. Koalisyon savaşlarına geçmeden önce, Fransa için genel atmosferin nasıl bir anlam içerdiğine de bakmak gerekir. Görüldüğü üzere V. Koalisyon öncesi Fransa'nın karşı karşıya kalmış olduğu durum, sonrası için büyük bir tehdit niteliği taşımaktaydı. Zira bölgesel bazı unsurların Fransa'ya karşı ayaklanması, Avrupa genelinde verilmekte olan hegemonya mücadelesinde Fransa için ciddi bir engel anlamına gelmekteydi. Avusturya ile girmiş olduğu mücadele ve sonrasında elde etmiş olduğu zaferin sınırlı etkileri bunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Hiç kuşkusuz bunda en belirleyici etken bölgesel ayaklanmalar olmuştur. Bu bölgesel ayaklanmaların mahiyetine bakacak olursak, Fransa'nın çıkarlarını açık bir biçimde ittifak yapmış olduğu unsurların önüne koymasındır. Açıkta açığa girilen bu tutum, Fransa'nın öncülük etmiş olduğu milliyetçilik ruhunun ortaya çıkmasına ve Fransa'nın çıkarları uğruna ezilmeyi göze almak istememeleri sonucunu doğurmuştur. Özellikle İspanya'nın ve Avusturya'nın sergilemiş olduğu tutum, bunun en önemli örneğidir. Tam olarak bu süreçte filizlenen milliyetçi hassasiyet, özellikle 1830 ve 1848 ihtilallerinde had safhaya ulaşacak ve bağımsızlık minvalinde çeşitli imtiyazlara sahip olabilmenin en temel argümanı haline gelecektir.

VI. Koalisyona gelecek olursak, artık yorgun bir Fransa ve sabırsız bir Napolyon önümüze çıkmaktadır. Artık Napolyon'un ideallerine cevap verecek ölçüde olmayan Fransa, Napolyon'un sabırsız politikaları ile ciddi bir buhran içerisine düşmüştür. Uzun yıllardır süren savaşlar, ülkenin ekonomisini çok zor bir duruma sokmuş ve bu durum halkın tepkisine yol açmıştır. Hemen az önce değinmiş olduğum Kıta Ablukası politikası ve sonrasında Napolyon'un vermiş olduğu kararlar, lokal mahiyetteki unsurların önemli

¹²¹ Norman Davies, **Avrupa Tarihi**, (çev. ed. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2011, s. 758-762

¹²² Rude, **Revolution French**, s. 256-261

bir direnişine yol açmış ve bu ahval V. Koalisyon savaşlarının akıbetini önemli ölçüde belirlemiştir. Buna rağmen Napolyon takınmış olduğu politikadan vazgeçmemiş ve mareşal yönü her daim olduğu gibi politikacı kimliğinin önüne geçmiştir. Böylece yeni hedefi olarak Rusya'yı belirlenmiş ve kurmuş olduğu yaklaşık 420.000 kişilik bir ordu ile harekete geçmiştir. Prusya'dan yaklaşık 20.000, Avusturya'dan da 30.000 kişilik bir ordu desteği almıştır.¹²³ Bu büyük kuvvet ile Napolyon 24 Haziran 1812 tarihinde Niemen Nehri'ni aşmış ve Rus topraklarına girmiştir. Genel olarak ifade edecek olursak Rusya baştan sora geri çekilen taraf olmuş ve Fransızları, acımasız Rus bozkırlarının insafına terk etmiştir. Bu durumu karşısında Napolyon, Ruslar tarafından tahrip edilmiş olan yerleşkelerin arasından geçerek yoluna devam ediyordu. Hedef Moskova'ya varmakta ve 5 Eylül 1812 tarihinde yapılan muharebede Ruslar mağlup edilmişti. Bunun ardından Moskova'ya giren Fransızlar, hiç istemeyecekleri bir manzara ile karşılaşmış ve bu şehrin adeta kalınmaz bir halde olduğunu görmüşlerdir. Bunun üzerine Napolyon derhal geri çekilme kararı verdi ve 19 Ekim 1812 tarihinde şehri terk etti. 12 Aralık 1812 tarihinde Niemen Nehri'ni geçip Avrupa'ya geri dönen Napolyon ciddi bir kayıpla karşı karşıya kalmıştır. Hem kışın bastırması hem de geri çekilme esnasında Rusların gerçekleştirmiş olduğu amansız saldırılar sebebiyle 420.000 kişilik devasa ordudan geriye yalnızca 50.000 kişi kalmıştır.¹²⁴ Artık Napolyon için kaçınılmaz bir son gelmişti. Bu büyük kayıp koalisyon taraftarlarının iştahını kabartmış ve Napolyon'a karşı harekete geçmişlerdir. 19 Ekim 1813 tarihinde yapılan *Milletler Muharebesi*'ni kaybeden Napolyon, VI. Koalisyon üyeleri tarafından barışa zorlandı ve 1795 öncesi sınırlara çekilmeyi kabul etmesi isteniliyordu.¹²⁵ Lakin Napolyon bu teklifi reddetti. Bunun ardından Rusya, Avusturya, İngiltere ve Prusya 1 Mart 1814 günü bir ittifak antlaşması imzalayarak Fransa'ya saldırdılar. Her bir yandan işgal altında kalan Fransa, en nihayetinde 31 Mart 1814'te müttefiklerin Fransa'ya girmesi ile düştü. Bunun ardından aynı gün içerisinde, Napolyon'un dışişleri bakanı olan Talleyrand tarafından derhal senato toplanmış ve Napolyon imparatorluktan düşürülmüştür.¹²⁶ Napolyon ise Elbe adasına gönderildi ve burada mahkûm edildi. Böylece Napolyon dönemi sona ermiş ve artık onun yol açmış

¹²³ Armaoğlu, s. 89

¹²⁴ Armaoğlu, s.89-91

¹²⁵ Armaoğlu, s. 90-91

¹²⁶ Rude, s. 231

olduğu tahribat giderilmeye çalışılacaktı. 1815 sonrası dönem, tedirginlik ve tedbir dönemi olarak adlandırılabilir. Artık Monarkların açık bir biçimde tehdit eden bir unsur yoktu ve yeni bir Avrupa'nın inşası için görüşmelere başlanabilirdi.¹²⁷

1.2.3. Viyana Kongresi ve Alınan Önlemler

Kongre, 1814 yılı Eylül ayında Viyana'da toplandı. Koalisyon savaşları boyunca öyle veya böyle savaşın içerisinde yer almış olan tüm tarafların temsilcileri, kralları veyahut dukaları oradaydı. Tabii ki hepsinin aklında farklı çıkar odakları ve daha fazla kazanç elde etme amacı hâkimdi ve bu durum kongre görüşmelerini oldukça uzatmıştır. Savaşlar boyunca birbirlerine karşı olan bağlılıkları artık terk edilmiş ve şahsi çıkarlar ön plana çıkmaya başlamıştır. Açıkçası bu gidişat herhangi bir anlaşmayı mümkün kılacak gibi değildi ve tam o anda tartışmaları nihayete erdirecek olan ve karara bağlayacak olan bir gelişme yaşandı. Bu gelişmenin odağındaki isim Napolyon'dur. Napolyon'un Elbe adasından kaçmış ve Fransa'ya döndüğü haberi, kongrede panik havası yaratmıştır. Böylece derhal kararlar alınmış ve kongre nihayete bağlanabilmiştir.¹²⁸ Bu görüşmeler boyunca ön plana çıkan ve sonraki döneme damga vuracak olan en önemli şahsiyet Avusturya Başbakanı Metternich olmuştur.¹²⁹ Aynı zamanda Fransa Dışişleri bakanı ve Napolyon'un en yakın arkadaşlarından biri olan Talleyrand'da oldukça başarılı bir görüşme süreci yürütmüş ve Fransa'nın haklarını sonuna kadar savunmuştur. En nihayetinde 9 Haziran 1815 tarihinde kabul edilen Viyana Kongresi maddeleri şu şekildedir;

- İngiltere, Akdeniz'de yer alan Malta adası ile Yedi Ada'yı, Güney Afrika'da yer alan ve Hollanda'ya bağlı olan Cape Colony'yi, Seylan'ı, Güney Amerika'da Guyan'ı ve Antiller'de Trinidad adalarını, Danimarka'dan ise Heligoland adasını alacaktır.
- Rusya, Finlandiya'yı elinde tutmaya devam edecek ve Varşova Büyük Dukalığına ait Polonya topraklarının büyük bir bölümünü de ele geçirecek.

¹²⁷ Rude, **Revolution French**, s. 270-281

¹²⁸ Rose, s.147-157

¹²⁹ Armaoğlu, s. 93

- Prusya, Polonya'da eskiden sahip olduğu toprakları yeniden ele geçirdi. Vestaflya Birliği'nin bir bölümü ve Ren'in batı kıyılarının bir bölümü de Prusya'ya bırakıldı. Böylece mücadele boyunca kaybetmiş olduğu toprakların önemli bir bölümünü geri almış oldu.
- Avusturya, Polonya'dan doğu Galiçya'yı alıyordu. Böylece Polonya hemen hemen Rusya arasında bölünmüştür ve bu durum ilerleyen zamanlarda hedeflenecek olan Alman birliği fikrinin önündeki en büyük sorun haline gelecektir. Aynı zamanda Kuzey İtalya'da yer alan Lombardiya ve Venedik'i de topraklarına katmıştır.
- Hollanda tekrar krallık haline gelmiştir ve Grange hanedanlığının önderliğinde bağımsızlığını elde etmiştir. Lakin özellikle İngiltere'nin baskısı üzerine Hollanda ve Belçika birleştirilmiş ve bu yeni birliğin adına da Netherland Devleti denilmiştir. Bunun yanı sıra Lüksemburg Büyük Dukalığı da Hollanda'ya verilmiştir.
- İsveç, Finlandiya'yı Ruslara kaptırmış lakin bunun karşılığında bütün Norveç'i hâkimiyeti altına almayı başarmıştır. Norveç Danimarka'nın elindeydi lakin Napolyon ile yapmış olduğu ittifak antlaşmasından dolayı ondan alındı ve İsveç'e verildi.
- İtalya'da bulunan Sardunya Krallığı ise; Nice, Savoie ve Cenova topraklarını alarak Ana kıtaya bağlı bulunan bu önemli Akdeniz kentlerini ele geçirdi ve oldukça değerli kazanımlarla masadan zaferle ayrılmıştır.
- İsviçre, 22 kantondan oluşan bağımsız ve daimi tarafsız bir devlet haline getirildi ve bu tarafsız tutum günümüzde halen daha varlığını korumaktadır.
- Napolyon tarafından inşa edilmiş olan Ren Konfederasyonu küçük küçük 360 küçük devletten meydana gelen bir mahiyete sahipti. Bu durum değiştirildi ve daha güçlü bir yapıya büründürölmek adına 38 devletten oluşan bir Germen Konfederasyonu haline getirildi. Bu konfederasyonun başına ise Avusturya getirildi.¹³⁰

¹³⁰ Armaoğlu, s. 94

Viyana Kongresi'nde görüŖülen en önemli meselelerden biriside siyahi kölelik sorunuydu. Bu tür bir insan ticareti veyahut esareti yasaklanmıştır. Fransız İhtilali'nin getirmiş olduğu yeni prensiplerin, insan hakları çerçevesinde ne denli etkili olduğunu görmek böylece mümkündür. 1794 yılında I. Konvansiyon yönetimi tarafından Fransa'da yasaklanan bu durum, Napolyon tarafından 1802 yılında tekrar serbest bırakılmıştır. Lakin yaşanan bu dilemmaya rağmen meselenin, Viyana Kongresi gibi Avrupa tarihi açısından oldukça önemli olan bir mecliste, tüm tarafların önünden tartışılıyor olabilmesi, hiç kuşkusuz ihtilalin getirilerinden birisi olmuştur. En nihayetinde tüm bu görüşmelerin neticesinde Avrupa, büyük bir yıkımın ardından yeni kurulacak olan düzen üzerinde mutabık kalmıştır. Bir milyondan fazla insanın hayatını kaybettiği düşünölen bu kanlı süreç, yerini artık tedbir ve tedirginliğe bırakmıştır. Monarkların birbirleri ile yapacak oldukları çeşitli ittifaklar ve alacakları birçok tedbirin söz konusu olduğu bu dönem, dizginlenemez bir hale gelen ihtilal fikrine karşı vermiş oldukları yoğun çabalarına sahne olacaktır.

Napolyon'un akıbetine bakacak olursak; sürölmüş olduğu Elbe adasından kaçarak, 1 Mart 1815 tarihinde Cannes kıyılarında bulunan Juan Körfezine çıkmıştır. 10 Mart'ta da Lyon şehrine ulaşan Napolyon, burada ikinci kez imparatorluğunu ilan etti ve 20 Mart sabahında ise Tuileries Sarayı'na giriş yaptı. Halk tarafından büyük bir sevgiyle karşılanan Napolyon, dış politikada ise kendisine karşı şekillenen yeni bir bloğa engel olamamıştır. Nitekim Avusturya, Rusya, Prusya ve İngiltere Napolyo'nun imparatorluğunu tanımadıklarını ilan etmişlerdi. Yedinci Koalisyon mücadeleleri olarak adlandırılan bu süreç, ilk olarak Napolyon'un hamlesi ile yeniden savaş meydanlarına taşınmıştır. 14 Haziran 1815'te askerlerini Belçika'ya sokan Napolyon, burada müttefik kuvvetleri karşısında kesin bir kayıp yaşadı. Bu netice karşısında artık herhangi bir varlık gösteremeyeceğini anlayan Napolyon, Amerika'ya kaçma fikrine kapılmış lakin bunu başaramadan İngilizler tarafından yakalanmıştır. Böylece 100 gün kadar süren ikinci imparatorluğu dönemi son bulmuş ve müttefik kuvvetlerin eline düşmüştür. Müttefikler arasında imzalanan 2 Ağustos 1815 tarihli antlaşmaya göre; Napolyon'a esir muamelesi yapılmasına, İngiltere'nin gözetimi altında tutulmasına ve yine İngiltere'nin belirleyeceği bir yere sürölmesine karar verilmiştir. Alınan karar ile birlikte Afrika'nın Gine Körfezi açıklarında yer alan Sainte-Helene adasına sürölmüş ve burada 5 Mayıs 1821 tarihinde

kanser hastalığı nedeniyle ölmüştür.¹³¹ Bir döneme damgasını vuran ve Avrupa tarihinin en popüler simalarından biri olan Napolyon, böylelikle tarih sahnesinden çekilmiştir.

1.3. Tedbir ve Tedirginlik Dönemi (1815-1830)

Napolyon sonrası Avrupa, yeniden inşa edilecek olan yeni nizam için yoğun bir gayret sarf edecektir. Zira artık Napolyon tehlikesi bertaraf edilmiş ve mevcut yıkımın etkileri giderilmeye çalışılıyordu. Bunun yanı sıra yeni bir sorun söz konusuydu ki bu, V. Koalisyon öncesi mahalli unsurlarda toplumsal bir katılım neticesinde ortaya çıkan yeni manzaraydı. Almanya’da, İspanya’da, İtalya’da ve hatta Viyana Kongresi ile birlikte Monark güçlerin eline geçmiş birçok bölgede ihtilal sesleri duyulmaktaydı.¹³² Bu ahval Monarklar için en az Napolyon ve hatta ondan da öte büyük bir sorun teşkil etmekteydi. Zira ihtilal fikrinin domino etkisi yaratacak olma ihtimali bile onları oldukça tedirgin ediyordu. Bu tedirginliğin motivasyonu ile bazı yeni yakınlaşmalar görülmeye başlayacaktır. Zira Monarkların bu konuda asla taviz vermek gibi bir niyetleri bulunmamaktaydı ve karşılaşılabilecek en ufak bir tehdit dahi derhal ortadan kaldırılmalıydı. Bunu gibi temel kaygılar ışığında ortaya çıkan ilk ittifak “Kutsal İttifak” olacaktır.¹³³

Kutsal İttifak, Viyana kongresinde oldukça kazançlı çıkmış ve batı yönlü genişleme fikri doğrultusunda önemli kazanımlar elde etmiş, böylece iştahı iyice kabarmış ve artık kaybedecek daha çok şeyi olan, bu nedenle de daha radikal bir hale gelen Rus Çarı I. Aleksandr’ın eseridir. Napolyon’un mağlup edilmesinde aslan payını kendine çıkaran Aleksandr, Napolyon sonrası dönemde de Avrupa’nın liderliği rolüne soyunmaya kalkmıştır. Nitekim eski nizamın tesisi için yapmış olduğu yeni girişimler neticesinde, 26 Eylül 1815 tarihinde Avusturya ve Prusya tarafından kabul edilen antlaşmaya göre bu üç devlet, eski düzenin yeniden tesis edilmesinde öncü ve bu nizamın koruyucuları olacaklardır. Bu birlikteliğin en temel eşiği dindir. Zira antlaşmanın girişinde yer alan üç madde de; Hristiyan inancının esaslarına bağlı kalınacağını ve kendileri arasındaki münasebetlerin buna göre şekilleneceği belirtilmişti.¹³⁴ Tabii bu maddeler mahiyeti

¹³¹ Armaoğlu, s. 97

¹³² François Furet, **Devrim’in Yorumu**, (çev. Ahmet Kuyuş), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013, s. 185-187

¹³³ Rose, 145-158

¹³⁴ Rude, s. 231-235

itibariyle hem samimi bir yaklaşımı hem de politik bir mesajı içerisinde barındırmaktadır. Zira ihtilalin ortaya koymuş olduğu yeni prensiplerin odak noktası din değil, akıldır. Kaldı ki dini otoritelerin itibarı sarsıldığı için bu ahval ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda yöneticilerin kendilerine dini bir kutsiyet atfetmeleri ve mutlak iktidarlarını buna bağlı kılmaları, toplum nazarında kilise otoritesinin zayıflaması ile ciddi bir zarar görmüştür. Kutsal İttifak birlikteliğinde karşımıza çıkan bu üç maddeyi, tarihsel bir perspektif ile doğru okumak gerekir. Zira yönetsel algıda dini bir bütünlüğün sağlanması, Monarkların kendilerini mutlak suretle meşrulaştırıcı bir söylem gücüne sahip olmaları anlamına geliyordu. Lakin Otuz Yıl Savaşlarından itibaren bu yönetim algısı önemli bir itibar kaybına uğramıştır. Bu itibar kaybı ilk aşamada yönetici ve ruhban sınıfına karşı duyulan güvenin sarsılmasına ve sonrasında ise iktidarlarının tanınmamasına yol açmıştır. En iyi şekilde Fransa’da görülen bu değişim, hiç kuşkusuz mevcut Monarkların kaçmak isteyeceği bir akıbeti ve bu nedenle yeni birlikteliklerinin esaslarını dini bir hassasiyet üzerine inşa etmişlerdi.¹³⁵

Kutsal İttifak antlaşmasından hemen iki ay sonra yeni bir antlaşma ortaya çıktı. 20 Kasım 1815 tarihinde imzalanan bu antlaşmaya göre İngiltere’de bu ittifak bloğuna katılıyor ve sayıları dörde çıkıyordu.¹³⁶ Yeni ittifak düzenin adı “Dörtlü İttifak” olarak tarihteki yerini almıştır. İlk antlaşmanın aksine Dörtlü İttifak antlaşmasının maddeleri Fransa’ya da bildirildi. Bu birlikteliğin mimarı ise hiç kuşkusuz Avusturya Başbakanı Metternich olmuştur. Onun tesis etmeye çalıştığı bu yeni monark düzen, mutlak surette yeni tehlikeleri bertaraf etmek üzerine kuruluydu. Bu nedenle Metternich Sistemi veyahut Müdahale Sistemi olarak da bilinen bu düzen, Başbakan Metternich ’in ne denli bir etkiye sahip olduğunu da göstermektedir. Nitekim 1830 yılına değin onun bu politikası esas alınacak ve 15 yıllık süreçte en önemli siyasi aktör olma özelliğini koruyacaktır.¹³⁷

Lakin unutulmaması gereken önemli bir tarihi rekabet halen daha söz konusudur. İttifak antlaşmaları henüz birinci yılını doldurmadan Rusya’nın dış politikada takınmış olduğu tavır diğer üyeleri rahatsız etmeye başlamıştır bile. Rusya’nın yeniden balkanlara ve Osmanlı’ya yönelmesi, bu uğurda Yunanlıları kışkırtmaya başlaması, başta İngiltere

¹³⁵ Eric Hobsbawn, **Devrimler Çağı (1789-1848)**, (çev. Bahadır Sina Şener), Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2003, s. 125-130

¹³⁶ Merriman, s. 624

¹³⁷ Armaoğlu, s. 119

ve Avusturya'nın rahatsızlık duymasına yol açmıştır. Prusya ise bu durumu iyi karşılamış ve kendisi için artık en büyük tehdit olmaya başlayan Rusya'nın güneye yönelmesi, akıbeti açısından önemli bir konfor sağlamaktaydı. Bu gelişimlere bakıldığı zaman dahi, aslında ittifak üyelerinin dini bir hassasiyet çerçevesinde bir araya geldikleri algısının nedenli gerçeği yansıtmadığını açık bir biçimde görmek mümkündür. Oldukça kırılgan bir yapıya sahip olan bu birliktelik, açıkça ifade etselerde etmeseler de dini hassasiyetin bir tarafa itildiği ve içten içe şahsi çıkarların ön planda olduğu bir birliktelikten ibarettir. Zira yenedünya, yeni uluslararası ilişkiler anlayışı son iki yüz yıldır dini bir birlikteliği mümkün kılmamaktadır. Çarpıcı bir örnek verecek olursak, İngiltere'nin Osmanlı özelinde Rusya ile ortak bir çıkar doğrultusunda mutabık kalabilmeleri mümkün değildir. Aynı şekilde Avusturya ve Prusya'nın da kendilerine ait jeopolitik gerçeklikleri bu tür bir birlikteliği gerçekçi kılmaz. Bu açıdan bakıldığı takdirde ihtilal fikrinin önünde durabilecek güçlü bir bloğu görmek mümkün değildir. Çünkü her birinin kendi arasında tarihi bir rekabeti söz konusudur ve her dem bu rekabet mental açıdan yoğun bir kaygıyı beraberinde getirmektedir. Ama yine de, Viyana Kongresi sonrası tesis etmiş oldukları düzeni on beş yıl kadar sürdürebilmişlerdir.¹³⁸

Fransa'nın Dörtlü İttifaka dâhil olması bir noktada zaruriyet içermektedir. Koalisyon devletlerinin tepkisini artık bertaraf etmek ve güvence verebilmek sebebiyle koalisyona katılmış olduğu muhtemeldir. Kaldı ki eski koalisyon güçleri dörtlü ittifak antlaşmasının maddelerini Fransa'ya da göndermiştir. Fransa bu durum karşısında 20 Kasım 1815 tarihli bir antlaşma ile dörtlü ittifaka katılmayı kabul etmiştir.¹³⁹ Böylece Dörtlü İttifak adı ile anılan ilk birliktelik, artık Beşli İttifak adını almıştır. Lakin bu ittifak içerisinde yer almak, Fransa'yı diğer koalisyon güçleri ile aynı statüye getirmemiştir. Zira 1 Kasım 1815 protokolü ile birlikte, dörtlü ittifakın üyeleri kendi aralarında uymaları gereken esasları belirlemişler ve Fransa'nın bu ittifaka dâhil olmasına rağmen vazgeçmemişlerdir. Anlaşılacağı üzere Fransa halen daha tedirginlik yaratmakta olan bir devlettir. Bu nedenle ihtiyatlı davranan devletler, herhangi bir olumsuz duruma karşı önlemlerini almaktan geri durmamışlardır.

¹³⁸ Frederick Artz, **Reaction and Revolution**, Harper Brothers Publishers, London 1934, s.136-141

¹³⁹ Merriman, s. 625

Tehlikenin Fransa'dan geleceği tedirginliği elbette haklı bir tedirginliktir. Zira hâlihazırda Fransa topraklarında dolaşmakta olan bir cumhuriyet söylentisi hâkimdi lakin bu durumu yalnızca Fransa ile sınırlamak doğru olmaz elbette. Viyana kongresi sonrası Almanların ve İtalyanların alınan kararlara karşı duymuş oldukları öfke de buna örnek gösterilebilir. Görüldüğü üzere Metternich'in önderlik etmiş olduğu bu tedbir dönemi, tüm kıtayı sarmalayan mutlak bir sahiplenme görmemiştir. Nitekim Metternich'te bunun böyle olacağını biliyordu ve bu nedenle kaba kuvvet ile karşılık vermek ilk seçenek olarak her daim aklındaydı. İşte böylesi bir atmosferde 1830 İhtilallerine gelindi ve Monarklar artık çok daha büyük bir tehlike altındaydı. Zira tehlike yalnızca Avrupa'nın batısında değildi artık, azınlık halinde bulunan her unsur, ulus fikri ile harekete geçerek bağımsızlık istiyordu. Fransa Kralı XVI. Luois'in 1789 yılında karşı kariya kalmış olduğu manzara, artık tüm Monarkların kâbusu haline gelmişti.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Hobsbawn, (1789-1848), s. 123-128

İKİNCİ BÖLÜM

İKİ İHTİLAL ARASI DÖNEM (1830-1848)

Tedbir ve tedirginlik dönemi olarak nitelendirdiğim 1815 sonrası dönem, Fransız İhtilali'nin açmış olduğu gediği daha da derinleştirmiştir. Öyle ki, bu tarihten itibaren üç önemli fikir akımı iyice belirgin olmaya başlamıştır. Doğrudan mutlak monarşiyi tehdit eden bu üç akım; liberalizm, nasyonalizm ve sosyalizmdir. Dönemsel etkilerini göz önünde bulunduracak olursak, 1830 ihtilallerine yön veren liberalizm olmuştur. Nasyonalizm ise 1848 ihtilallerinde etkili olacaktır. Çeşitli formasyonlar halinde, Fransız İhtilali'nin esasları olarak nitelendirebileceğimiz prensiplerin özellikle 1815 sonrası etkili olması ve tüm Avrupa'da taraftar bulmaya başlaması, ihtilalin ne denli bir öneme sahip olduğunu açık bir biçimde ortaya koymaktadır.

Liberalizm, İspanyolca bir kelime olmakla birlikte, aslı Latince 'ye dayanmaktadır. İspanyolcadan İngilizce 'ye geçen bu kavram, ilk defa 19. yüzyılın başlarında siyasi terminolojide yerini almıştır. Bu kavram, ilk etapta İngiltere'deki politikaları (ulusal olmayan) ifade etmek maksadıyla eleştirel bir mahiyette kullanılmaktaydı. İspanyollar da "liberal" kelimesini İngilizlerin politikalarını ifade etmek amacıyla kullanmışlardır. Günümüz anlamına en yakın kullanımı ise Lockuce yapmış, anayasal monarşi ve parlamenter yönetim ilkelerini savunan milletvekillerini *liberales* olarak adlandırmıştır. Başka bir görüşe göre ise Adam Smith, "Ulusların Zenginliği" adlı eserinde "liberal ihracat ve ithalat" ifadesi ile bu kavramı ilk kullanan yazar olmuştur. Bakıldığında "liberalizm" kavramı ile "liberty" (özgürlük) arasında bir bağlantı görülmektedir. Esas itibariyle bireysel hürriyeti ifade ettiği yönünde ortak bir kanaat hâkimdir.¹⁴¹

2.1. Viyana Kongresi Sonrası Liberalizm

Monarklara karşı 1815 yılından itibaren belli aralıklarla gerçekleşen tepkiler, esas itibariyle kişisel hak ve hürriyetlerin koruma altına alınacağını taahhüt eden cumhuriyetçi yaklaşıma dayanmaktadır. Cumhuriyet fikrine dair sistemsel net bir kanıya sahip olunmasa da, savunmuş olduğu idealler itibariyle halkı, Monarklara karşı harekete

¹⁴¹ Atilla Yayla, **Liberalizm**, Liberte Yayınları, Ankara 2008, s. 15-16

geçirmek için yeterli bir gerekçeyi mahiyetinde barındırıyordu. Tam anlamıyla cumhuriyet rejimi ile tanışılmamış olsa da, Avrupa halklarında oluşturmuş olduğu genel izlenim oldukça olumluydu. Özellikle bağımsızlık fikriyle yanıp tutuşan mahallî mahiyetteki otoriteler veyahut bir imparatorluk bünyesinde yaşayan çeşitli azınlıkları doğrudan ilgilendiren liberalizm, ideal bir devleti teşekkül ettirebilecek fikirsel bir bütünlüğe de sahipti. Bu nedenle mutlak monarşinin geçerli tüm normlarını tehdit eder bir konumdadır. Buna karşın 1815 Viyana kongresi sonrasında Monarkların bir araya gelerek tesis etmiş oldukları tedbir düzeni, liberalizm karşısında güçlü bir direniş gösteremedi. Zira Napolyon'un, Koalisyon Savaşları boyunca Avrupa'da meydana getirmiş olduğu tahribat, sonraki süreçte Monarkların elini oldukça zayıflatacaktır.

Napolyon Bonapart dönemi, Fransa'da on iki yıl kadar süren cumhuriyet dönemi için tam bir hüsrana olmuştur. Zira 1804 yılında imparatorluğunu ilan etmesi, I. Cumhuriyet dönemi olarak adlandırılan sürecin sonunu getirmiştir. Buna karşın Napolyon, böylesine geniş kapsamlı her yeni düzenin tesisi aşamasında ihtiyaç duyulan kaos ortamını meydana getiren isim olarak nitelendirilebilir. Zira Koalisyon Savaşları boyunca monark iktidarların mevcut potansiyelini tüm hatlarıyla öylesine zorlamıştır ki, sonraki aşamada gösterecek oldukları karşı direncin zayıflamasına yol açmıştır. Hiç şüphesiz büyük değişimler, büyük buhranların neticesinde ortaya çıkar. Bu açıdan bakıldığında Napolyon, despot bir yönetim anlayışına sahip olsa da sebep olduğu buhran, ihtilalcilerin önünü açmıştır.¹⁴²

Savaşlar sonrası ekonomik kaosun son bulması ile birlikte tüm Avrupa'da ticari faaliyetler yeniden canlanmaya başlamıştı. Buna rağmen liberalizm akımının etkisinden dolayı iktisadi alanda bazı hoşnutsuzluklar da ciddi bir biçimde baş göstermiştir. Özellikle burjuva sınıfı, ekonomik faaliyetlerin serbest bir biçimde işlemesi gerektiğini, mevcut iktidarlara karşı bir hoşnutsuzluk olarak dile getirmeye başladılar. Buna karşın Monarkların takınmış oldukları tutum, doğal olarak eskisinden farksızdı zira sistemin muktediri olanlar ekonomiye hükmetmek istiyorlardı ve burjuvanın hoşnutsuzluğunu dikkate almak gibi bir niyetleri yoktu. Böylece anlaşıldı ki, serbest ekonomi

¹⁴² Rude, s. 232-236

mekanizmasının tesisi ancak liberalizm ile mümkündür. Kaldı ki büyük buhran sonrası eski rejim taraftarları yine tüm köşeleri kapmıştı.¹⁴³

Ekonomik hoşnutsuzluğun yanı sıra, din alanında da bazı tartışmalar yaşanmıştır. Özellikle Fransa, İrlanda ve Belçika’da birçok fikir adamı, Kilise’nin genel tutumuna dair yeni yaklaşımlar ortaya atmıştır. Buna göre kilisenin dinsel ilkelerinden ödün vermeden, basın ve eğitim hürriyeti için mücadele etmesi gerektiği isteniyordu.¹⁴⁴ Yani Katolik Kilisesi’nin, uzun yıllardır iktidarı birlikte paylaştığı mutlakıyetçi hükümdarlara karşı mücadele etmesi beklenmekteydi lakin gayet tabii bu mümkün değildi. Zira Monarkların kendi iktidarlarını meşru kılmak adına ihtiyaç duydukları otokritik güç, kilise tarafından karşılanıyordu. Bu zaruri bağlılık, iktidarın iki taraf arasında paylaşılmasının en önemli sebebiydi. Öyle ki, kilisenin mutlakıyetçi anlayışa karşı bir pozisyonda yer alması, Monarkların gücünü zayıflatacağı gibi kilisenin sahip olduğu imtiyazların da sonu anlamına gelirdi. Zira liberalizm, kilisenin şuan sahip olduğu imtiyazları onlara vaat etmiyordu ve nitekim bu gibi nedenlerden ötürü, kilisenin Monarklara karşı bir tavır sergileyebilmesi mümkün değildi.

Hususi bazı noktalara değinmenin yanı sıra genel bir yorum yapacak olursak, Avrupa toplumu için liberalizm, kaçınılmaz bir fırsat olarak görülmekteydi. Avrupa tarihi boyunca mevcut iktidar sahiplerine karşı ciddi eleştiriler yapılmış, lakin yerine tesis edilebilecek yeni bir düzene dair herhangi bir fikir yoktu. Monarkların onlara sağladığı ölçüde özgürlerdi ve onların sağladığı ölçüde yaşama haklarını ellerinde bulunduruyorlardı. Avrupa toplumu bu durumu genel itibariyle kabullenmiş gibi görülse de, toplum psikolojisi öylesine harap olmuş bir vaziyetteydi ki, liberalizmin vaat etmiş olduğu yeni düzene karşı kayıtsız kalmalarını beklemek mümkün değildi. Zira liberalizm, Avrupa toplumuna yıllardır çekmiş olduğu cefanın son bulmasını ve ulaşmaları imkansız olan zenginliği vaat etmiştir. Özgürlük fikri veyahut özgürlük istenci, bir insanın her daim arzulayacağı ve her şeye rağmen bu hakkını daha da genişletmek isteyeceği bir dürtü haline gelmişti. Yüzyıllar boyunca bastırılmış olan bu temel ihtiyaç, liberalizm ile birlikte kendisini açıktan açığa göstermeye başlamıştır. Liberalizm akımı ile mutlak monarşi sıkı

¹⁴³ Hobsbawn, (1789-1848), s. 125-128

¹⁴⁴ Armaoğlu, s. 129

bir yapı sökülmesine maruz kalmış ve bu düzene dair tüm değer yargıları ayaklar altına alınmıştır.¹⁴⁵

Değer yargıları, en temel ihtiyaçlar neticesinde şekillenen ve toplumsal bir gerçeklik halini alan normlardır. Ölümün sıradanlaştığı ve toplum nazarında bir kurtuluş olarak nitelendirildiği Ortaçağ dünyası için temel değer yargılar din merkezli olabilir. Zira düzenin tüm normları ve dönemsel gerçeklik yaşamak üzerine değil cefa üzerine kuruluydu. Bu cefayı bir ibadet haline getirmeyi başaran kilise, böylece elinde bulundurduğu otokritik gücü zaruri bir ihtiyaç haline getirerek toplumun değer yargılarını şekillendirmiş ve kendini muktedir bir konuma taşımayı başarmıştır. Lakin Ortaçağ'ın aksine Yeniçağ olarak adlandırılan bu yeni düzenin normları, ölmek değil yaşamak dürtüsü üzerine inşa edilmiştir. Öyle ki insan, özgürlük hissi ile hayatta tutulmuş ve sahip oldukları ekonomik ayrıcalıkları ölçütünde bir hayat onlara vaat edilmiştir. Vakit ölmek değil yaşamak vaktidir. Zira insan artık özgür olduğuna inandırılmış ve toplumun değer yargıları bu uğurda şekillenmiştir. Temel ihtiyaç paradır ve insanın her daim ihtiyaç duyacağı en değerli nesne artık odur. Lakin her yeni düzen gibi liberalizm de kendi muktedirini yaratmış ve sistemin anahtarını tek bir kişiye teslim etmiştir: Burjuva. Zira toplumun en temel ihtiyacını elinde bulunduran bu sınıf, kendisini meşru kılacak olan her türlü söylem gücüne de sahip olacaktır.

2.2. 1830 İhtilalleri

2.2.1. Fransa'da İhtilal

1830 ihtilalleri, ilk olarak bu Fransa'da cereyan etmiştir. Fransa'da *Temmuz İhtilali* olarak da bilinir.¹⁴⁶ XVIII. Louis 1814 yılında Fransa kralı olduğunda, bir anayasa kabul edilmiş ve meşruti bir rejim inşa edilmiştir. İki meclisli parlamenter bir sistem olan bu rejimde, Ayan meclisi ve Milletvekilleri meclisi bulunmaktaydı. Yasaya göre Ayan meclisinin üyelerini kral belirlemekteydi. Böylece kral, güçlü bir konumdaydı ve meclise doğrudan müdahale etme şansına sahipti. Diğer meclis olan Milletvekili meclisinin üyelerini ise halk tayin ediyordu. Kralın yanı sıra halkında yönetime dâhil olduğu, deyim

¹⁴⁵ Davies, s. 788-795

¹⁴⁶ Armaoğlu, s. 131

yerindeyse bu karma düzen, kralın yetkilerinin eskisine nazaran sınırlandırıldığı lakin diğer meclise müdahale hakkı olduğu bir düzendir.¹⁴⁷

Halkın seçerek belirlediği Milletvekili Meclisi ise ağır koşullara tabii idi. Zira herhangi bir vatandaşın oy kullanabilmesi için yılda 300 frank, milletvekili olmak yani seçilebilmek için ise yılda 10.000 frank ödeme yapması gerekmekteydi.¹⁴⁸ Yani yönetime doğrudan müdahale hakkına tam anlamıyla tüm halk dâhil edilmemiş, yalnızca varlıklı kimselere tanınmış bir ayrıcalık olarak kaldı. Şöyle denebilir ki, burjuvanın ve dahi varlıklı kimselerin belirledi bir meclis mahiyetindeydi. Bu ayrıcalıklı sınıfın, halkın beklentilerini ne düzeyde meclise taşıyor sorusu ayrı bir tartışmaya yol açmıştır. Zira tebaa ile varlıklı kimselerin yönetimden beklentileri her daim aynı minvalde olmayabilirdi. Bu durum, halkı öyle veya böyle sistemin dışında tutmak anlamına geliyordu. Burjuva ise bu yeni düzenlemeler ile sistem içerisinde kendisine bir yer edinebilmiştir.¹⁴⁹

Burjuvanın ve asillerin eline geçmiş gibi görünen bu yeni düzen, doğal olarak mutlakıyetçi bir anlayışı da beraberinde getirdi ve Kral XVIII. Louis bu tutumu sergilemekten geri durmadı. Anayasa ile beraber güvence altına alınan kişisel hak ve hürriyetler, zamanla deforme oldu ve mutlakıyetçi anlayışın yavaş yavaş güç kazanması sonucu pratikte pek fazla karşılığını bulamamaya başladı. Basına sansür uygulanmaya, üniversiteler ve diğer tüm okullar ise kontrol altına alınmaya başlandı. Gayet tabii kişisel hak ve hürriyet bağlamında belli bir beklenti içerisinde olan halkın tepkisi tekrardan açığa çıktı. Ülke bu ahval içerisinde iken 1824 yılında XVIII. Louis öldü ve yerine, XVI. Louis'in kardeşi, Fransız İhtilali'ne karşı Avusturya'da kurulması kararlaştırılan Göçmenler Ordusu'nun başına getirilen Comte d'Artois (X. Charles) geçti. Tam bir ihtilal karşıtı olan X. Charles. Tüm bu anayasal düzenin gerekliliklerine ve halkın beklentilerine kulak tıkayarak, toplumsal gerilimi iyice artıracaktır.¹⁵⁰

Mutlakıyetçi rejimi kuvvetlendirmek isteyen X. Charles bunu gerçekleştirebilmek adına tüm anayasal düzeni ihlal eder politikalar yürüttü. Buna göre, bazı ihtilal karşıtı tedbirler ve kısıtlamalar getirmiş ve böylece kendi konumunu daha da güçlendirmek için

¹⁴⁷ Merriman, s. 617-649

¹⁴⁸ Armaoğlu, s. 132

¹⁴⁹ Rose, s.165-171

¹⁵⁰ F. Artz, s.265-266

çabalamıştır. 1829'un Ağustos ayında başbakanlık mevkiine aşırı kral yanlısı biri olan Polignaci getirildi.¹⁵¹ Mecliste halk tabanlı bir çoğunluktan kaynaklanan niceliksel üstünlük, Polignaci'nin başbakanlığa karşı çıkmıştır. Görüldüğü üzere, Milletvekili meclisinin statüsü, mutlakıyetçi politikaları engelleyici bir vasfa sahip değildi. İhtilal yanlılarının çeşitli kazanımlar elde edebilmesi kralın inisiyatifine bırakıldığı bu sistem, mutlakıyetçiliğin önünü açan en önemli nedendir. Zira X. Charles gibi mutlakıyetçi bir kralın başta olması, halkın tüm beklentilerini boşa çıkarmaktaydı. Polignaci hamlesi akabinde halkın ve temsilcilerin sert itirazları sonrası kral X. Charles, hali hazırda almış olduğu tedbirleri daha da artırmış ve gerilimi iyice tırmandırmıştır.¹⁵²

Kralın takınmış olduğu bu mutlakıyetçi yaklaşım, dış politika da kendisini göstermiştir. Osmanlı İmparatorluğu ile savaşta olan Rusya, Fransa'daki gelişmelere kayıtsız kalmaktaydı ve X. Charles, Çar I. Nikola ile anlaşarak Avrupa'yı bölüşmek gibi bir düşünceye kapıldı. Lakin Napolyon döneminden kalma tedirginlik gereği Prusya'nın gözü her daim Fransa'nın üzerindeydi. Fransa'da monark bir yönetimin tüm Avrupa'yı tehdit eder boyutlara ulaşması ihtimalinin yanı sıra, ihtilal yanlılarının Fransa'da iktidar olması ihtimali de tedirginliğe yol açmaktaydı. Zira yayılmacı bir politika izleyen Napolyon'un ne denli bir buhrana yol açtığını daha yeni tecrübe etmişlerdi. Buna karşın ihtilal fikrinin de ne denli bir buhrana yol açabileceğini iyi biliyorlardı. Şuan ise mutlakıyetçi ve ihtilal yanlılarını olabildiğince baskılamaya çalışan, kısıtlayan bir kral baştaydı ve onun Avrupa'ya dair kurmuş olduğu hayaller oldukça tehlikeli bir boyuttaydı. Bunun üzerine Prusya kralı derhal tepki gösterdi ve "Fransızlar Ren' e gelinceye kadar kımıldamayacağım" diyerek, Kral X. Charles' in bu tasarısını önceden savuşturmaya çalıştı. Bunun yanı sıra Rusya ile de anlaşarak, politik açıdan kendisini güvence altına almayı başardı. X. Charles bu söz konusu gelişmelerin hemen ardından, ilgisini Akdeniz'in güneyine yöneltti. 14 Haziran 1830 tarihinde Cezayir'i işgal ettiğini açıklayarak, Osmanlı İmparatorluğunu karşısına aldı.¹⁵³ Bakıldığı zaman akıllıca bir politikaydı bu. Zira Rusya ile olan mücadelesi gereği Osmanlı zaten sıkıntılı bir vaziyetteydi ve iç problemi nedeniyle ciddi bir direniş gösterebilecek bir konumda değildi. X. Charles, Cezayir işgalini açıkladığı sırada, belki de mevcut savaş durumunun

¹⁵¹ Armaoğlu, s. 132

¹⁵² Rose, s.163-167

¹⁵³ Merriman, s. 650

kaotik atmosferinde de yararlanarak 25 Temmuz 1830 yılında mutlakıyetçi yönetimini güçlendirmeye yönelik olan beş tane emirname yayınladı. Anayasal zorunluluklara dayandırılarak yayınlanan bu emirnamelere göre; basın her türlü yayın için hükümetten izin alma zorunluluğu, sansür hakkı, 100.000 olan seçmen sayısının 25.000'e indirilmesi¹⁵⁴ gibi yeni kuralların yanı sıra Milletvekili Meclisini de dağıttı ve ülkeyi yeni bir seçime götürdü.¹⁵⁵ Böylece liberal muhalifler yönetimden uzaklaştırıldı ve hükümet, tam anlamıyla mutlakıyetçi bir yönetim halini aldı.¹⁵⁶

Anayasal düzenin alaşağı edildiği bu gelişmeler sonrası, hali hazırda öfkeli bir durumda olan halk, 27 Temmuz 1830 tarihinde Paris sokaklarında ayaklandı.¹⁵⁷ Ayaklanmaya öncülük edenler liberallerin aşırı bir kolu olan cumhuriyetçilerdir. Cumhuriyetçilerin başlatmış olduğu bu eylemlere kısa bir süre içerisinde halkın birçok kesiminden katılım gerçekleşti ve ayaklanma ciddi bir hâl aldı. Oldukça kanlı bir süreç yaşanmasının ardından 30 Temmuz günü muhaliflerin kurduğu bir Yürütme Konseyi ilan edildi. Konsey yapmış olduğu açıklamalar ile Kral X. Charles 'in krallıktan düşürüldüğünü ve Orleans Hanedanlığından olup, ihtilale karşı büyük bir sempati duyan Duc d'Orlean'in I. Louis Philippe adıyla yeni kral olduğunu duyurmuştur. Fransa böylece, 1789 İhtilali öncesine dönmüş oluyordu. O zaman tam anlamıyla tesis edilemeyen cumhuriyet, şimdi tesis edilmeliydi lakin kralın tahtan indirilmesine rağmen cumhuriyet ilan edilemedi. Zira ilk girişimin tüm Avrupa'da yol açmış olduğu buhran, Fransa'da bulunan muhalifleri de oldukça tedirgin etmiş ve tekrar büyük bir mücadeleye girmemek adına yeni kral olarak Duc d'Orlean'i ilan etmişlerdir.¹⁵⁸

Bunun yanı sıra Yürütme Konseyi, kral ilanının yanı sıra yeni bir anayasa düzenlendi. Yeni kral I. Louis Philippe ise "Fransa kralı" olarak değil "Fransızların kralı" olarak anayasal unvanını aldı.¹⁵⁹ Mahiyeti bakımından önemli bir değişime uğrayan krallık tacı için bu durum tam bir devrim niteliğindedir. Zira "Fransızların kralı" şeklindeki bir değişim ile artık; Fransız toplumuna tabii bir kral algısının yanı sıra bölgesel bir birliktelik algısı yıkılarak ortak bir üst kimlik algısı tesis edilmeye

¹⁵⁴ F.Artz, s.266

¹⁵⁵ Armaoğlu, s. 132-133

¹⁵⁶ Rose, s.165-169

¹⁵⁷ Merriman, s. 650

¹⁵⁸ Armaoğlu, s.133

¹⁵⁹ Armaoğlu, s. 133

çalışılmıştır. Artık “Fransa” bir bölgeyi değil ulus fikrinin üst bir kimlik değeri taşıdığı ve bu fikir çerçevesinde bir araya gelmiş vatandaşları ifade ediyordu. Bölgesel bir ifade olmaktan çıkan “Fransa” kelimesi, Avrupa’da yer alan tüm azınlıklar için müthiş bir örnek olmuştur.¹⁶⁰

X. Charles’ in tahttan düşmesine en çok İngiltere memnun olmuştur zira Rusya ile anlaşma sağlayıp Avrupa’da ortaklaşa hareket etmeleri hiç kuşkusuz İngiltere’yi zor bir durumda bırakabilirdi. Prusya, X. Charles’ in gitmesinden hoşnut olan bir diğer ülkedir. Tıpkı İngiltere özelinde olduğu gibi, olası Fransa – Rusya işbirliği hiç kuşkusuz Prusya için de büyük bir sorun teşkil ediyordu. Her iki ülkenin de doğal gelişim güzergâhında yer alan Prusya, toprak bütünlüğü kaygısı dolayısıyla bu taht değişikliğini memnuniyetle karşılamıştır. Rusya ise hoşnutsuz olan taraftı hiç kuşkusuz. X. Charles’in Rusya ile olan ılımlı diyalogu artık ortadan kalkmış ve Fransa, İngiltere ile dış politikada ortak bir tavır sergilemeye başlayacaktır. Osmanlı İmparatorluğu ise bu taht değişikliğinden doğrudan zarar görmüş ve kuzey Afrika’da sahip olduğu Cezayir Fransa tarafından işgal edilmiştir. Ama bunun yanı sıra X. Charles ‘in tahtta kalması da Osmanlı için başka bir sorun teşkil etmekteydi. Zira Fransa – Rusya iş birliği, uzun yıllardır mücadele verdiği Rusya karşısında daha zor durumda kalmasına neden olabilirdi. Kaldı ki Fransa ve İngiltere yaklaşması, ilerleyen yıllarda yaşanacak olan Kırım Harbi esnasında Osmanlı’nın işine yarayacaktır.¹⁶¹

Avusturya açınsındansa durumlar hiç iyi gitmiyordu zira Fransa’da yaşanan bu taht değişikliği ile ihtilalcilerin büyük bir zafer elde etmesi, 1815 sonrası Metternich Politikaları olarak adlandırdığımız sürecin son bulması anlamına gelmekteydi. Bu nedenle, değişen güç dengeleri ve devletlerin takip etmiş oldukları dış politika gereği Beşli İttifak bloğu misyonunu yitirmiştir. Mevcut ahval hiç kuşkusuz Monarkların gösterecek olduğu olası bir direnci aciz kılıyordu. Öyle ki Avusturya başbakanı Metternich, 1830 Ağustosunda Rusya başbakanı ile anlaşma yaparak Fransa’nın içişlerine karışılmayacağı, lakin ülke dışına taşacak olan olası ihtilal hareketlerine karşı ortak bir tavır sergileme noktasında mutabık kaldılar.¹⁶² Bu ikili anlaşmaya Prusya’da

¹⁶⁰ F.Artz, s.269-270

¹⁶¹ Armaoğlu, s. 134

¹⁶² Rose, s.158-171

dâhil oldu ve böylece Monarklar tekrar bir masa etrafında toplanabildi. Anlaşılacağı üzere artık ihtilalcilerin Fransa'da yapmış olduğu eylemler bir iç politika olarak görülüyor ve asla müdahale etmeme kararı alınıyordu. Bu sonuç ihtilalcilerin kazançlı oldukları anlamına gelmekteydi.¹⁶³

2.2.2. Belçika'daki Gelişmeler

1815 sonrası süreçte dizginlenmiş ve kontrol altına alınmış gibi görülen ihtilal fikri, varlığını içten içe muhafaza ediyordu hiç kuşkusuz. Zira Fransa'da 1830 ihtilallerinde yaşanan birkaç günlük mücadele tüm Avrupa'da sessiz sedasız bekleyen ihtilal fikrini harekete geçirmiştir ve Fransa dışında görülen ilk ciddi ihtilal hareketi Belçika'da olmuştur. 25 Ağustos 1830 tarihinde başlayan bu eylemlerin mahiyeti, bölge bölge farklılık göstermiş ve zaman zaman milliyetçi bir girişim, zaman zaman ise bir bağımsızlık mücadelesi olarak ortaya çıkmıştır.

1815 yılında kararlaştırılan Viyana Kongresi'ne göre Belçika ve Hollanda birleştirilmiş ve burada Niederlan Devleti kurulmuştu. Lakin her iki taraf için ortak bir amaca hizmet eder yapıya sahip değildi ve bunu ummak dahi imkânsızdı. Zira Hollanda ile Belçika temel beklentiler özelinde birbirinden ayrışıyordu. Kurulan bu devletin hiçbir amaca hizmet edememesi, ciddi bir hoşnutsuzluğu da beraberinde getirmiştir. Kral Hollandalıydı ve Belçikalıları yönetimin dışına iten, yalnızca Hollandalıların haklarını göz önünde bulunduran bir yaklaşım içerisindeydi.¹⁶⁴ İlk büyük anlaşmazlık, kurulan mecliste belirlenmiş olan temsilci sayısı üzerine çıkmıştır. Şöyle ki; Belçikalıların nüfusu 3,5 milyon kadar iken Hollandalıların nüfusu 2 milyon civarındaydı.¹⁶⁵ Mecliste her iki tarafı temsil edecek olan temsilcilerin sayıları ise eşitti. Bu durum Belçikalıları rahatsız etmiş ve tam manasıyla temsil haklarının bulunmadığını iddia ediyorlardı. Bunun yanı sıra kralın Hollandalı olması da, Belçikalı temsilcilerin hareketini kısıtlayan bir diğer faktördü. Niceliksel açıdan eşitlik sağlanmış gibi görülse de, niteliksel üstünlük hiç kuşkusuz Hollandalıların elinde bulunuyordu.¹⁶⁶

¹⁶³ Lee, s. 50-54

¹⁶⁴ F.Artz, s.271-272

¹⁶⁵ Armaoğlu, s. 134

¹⁶⁶ Merriman, s. 653-654

Bir diğerk sorun ise, kurulan bu devletin resmi dilinin Hollandalıların dili yani Flamanca olmasıdır. Kaldı ki üst düzey mevkilerde bulunanların çoğunluğu Hollandalılardan oluştuğu için, Hollandalılar dili üstün bir konumda bulunuyordu. Dil sorununun yanı sıra ekonomik anlaşmazlıklar da görülmekteydi. Her iki tarafın ekonomik gelirleri esas itibariyle farklı alanlara dayanıyordu. Hollandalılar bir tarım toplumu iken, Belçikalılar ise sanayici bir toplumdur. Durum böyle olunca, devletin iktisadi politikalarında net bir yönelim sergilenemiyordu. Çünkü Hollandalılar, ithal edilen tarım mamullerine düşük vergi tarifelerinin uygulanmasını isterken, Belçikalılar ise aynı tarifelerin sanayi mamullerine uygulanmasını beklemekteydi. İktisadi açıdan ciddi bir ayrışma sebebi olan bu durum, her iki tarafı ortak bir noktada mutabık kalmaktan alıkoymaktaydı. Bunun yanı sıra inanç özelinde de temel bir ayrışma söz konusudur. Belçikalıların ekseriyeti Katolik iken, Hollandalıların ekseriyeti ise Protestan'dı.

Açıkça görülmektedir ki, bu iki tarafın tek bir devlet çatısı altında bir arada yaşayabilmeleri mümkün değildi. Nitekim öyle de oldu ve adeta pamuk ipliğine bağlı olan bu zorunlu birliktelik 25 Ağustos 1830 tarihinde koptu. Hiç kuşkusuz Fransız İhtilalinin açmış olduğu yolu takip eden Belçikalılar, bağımsızlık arzusu ile harekete geçti ve 25 Ağustos günü başlayan ihtilal, Brüksel operasında patlak verdi. Oynanmakta olan oyun Napoli halkının İspanyol egemenliğine karşı ayaklanmasını konu alıyordu. Oyun esnasında, seyirciler arasında bulunan özellikle öğrenciler “Kahrolsun Hollanda” sloganları atmaya başladılar. Bu opera binasında sergilenmiş olan tavrı, hali hazırda olan gerilimi iyice artırdı, eylemler sokaklara taşındı ve ihtilal başlamış oldu. ¹⁶⁷

Hollandalı kral uzun süredir hâkim olan atmosferin yol açmış olduğu gerilimin farkındaydı ve ivedilikle, Belçikalıların eylemlerini bastırabilmek adına askeri bir müdahaleye başvurdu. Kralın asıl gayesi, Belçikalıların başkenti konumunda olan Brüksel'i ele geçirmektir. Söz konusu bu şehirde 23 ila 26 Eylül tarihleri arasında kanlı çarpışmalar yaşandı ve sonuç olarak Hollanda askeri geri çekilmek zorunda kaldı. Brüksel'in tahakküm altına alınamaması Belçikalıları için müthiş bir övünç ve cesaret kaynağı olmuştur. Bu durum iyice radikal ve bağımsızlık yanlısı girişimci bir tavır

¹⁶⁷ Armaoğlu, s. 134-135

takımları yol açacaktır.¹⁶⁸ Öyle ki, 4 Ekim günü geçici bir hükümet kurulduğu duyuruldu.¹⁶⁹

Belçika'da şuana kadar Hollandalıların kaybeden tarafta bulunuyor olması, kral I. Wilhelm'i ülke dışında bir çare aramaya sevk etti. Hiç kuşkusuz Monarkların bu tür ihtilal girişimleri karşısında ki tutumlarını çok iyi biliyordu. Bu nedenle kendisini kral yapmış olan İngiltere, Rusya, Avusturya ve Prusya'dan yardım istedi. Lakin gerekli desteği göremedi. Bunun en temel sebebi ise, ihtilal hareketlerinin Avrupa'da çok ciddi bir karşılık bulabilme ihtimalidir. O nedenle tüm yardım beklenen devletler kendi sınırları içerisinde patlak verebilecek olan sorunlara eğilim göstermiştir. Örneğin Avusturya, Fransız İhtilali karşısında ilk ciddi tepkiyi gösteren devletti. Lakin 1830 İhtilallerinde aynı duruşu sergileyememiştir. Zira İtalya'da oldukça taraftar kazanmış olan ihtilal fikri, Avusturya'yı fazlasıyla tedirgin ediyordu. Prusya'da aynı şekilde tepkisiz kaldı. Aslında bakılacak olursa Belçika'da yaşanan bu eylemlere dâhil olabilecek güce sahipti hiç kuşkusuz lakin Fransa, Prusya'nın olası müdahalesine karşı çok ciddi bir tepki göstermiş olması, Prusya'yı sessiz kalmaya mecbur bırakmıştır. Zira Koalisyon Savaşları gibi yeni bir savaş fulyası başlatmayı kimse istemiyordu ve yine hiç kimse tüm kıtaya yayılacak olan böylesine büyük bir savaşın parçası olmak istemiyordu. İkinci bölümün giriş kısmında değindiğim üzere, Napolyon'un yol açmış olduğu yıkım, ihtilal hareketlerinin önünü açmıştır. Prusya'nın çekimser kalması bunun en önemli göstergesidir. Zira Rusya ve Avusturya'dan destek göremeyeceğinin farkındaydı. Bunun ise en önemli sebebi, tehdidin artık yalnızca Fransa'da değil her yerde olmasıydı.

İngiltere, Viyana Kongresi görüşmeleri boyunca Belçika ile Hollanda'nın birleşmesi hususunda en ısrarcı taraftı. Bunun nedeni açıktır ki, Fransa ile arasına güçlü bir tampon inşa etmek ve Fransa'yı kuzey yönlü tedirgin bir halde bırakmaktı. Lakin teorik açıdan güzel görünen bu plan, pratikte karşılığını bulamamıştır. Zira bu bölgede kurulmuş olan Nederland Devleti, İngiltere'nin istediği bir dış politika seyretmemiştir.¹⁷⁰ Öyle ki, bu devlet dış politikada Doğu yönlü bir eğilim göstermekteydi. Aynı zamanda Hollandalılar, Kuzey Denizi'nde etkili olamaya başlamalarıyla İngiltere'nin ticaret

¹⁶⁸ F.Artz, s.273-276

¹⁶⁹ Armaoğlu, s. 135

¹⁷⁰ Armaoğlu, s. 135

gücünü tehdit eder bir hale gelmişlerdi. Tüm bunların yanı sıra zaten İngiltere’de farkındaydı ki, Hollandalılar ve Belçikalıların tek bir devlet çatısı altına barınabilmeleri mümkün değildi. Bu açıkça gösteriyordu ki, İngiltere’nin amaçlamış olduğu tampon bölge fikri oldukça kırılğan bir yapıya sahipti. İktisadi, politik ve siyasi kaygılar nedeniyle İngiltere, Belçikalıların ayaklanmasına karşı çıkmamış ve hatta Hollanda’nın zayıflayacağı için hoşnut olmuştur.¹⁷¹

Tüm bu tedirginliklere rağmen Rusya, Prusya ve Avusturya, 1830 Aralık ayında ortak bir bildiri yayınladılar ve buna göre her türlü ihtilal fikrinin bastırılması kararı almışlardır. Sınırları içinde patlak verecek olan olası bir ihtilal girişimini beklenmektense, sınır dışında yaşanan gelişmelere doğrudan askeri bir müdahale yapmayı doğru buldular. Nihayetinde Rusya, Ren Nehri boyunca asker yığmaya başlamış ve böylece askeri bir müdahalede bulunma isteğini açık etmiştir. Avusturya’da bu askeri harekâta dâhil oldu lakin sonraki süreç istedikleri gibi gitmedi. Zira beklenen oldu ve Polonya’da ayaklanma yaşandı. Bu gelişme sonrası üç monark hükümet, Belçika’ya düzenleyecek oldukları askeri müdahaleden vazgeçtiler ve iç problemleriyle uğraşmaya başladılar.

Hollanda ile Belçika arasında yaşanan bu gerilime tekrar dönecek olursak, karşılıklı anlaşma yoluna gidilmiştir. Bu amaçla 20 Aralık 1830 tarihinde Londra’da gerçekleştirilen görüşmede, Belçika’nın Hollanda’dan ayrılması ve Belçika’nın bağımsızlığı kararı alındı. Lakin bu karar pek çok tartışmayı beraberinde getirdi ve konunun mahiyetine dair bir dizi konferans düzenlendi. Zira beş büyük devlet Belçika’nın Hollanda’dan ayrılması hususunda mutabık değildi. Viyana Kongresi’nde alınan bu birleşme kararı ancak yine bu devletlerin arzusu neticesinde iptal edilebilirdi ve bu söz konusu konferansların birleşmesine neden olan ana etken buydu. Devam eden görüşmeler sonrası 20 Ocak 1831 tarihinde imzalanan protokole göre Hollanda ile Belçika’nın sınırları açık bir biçimde belirtildi. Ayrıca protokolün 5. maddesine göre Belçika’nın toprak bütünlüğü, daimi suretle tarafsız bir devlet olarak kalması şartıyla bu beş devlet tarafından koruma altına alındı.¹⁷²

Bunun hemen ardından Belçika’da kimin kral olacağı sorunu yaşanmıştır. Belçikalılar, Fransa’ya karşı duydukları eğilim nedeniyle Louis – Philip’inin oğlu Duc de

¹⁷¹ Armaoğlu, s. 136

¹⁷² Armaoğlu, s.137

Nemours'un kral olmasını istemiyorlardı. Lakin İngiltere dâhil diğer üç mutlakiyetçi devlet buna razı olmadı. Zira Belçika'nın Fransa ile yakınlaşması istenmiyordu ve zaten 20 Ocak 1831 tarihinde imzalanan protokolde belirtildiği gibi "Belçika'nın tarafsızlığı" kararı bunu önlemek için alınmıştır. Kral sorunu nedeniyle bu beş devlet arasında tekrar görüşmelere başladı ve 1 Şubat 1831 tarihinde ortak bir protokole imza atıldı. Buna göre Belçika'da seçilecek olan kral, asla ama asla Rusya, Avusturya, Prusya veyahut Fransa hanedanlığına mensup biri olmayacaktı. Çünkü aksi bir durum, üzerinde mutabık kalınan tarafsızlık ilkesinin ihlali anlamına geliyordu. İngiltere'nin adayı Saxe-Cobourg Dükü Frederick' in oğlu Leopold idi. Bu ailenin İngiltere krallığı ile akrabalık bağları olmasına karşın devletler bu kararı destekleme kararı aldı. Çünkü asıl çekinceleri Fransız bir kimsenin Belçika kralı olmasıydı. Buna göre 4 Haziran 1831 tarihinde Belçika Kongresinin yapmış olduğu toplantıda Leopold "Belçikalıların Kralı" olarak ilan edildi.¹⁷³ Saltanatı boyunca çok başarılı bir dönem geçirmiş ve bu nedenle "Avrupa'nın Amcası" olarak anılmıştır.

Lakin iki taraf arasında bitmek bilmeyen bir Lüksemburg krizi vardı. 20 Ocak 1831 Londra Protokolünde Hollanda hâkimiyetinde olacak bir Germen Konfederasyonu statüsü tanınmıştı. Lakin siyasi açıdan Hollandalılara bağlı olan Lüksemburg'un statüsü, Belçika tarafından asla kabul görmedi. Hollanda bu durumu Belçika'ya kabul ettirmek adına askerlerini Belçika sınırlarına soktu ve baskı kurmaya çalıştı. Fransa ise derhâl harekete geçti ve Belçika'nın toprak bütünlüğünü taahhüt eden Londra Protokolünü gerekçe göstererek 20.000 kadar askeri Hollanda'ya gönderdi. Diğer devletler bunu kabul etmedi ve Fransa'nın yapacak olduğu bu harekâtı sınırlandırma kararı aldılar. Buna göre Fransız orduları, Londra Protokolünde imzası bulunan tüm devletler adına bu girişimde bulunacaktı ve ordular Moselle Nehri'ni geçmeyecekti. Hollanda'da Fransa'nın ve dahi diğer devletlerin bu tutumu karşısında geri adım atmak zorunda kalmış ve 23 Haziran günü orduyu Hollanda'dan geri çekerek anlaşma zemini aranmıştır. 15 Kasım 1831 tarihinde yapılan Londra Konferansı sonrası 27 maddelik bir antlaşma imzalanmıştır. Belçika'nın sınırların net bir biçimde tekrar teyit edilmiş ve Lüksemburg'un bir kısmı Belçika'ya verilmiştir.

¹⁷³ Merriman, s. 654

Buna karşın Hollanda kralı bu antlaşmaya yanaşmadı, zira Lüksemburg üzerinde sahip olduğu mutlak üstünlüğü kaybetmek istemiyordu. Çıkan anlaşmazlıklar sonucu 19 Nisan 1839 tarihinde Londra’da yeni bir antlaşma kabul edildi ve buna göre 15 Kasım 1831 antlaşmasının kararları tekrar teyit edildi ve Belçika, Lüksemburg’un bir bölümüne sahip olmakla birlikte bağımsızlığını da kesin olarak kabul ettirmiş oldu.¹⁷⁴

2.2.3. Polonya’daki Gelişmeler

Tilsit görüşmeleri neticesinde kurulmuş olan Varşova Büyük Dukalığı, 1815 Viyana Kongresinde parçalanmıştı. Buna göre Doğu Galiçya’yı Avusturya, Poznan bölgesini Prusya ve geri kalan bölgeleri ise Rusya almıştı. Bunun yanı sıra Polonya’nın milli müesseselerini devam ettirme ayrıcalığı da tanınmıştı. Lakin Prusya ve Avusturya bunu yerine getirmedi ve bu kararı ihlal ederek Polonya’ya tanınan bu ayrıcalığı görmezden geldi. Buna karşın Rusya ise Çar I. Aleksandr döneminde, 27 Kasım 1815 tarihinde Polonyalılara bir anayasa hakkı tanıdı. Bunu yapmasının sebebi hiç kuşkusuz Çarın liberal fikirlere olan yatkınlığı ile açıklanabilir. Bu anayasaya göre Polonya artık bir “krallık” olacaktı. Yalnız bu krallığın başında yine Rus Çarı I. Aleksandr bulunuyordu. Beş kişilik bir yürütme organı oluşturuldu ve Çar’ın tayin edeceği bir vekil tarafından kontrol edilecekti. Bu kişi Aleksandr’ın kardeşi Grandük Konstantin olmuştur. Yasama yetkisi ise iki meclisli bir parlamentoya verilmişti. Görüldüğü üzere kurulan bu meclis Polonyalıları temsil etmiyordu, mutlak surette Çar’ın hakkı gözetiliyor ve meclis yalnızca usulen işliyordu. Aynı zamanda mecliste alınan kararlar Çar’ın onayına sunulmalıydı ve eğer o kabul etmez ise kanunlaştırılması mümkün değildi.¹⁷⁵

Bağımsız bir yapıdan ziyade özerk bir yapıya sahip olan Polonya, tüm bunlara rağmen bağımsızlık için mücadele ediyordu.¹⁷⁶ Hatta öyle ki kurulan bu sistemin sınırlarını aşmaya ve bağımsızmış gibi hareket etmeye başlamışlardı. Tabi ki bu durum doğrudan Çar’ın otoritesini sarsmıştır ve bunun üzerine ılımlı olan liberal tutumunu terk ederek, kurmuş olduğu bu krallığı doğrudan hedef aldı. Bunun yanı sıra halkı temsil eden meclis üyelerinin Çar’ı rahatsız eden hareketleri dışında, 1818 – 1822 yılları arası yaşanan halk ayaklanmaları da Çar’ın bu tutum değişikliğine neden olmuştur. Bunun üzerine

¹⁷⁴ Armaoğlu, s.137-138

¹⁷⁵ Merriman, s. 657

¹⁷⁶ Davies, s. 854

Rusya ile Polonya'nın arası iyice açıldı ve tam anlamıyla toplumsal bir direniş halini aldı.

177

1825 yılında gerçekleşen Aleksandr'ın ölümü üzerine Çar I. Nikola tahta geçti. Polonya'da yaşanan bu eylemleri derhal bastırma kararı aldı ve bunda muvaffak oldu. Bunun yanı sıra yine Polonya'yı doğrudan ilgilendiren bir karar alarak, tamamen Polonyalılardan oluşmuş bir ordu ile Belçika'da yaşanan ihtilale müdahale etmek istedi. Lakin bu durum Polonya halkının tepkisine neden olmuş ve onları iyice öfkelenmiştir. 29 – 30 Kasım 1830 tarihlerinde müthiş bir ayaklanma başladı ve tüm Polonyalılar sokaklara döküldü. Hiç kuşkusuz tek arzuları bağımsızlıktı ve özerk bir yapıya sahip olan krallığı tam bağımsız bir hale getirmek istiyorlardı. Artan tepkiler üzerine Başkenti terk eden Konstantin, böylece krallık vekilliğini de terk etti. Bunun üzerine Polonyalılar General Chlopicki'yi devlet başkanı olarak ilan etti. Hemen ardından 26 Ocak 1831 tarihinde parlamento toplanmış ve burada alınan karar ile Rusya'nın Polonya üzerindeki hâkimiyeti net bir biçimde reddedilmiştir.

Rusya bunun üzerine 100.000'i aşkın bir askeri gücü Polonya'ya sevk etti. Polonya'nın ise düzenli birlikleri vardı ve 35.000 kadar asker sayısına sahipti. İki taraf arasında yaşanan ilk savaş 25 Şubat 1831 tarihinde gerçekleşti ve Ruslar bu muharebeyi kazandı. Bu zafere rağmen mutlak bir üstünlük kurulamadığı için her iki tarafta asker kapasitesini artırarak mücadeleye devam etmiştir. Buna karşın üstün olan taraf Ruslardı ve sayısız zaferler elde ettiler. 8 Eylül 1831 tarihinde Varşova'ya giren Rus orduları, Polonyalılara kesin bir mağlubiyet yaşattı.¹⁷⁸

Bu süreçte başka devletlerden destek göremeyen Polonya halkı, dış politikada yalnızdı. Zira Prusya, Rusya'yı destekliyordu çünkü Polonya halkının ayaklanması eğer bastırılamaz ise kendi elinde bulundurduğu Poznan'da yaşayan soydaşlarını ateşlendirebilirdi. Bunu önlemek adına Poznan'ın sınırlarını kapattı ve Polonyalılara yapılacak olan olası bir yardımı engellemiş oldu. Avusturya ise Balkan hâkimiyeti mücadelesi nedeniyle Rusya'nın Polonya ile uğraşmasını memnuniyetle karşıladı. Zira Polonya Rusya'nın Balkan politikalarını askıya almasına ve odağını değiştirmesine neden oldu. Bunun yanında Avusturya'da İtalya merkezli bir ayaklanmayla karşı karşıya

¹⁷⁷ Armaoğlu, s.139

¹⁷⁸ Merriman, s.657

kalabileceği için büyük bir tedirginlik duyuyordu ve bu nedenle Polonya Ayaklanmasına dâhil olmadı. Bu ayaklanmalara en olumlu bakan taraf ise Fransa'dır. Zira ihtilalciler Avrupa'nın dört tarafına yayılan bu ayaklanmalardan müthiş bir keyif duyuyor ve her halükarda ayaklanan tarafın yanında yer almak ve onlara yardım etmek istiyorlardı. Polonya için de aynı durum geçerliydi lakin kral Philippe buna pek yanaşmadı. Zira Polonya'nın erken düşeceğini düşünüyordu ve sonrasında Rusya ile karşı karşıya kalmak istemiyordu.¹⁷⁹ Bu tutumunun en önemli gerekçelerinden biri elbette Cezayir'i işgalidir. Osmanlı'ya karşı girişmiş olduğu bu işgal harekâtı, Fransa'yı Polonya'da yaşananlardan alıkoydu. Zira Akdeniz üzerine kurmuş olduğu ideallerden vazgeçmeye niyetli değildi.

Kral Philippe'nin bu tutumuna rağmen kamuoyu aynı fikirde değildi ve kesinlikle Polonya'ya destek verilmeliydi. Bu baskı sonrası tek başına bu mücadeleye girmek istemeyen Philippe, Avusturya ile ortak bir tavır sergilemek istedi ve yanına çekmeye çalıştı. Avusturya gönülsüz olmasına rağmen, bunun karşılığında çok güç bir isteği vardı ve bunun karşılanmasını istiyordu. Başbakan Metternich' in isteği, İngiltere'nin de yanlarında yer almasıydı. Lakin İngiltere'nin bu mücadelede yer alması pek anlamlı görülmemiştir. Zira onları ilgilendiren coğrafi bir konumda değildi bu mücadele. Bunun yanı sıra çeşitli iç problemlerinde etkisiyle bu birlikteliği reddetti.

Polonya Ayaklanmalarına son vermeden önce Metternich' in bu süreç boyunca izlemiş olduğu politikaya dikkat çekmek isterim. Öncelikle mutlakiyetçi bir başbakan olan Metternich ile Anayasal kanunları takip ederek devleti yöneten Philippe'nin, Polonya ayaklanmaları sonrası ortak hareket etme kararı ve birbirlerine karşı radikal bir tutum sergilememeleri, ihtilal fikrinin artık meşru bir güç haline geldiğini bize göstermektedir. Zira Polonya ayaklanmalarının her iki devlet için farklı bir anlam taşıyor olmasına rağmen bölgesel hegemonya mücadelesi gereği, her iki tarafı birbirine yakınlaştırmıştır. Bunun yanı sıra Metternich 'in İngiltere koşulu oldukça akıllıca olmuştur. Zira Rusya'yı güçlü bir blok karşısında yalnız bırakarak üstünlük kurmak istemiştir. İngiltere dâhil olsa da olmasa da kısa vadede bu durum en çok Avusturya'ya yaramıştır.

¹⁷⁹ Armaoğlu, s. 139-140

2.2.4. İtalya'daki Gelişmeler

Avusturya'nın 1830 İhtilallerinde göstermiş olduğunu tedirginlik hali, İtalya'da ayaklanmaların başlaması ile karşılık bulmuştur. Özellikle Papalık ve orta İtalya dükalıklarında patlak veren bu ayaklanmalar, hiç kuşkusuz kötü bir yönetimin neticesiydi. Tabii ki yalnızca bununla açıklayabilmek mümkün değil zira kötü yönetim olarak nitelendirebileceğimiz birçok politika Avrupa tarihi boyunca görülmüş ve tecrübe edilmiştir. Hiç kuşkusuz bu kötü politikalar karşısında toplumsal bir ayaklanmanın başlaması, liberal fikirlerin bu bölgelerde hâkim olmaya başlamasından kaynaklanmaktadır.

Papa VIII. Pie, Kasım 1830'da ölmüş ve iki ay kadar süren toplantı sonrası 2 Şubat 1831 tarihinde XVI. Gregoire yeni papa olarak seçilmiştir. Özellikle Modena ve Parma'da patlak veren ayaklanmalar sonrası, bu şehirlerin dukaları ülkelerini terk etmek zorunda kaldı. Bununla beraber Avusturya doğal olarak konuya müdahil oldu ve sert bir karşılık vermeye başladı. Fransa'da başlayan Temmuz İhtilalleri sonrası hem iç hem de dış tehditleri savuşturmak maksadıyla oluşturmuş olduğu kuvvetler, Metternich'in emrindeydi lakin Avusturya'nın bu ayaklanmalara askeri bir müdahale yapma ihtimali, diğer ayaklanmalarda görüldüğü üzere Fransa'nın tepkisine neden olmuştur. Buna rağmen Avusturya müdahale etmekte kararlıydı. Aynı zamanda diğer küçük dükalıklarda Avusturya'nın bu hakka sahip olduğunu savunuyor, yalnızca Papalığa müdahale etmemesi gerektiğini bildiriyorlardı.¹⁸⁰ Zira Papalık bağımsız bir statüdeydi ve Avusturya'nın bu bölgeye askeri bir harekât düzenlemesi, Avusturya'yı hem dış hem de iç politikada zor bir durumda bırakabilirdi. Avusturya'nın takınmış olduğu bu net tavra karşılık olarak Fransa'da sert bir karşılık verdi ve Avusturya'ya girilmesi halinde Fransa'nın da bu mücadeleye dâhil olacağı bildirildi. Lakin Metternich 'in geri adım atmasını beklemek gerçekçi değildi zira İtalya'da tesis etmiş olduğu egemenliği kaybetmesi, Akdeniz üzerinde de Fransa karşısında geri bir konuma düşmesine neden olabilirdi. O nedenle sorun yalnızca orta İtalyan dükalıklarında yaşanan ayaklanmalar değil, bunun neticesinde Akdeniz'e dair kaybedecek olduğu imtiyazlardır. Bu gibi

¹⁸⁰ Ayşe Kayapınar, **Yakınçağ Avrupa Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013, s. 35

gerekçelerden ötürü Metternich, Fransa'ya net bir karşılık vererek savaşa hazır olduğunu söyledi.¹⁸¹

Avusturya'nın bu tutumu sonrası gerilim iyice arttı ve büyük bir savaşın önü açıldı. Öyle ki, Fransa başbakanı Lafitte, Osmanlı İmparatorluğu ile anlaşma zeminin sağlanması ve Rusya'ya karşı hazırlıklı bir hale gelmesini istemekteydi. Lakin bu girişim kral Philippe tarafından engellendi ve Lafitte'yi başbakanlıktan alarak yerine Casimir Perier'i getirdi. Bu değişim, Fransa'nın olası bir savaşa karşı ne denli mesafeli olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda, kurulacak olan olası bir Avusturya – Rusya ittifakı karşısında Osmanlı ile işbirliği yapabilmeyen ne kadar gerçekçi olduğu ayrı bir sorundur. Zira hemen 1 yıl kadar önce Cezayir'i işgal eden Fransa, Osmanlı'ya açık bir savaş açmıştı. Philippe bu durumu göz önünde bulundurmuş olmalı ki, Osmanlı ile Avusturya ve Rusya karşısında yer almak fikrine yanaşmamıştır.

Fransa'nın, İtalya'da yaşanan ayaklanmalara müdahil olmaması sonrası Avusturya orduları İtalya'ya girmiş ve bu ayaklanmaları oldukça kanlı bir biçimde bastırmıştır. Hemen ardından dükalıklarını terk eden eski dukalar geri getirilmiş ve tahtlarına tekrar iade edilmişlerdir.¹⁸²

2.2.5. Almanya'daki Gelişmeler

Almanya'da da 1830 İhtilalleri sonrası bazı küçük çaplı ayaklanmalar yaşanmıştır lakin asırlardır dağınık bir vaziyette olan bölge, güçlü bir siyasi bütünlüğe sahip değildi. Bundan dolayı güçlü bir direniş gösterilemedi. Aynı zamanda Avusturya'nın, Almanya devletleri üzerinde güçlü bir nüfuza sahip olması, olası liberal kazanımların önündeki en büyük engeldi.

Spesifik bir biçimde Alman devletleri ele alacak olursak Brumswick, Saksonya, Hesse-Kassel, Baden ve Hanovra'da bulunan hükümdarlar kısmen de olsa anayasal bir düzen tesis etmiş ve ihtilal hareketlerinden kazançlı çıkan tarafta yer almışlardır. Lakin diğer birçok yer için aynı şeyi söyleyebilmek mümkün değildir. Zira parçalanmış yapı bunu mümkün kılmıyordu. Küçük Devletler için net bir kazanımdan söz edebilmek mümkün değil evet lakin Almanlar arasında tesis edilecek olan “milli birlik” hassasiyeti

¹⁸¹ Armaoğlu, s. 141

¹⁸² Armaoğlu, s. 141

önemli bir gelişim kaydetmiştir. Mayıs 1832’de 25.000 kadar Burschenschaftlı milliyetçiler, Palatina’da yer alan Hambach’da toplandı ve ciddi bir direniş başlattı.¹⁸³ Bu eylemin en dikkat çekici yanı, Alman birliğini temsil eden ve kendi derneklerinin renkleri olan siyah, kırmızı, sarıdan meydana gelen bayrağı açtılar. Başlatılan bu eylem, Metternich tarafından rahatsız edici bulundu ve onu derhal harekete geçirdi.¹⁸⁴

Haziran 1832’de Frankfurt Parlamentosunu, Haziran 1834’te de tüm Alman devletlerinin temsilcilerini Viyana’da topladı. Metternich’in amacı tüm Almanya’da ortak bir tepki göstermekti ve bunu da kabul ettirdi. Tüm temsilcileri Viyana’da toplayabilmesi ve ortak bir direniş kararı alması Metternich ‘in ne ölçüde nüfuz sahibi olduğunu göstermektedir. Amacına ulaşan Metternich, Burschenschaft’in milli birlik girişimini sonlandırmıştı lakin Prusya’nın hamlesi bunu tekrar alevlendirdi. Öyle ki Prusya, 1830 öncesi Alman devletleri ile güçlü bir ekonomik birliktelik tesis etmişti. Hesse Büyük Dukalığını kendisine ait gümrük sistemine dâhil etmeyi başarmıştı. Buna müteakip 1831’de Hesse Elektörlüğünü, 1833’te Saksonya, Bavyera ve Wurtemberg’i de gümrük birliği içerisine dâhil etmeyi başardı ve bunun ardından 1 Ocak 1834 tarihinde Gümrük Birliğini ilan etti.¹⁸⁵

Avusturya’nın bu gelişmeler karşısında sessiz kalması anlaşılabilir. Zira liberalizm tehlikesi tüm gücüyle varlığını koruyorken Prusya’yı karşısına almak akıllıca olmazdı. Lakin bu tutum, iktisadi birliktelik üzerine kurulu olan ve zamanla tüm Almanya’da yayılacak olan milli birlik şuurunu mümkün kılacaktır. Zira uzun yıllardır Alman devletleri böylesine güçlü bir ekonomik ağı içinde yer almıyorlardı.¹⁸⁶ Liberalizmin etkisi ve iktisadi birlikteliğinin önemli ölçüde sağlanması ile Alman birliğini tesis etmek artık mümkün hale gelmiştir.¹⁸⁷

2.2.6. İngiltere’deki Gelişmeler

Hiç kuşkusuz 1830 İhtilalleri, İngiltere’yi de oldukça etkilemiştir. Lakin diğer örneklerde gördüğümüz gibi toplumsal bir eylem olarak değil, mevcut düzenin revize

¹⁸³ Rose, s.174-177

¹⁸⁴ Armaoğlu, s. 142

¹⁸⁵ Armaoğlu, s.142

¹⁸⁶ Rose, s.176-178

¹⁸⁷ Merriman, s. 660-661

edilmesi noktasında olumlu bir etkiye neden olmuştur. Zira İngiltere’de Avam Kamarası aracılığıyla halk mecliste temsil ediliyordu ve kısmen de olsa bu liberal düzen uzun yıllardır İngiltere’de vardı. Lakin sınıfsal imtiyazlar burada da hâkimiyeti korumaktaydı ve bazıları daha çok imtiyaz sahibiydi.

Asiller, ayrıcalıkları gereği devlet yönetiminde hâkim bir konumdalardı. Milletvekilleri mevcuttur lakin onları halk seçmiyordu ve bu durum halkın meclise doğrudan bir müdahale şansını mümkün kılmıyordu. Milletvekillerini belirleyenler de önemli ölçüde kontlardı. Seçim bölgelerinin nüfus yoğunluğuna göre temsilci sayıları belirlemişti lakin olası bir nüfus değişiminde temsilci sayıları revize edilmiyordu. Anlaşılacağı üzere tam anlamıyla tesis edilmiş kurulu bir liberal anlayış hâkim değildi. Zira kontların doğrudan şekillendirdiği meclis, halkı doğrudan temsil etme vasfından yoksundu. Bu durum sınıfsal ayrımı daha da derinleştiriyor ve asilleri daha üstün bir konumda tutuyordu. Her şeye rağmen kralın her türlü eylemi yapma hakkının sınırlandırıldığı bir düzen olması nedeniyle mutlak bir anlayışı mümkün kılmıyor ve bu nedenle diğer Avrupa ülkelerine nazaran liberal açıdan ileri bir konumdaydı.¹⁸⁸

18. yüzyılın sonu itibariyle hızlı bir gelişme kaydeden sanayi, işçi sınıfının ortaya çıkmasına ve yeni beklentilerin doğmasına neden olmuştur. Lakin kurulu düzen esas itibariyle asillerin elinde olduğu için, halk ile kopuk bir durumdaydı ve meclis işlevsel bir yapıya sahip değildi. Bunun yanı sıra bazı sanayi şehirleri ortaya çıkmış ve buralara da yoğun bir nüfus artışı yaşanmasına karşın temsilci sayısında herhangi bir değişiklik olmamıştır. Aynı zamanda düşük ücretler nedeniyle ekonomik politikada pek beğenilmiyordu.

Haziran 1830’da kral IV. George öldü ve kardeşi IV. William tahta çıktı. Değişim sonrası yeni bir seçime gidildi ve muhafazakârlar seçimi kazandılar. Buna rağmen Avam kamarasındaki sayıları bir hayli azdı. Liberallerin sayısı ise artış göstermişti. Tam bu esnada Fransa’da patlak veren Temmuz İhtilali İngiltere’yi de etkisi altına aldı ve liberaller harekete geçti. İstedikleri ise yeni bir seçim kanunuydu ve bu teklif başbakan tarafından kabul görmedi. Lakin baskılara dayanamayan başbakan Wellington, Aralık 1830’da istifa etmek zorunda kaldı. Liberallerin sunmuş olduğu kanun tasarısının

¹⁸⁸ Merriman, s.

mahiyetine dair en güzel açıklamayı eski başbakan Wellington yapmış ve “insan tabiatı, bir hamlede bu kadar mükemmelliğe erişmeye uygun değildir” demiştir.¹⁸⁹ Liberalizm akımının eski algıları ne denli tehdit eder boyutta olduğunu en güzel şekilde açıklamıştır. Zira değişimin tüm Avrupa’da bu denli kanlı gerçekleşmesi bundan ötürüdür.

Başbakanın istifası sonrası yeni kabine kuruldu ve başlarında da liberallerin lideri Lord Grey bulunmaktaydı. Derhal seçime gidildi ve sonucunda liberaller, Avam kamarasında çoğunluğu elde etti. İngiltere’de liberal faaliyetlerin önü artık tam anlamıyla açılmış oluyordu. İlk faaliyet Lord Grey’in sunmuş olduğu yeni seçim tasarısıydı ve kanun kabul edildi. Lakin Lordlar kamarasında kabul edilmeyip geri gönderilen bu kanun, bazı tepkileri beraberinde getirdi. Zira avam kamarası ile Lord Kamarası karşı karşıya gelmişti. Tepkiler sonrası Lordlar geri adım atarak 1832 de yeni seçim tasarısını kabul ettiler.¹⁹⁰ Yeni seçim kanununa göre tüm halk top yekûn seçimlere dâhil edilemedi elbette lakin büyük bir ilerleme kaydedildi. Nüfus yoğunluğuna yönelik temsilci sayıları revize edildi ve seçmen sayısı artırıldı. Yeni seçim kanunu ile beraber her otuz kişiden biri seçme hakkına sahip olmaya başladı. Bu durum, halkı yönetime dâhil etmiş ve bu gelişmeler çok büyük bir kriz yaşanmadan gerçekleşmiştir.¹⁹¹

2.2.7. 1830 İhtilalleri Özelinde Liberaller ve Monarklar

Monarkların öncülük ettiği 1815 sonrası düzen, İhtilalin daha ilk yıllarında dağılmıştır. Zira Beşli İttifak üyeleri olan Fransa ve İngiltere’nin bu süreçte ihtilal yanlısı bir tutum sergilemesi, 1818’de alınan kararları boşa çıkarmıştır. Buna karşın Avusturya, Rusya ve Prusya İhtilal başlangıcından üç sene sonra da olsa München – Graetz (1833) antlaşmasını imzalayarak doğu bloğu kurmuşlardır.¹⁹² Fransa ve İngiltere ise Batı bloğunu temsil ediyordu. Doğu bloğunun ihtilaller karşısında tavrı netti. Nitekim München – Graetz Antlaşması ile beraber alınan karara göre bu üç devletten biri içten veya dıştan bir tehdit ile karşı karşıya kalır ve diğer iki devlete başvurursa, o devletler mevcut koşullarına göre kabul veya reddetme hakkına sahipti. Aslında bakıldığı zaman bu antlaşma hiçbir anlam ifade etmemektedir. Zira ihtilallerin seyri bunu açık bir şekilde

¹⁸⁹ Armaoğlu, s. 144

¹⁹⁰ Kayapınar, s.39

¹⁹¹ Merriman, s.663-666

¹⁹² Armaoğlu, s. 145

göstermektedir. Batı bloğuna karşı kurulmuş olan gösteriş amaçlı politik bir birleşmeden öteye geçememiştir.¹⁹³

1830 İhtilalleri sonuç itibarıyla liberallerin güçlenerek çıktığı bir süreçtir. Kesin zaferler elde edilmiş midir, hayır. Buna karşın, özellikle Fransa'nın farklı Avrupa şehirlerinde patlak veren eylemler karşısında ki tutumu çok önemli bir rol oynamıştır. Zira ülke içerisinde mevcut anayasal düzen güzel bir biçimde uygulanmaktaydı ve kral ile meclis arasında bir gerilim yoktu. Bir önceki girişimlerde karşımıza çıkan kral – meclis mücadelesi, 1830 ihtilallerinde karşımıza çıkmamıştır. Gayet tabii bu durum Fransa'yı bu süreçte güçlü kılmış ve dış politikada da etkin bir rol oynamasının önünü açmıştır.

Fransa'nın bu süreçte en fazla güç sağladığı nokta, mutlakiyetçiler ile tek bir masa etrafında toplanıp aracı bir rol oynamasıdır. Nitekim Belçika ve Polonya ayaklanmaları başta olmak üzere çok net bir tutum sergileyen Fransa, liberal fikri kabul edilir bir konuma getirdi. Bu liberal tutumun Monarklar tarafından sert bir tepkiyle karşılanmaması, kıtanın dört yanında patlak veren ihtilalleri güçlü kılmıştır. Zira ara buluculuk için yapılan görüşmelerde eylemcilerin ihtilal haklarını savunan bir tutum sergileyen Fransa, liberal düşüncenin normalleşmesini sağlamıştır. Monarkların ise bu süreci büyük bir tedirginlik içerisinde geçirmişlerdir. Buna rağmen sürecin en belirgin ismi Avusturya başbakanı Metternich olmuştur.

1830 sonrasında patlak veren ayaklanmalar, bu sürecin öncesine dair yapmış olduğum tedirginlik tanımlamasını sağlıklı kılmaktadır. İlk olarak Belçika'nın Brüksel kentinde başlayan eylemler, zamanla tüm Avrupa'ya yayılmış ve etki uyandırmıştır. Monarkların buna girişime askeri bir güç kullanamamaları, sınırları içerisinde yaşanması olağan görülen ayaklanmalardır. Örneğin Rusya'yı, Belçika özelinde geri plana iten yaşanması muhtemelen olan Polonya sorunu ki yaşandı. Avusturya'da benzer bir tedirginlik ile geri planda kalmış ve onunda beklentileri gerçekleşerek İtalya'da ayaklanmalar yaşanmıştır. İngiltere ve Fransa'nın da Belçika eylemlerini desteklemeleri, burada anayasal bir düzenin tesis edilmesini mümkün kılmıştır. Bunun yanı sıra Belçika, Viyana'dan bu yana İngiltere ve Fransa için daha öncelikli ve doğrudan ilgilendiren bir

¹⁹³ Lee, (1789-1980), s. 50-54

konu olduğu için, onların bu bölge özelinde daha etkin bir rol oynamaları da bu sonuca katkı sağlamıştır.¹⁹⁴

Avusturya, Prusya ve Rusya'nın bu süreçte takınmış oldukları tutum, diplomasi ile liberal düşünceyi engellemeye çalışmak olmuştur. Zira sınır dışında yaşanan ihtilal hareketleri için askeri müdahale seçeneği öncelik olmaktan çıkmıştır. Tıpkı Belçika örneğinde olduğu gibi Londra'da yapılan görüşmelerde, bazı kritik durumlar göz önünde bulundurulmuş ve bunlara karşı çıkmıştır. Örneğin, seçilecek olan Belçika kralının hangi ulusa mensup olacağı tartışmaları, masa başında çözülebilmiştir. En nihayetinde alınan karar ile Fransa, Rusya, Avusturya ve Prusya'ya bağlı hanedanların bir üyesi olmayacağı şartı konulmuştur. Bu durum mutlak bir zafer olmasa da, liberal düşüncenin ne denli güçlü olduğunu göstermektedir. Zira Fransız liberaller istediklerini alamamıştır lakin istemedikleri bir şey de olmamıştır.

Yukarıda dikkat çektiğim Metternich'e de değinmek gerekir. Zira İtalya dükalıklarında patlak veren ayaklanmaları her şeye rağmen ivedilikle bastırabilmiştir. Tabii bu durum Fransa'nın tepkisine neden olmuş ve hatta Avusturya orduları Fransa sınırına değin ilerlemişti. Lakin anlaşılıyor ki her iki devletin de savaşmaktan yana bir yaklaşımı yoktu. Fransa kralı Philippe'nin müdahale etmek istemediği gibi Metternich'te Fransa'ya karşı sessiz kalmıştır. Belçika ayaklanmaları buna en iyi örnektir. Batı bloğu ve doğu bloğu ülkeleri tüm kıtaya yayılan bir müdahaleden uzak durmuşlardır. O nedenle 1830 İhtilallerinde ki müdahalelere baktığımızda ne tür bir düzeyde olduğunu anlayabiliriz. Örneğin Polonya'ya Fransa ve İngiltere dâhil olmadılar, zira bu bölge doğrudan Avusturya, Rusya ve Prusya'yı ilgilendiriyordu. Belçika'da ise roller değişmektedir. Zira bu bölgenin politikasında egemen olan iki güç vardı; İngiltere ve Fransa. Diğer doğu bloğuna mensup devletler buraya askeri bir müdahalede bulunmak isteseler de, bu yalnızca niyet aşamasında kalmıştır. Anlaşılacağı üzere bölgesel rejim tercihleri doğrudan coğrafi konumları gereği belirlenmiştir. Nitekim Belçika anayasal bir düzene geçerken; Polonya, Almanya ve İtalya'da ise kanlı bir süreç sonrası eski nizam korunmuştur.

¹⁹⁴ Rose, s.182-186

Sonuç olarak liberallerin önemli ölçüde meşruiyet sağlamış olduğu bu süreç, rejimsel yaklaşımların bölgelere hapsediği bir süreç halini almıştır. Oysaki bir sonraki girişim, mutlakiyetçi yönetimlere büyük bir darbe vuracaktır. Monarklar güç kaybetmeye, liberalizm ise güç kazanmaya devam etmiştir.

2.3. 1848 İhtilalleri

2.3.1. İsviçre'deki Gelişmeler

9 Haziran 1815 Viyana Kongresinde alınan kararlara göre İsviçre'nin toplam 19 olan kanton sayısı 22'ye çıkarılarak bir konfederasyon haline getirilmişti. Konfederasyon halini alan İsviçre, sıkı bir denetim ve otorite gücü sağlayabilecek bir anayasaya sahip değildi. Öyle ki söz konusu bu 22 kanton, ortak bir başkent ve düzenli ordudan yoksun bir haldeydi. 1830 İhtilallerinde sakin bir süreç seyreden İsviçre, içten içe ise liberalizmi hissetmekteydi. Zira mahalli oligarşilerin yönetiminden kurtulmak isteyen birçok kanton, kendi anayasalarında yapmış oldukları bazı değişikliklerle vatandaşların hak ve hürriyet alanlarını genişletmeyi başarmıştı.¹⁹⁵

Lakin sorun yalnızca yönetim bazlı bir birliktelikten ibaret değildi. Zira kantonlar arasında ki dini birlik sorunu da, birçok konuda mutabık kalınamamasına sebebiyet veriyordu. Avrupa'nın birçok yerinde olduğu gibi İsviçre'de bulunan kantonların da bazıları Katolik, bazıları ise Protestan'dı. Hali hazırda var olan bu mezhepsel farklılık, kantonlar arasında ki anlaşmazlıkları daha da derinleştirmiştir. Katolikler oldukça muhafazakâr bir yönetim anlayışını benimserken, Protestanlar ise daha hürriyetçi bir yapıya sahipti ve oldukça liberallerdi. Bu iki mezhep arasında ki ayrım, devlet kurumlarının her kademesinde olumsuz açıdan kendini göstermiştir. Bunun yanı sıra kanton yöneticilerinin birçoğunun Protestan karşıtı bir tutum sergilemesi, İsviçre'de yaşayan liberalleri harekete geçirmiştir. Nihayetinde Katolik yöneticileri karşı başlayan bu tepki, 1844 – 1845 yılları arasında tüm İsviçre'ye yayılan bir ayaklanma haline gelmiştir.¹⁹⁶ Ayaklanmanın başlangıç tarihine bakıldığında, 1848 ihtilallerinin İsviçre'den başlayan bir kıvılcım neticesinde alevlendiği görülmektedir. Burada

¹⁹⁵ Armaoğlu, s. 148

¹⁹⁶ Rose, s.180-185

başlayacak olan eylemler, ilk olarak Fransa’da karşılık bulmuş ve en nihayetinde tüm Avrupa’ya yayılmıştır.

İsviçre’de patlak veren bu halk hareketi, coğrafi konumu gereği doğrudan Avusturya ve Fransa’yı ilgilendirmekteydi. Nitekim 1815 Viyana kongresinde İsviçre özelinde alınan kararların birçoğu, bu iki devletin tasavvuru ile gerçekleşmiştir. Kongre sonrası İsviçre’ye yüklenen misyona bakıldığında, tıpkı Belçika’da karşılaştığımız durum karşımıza çıkar. Zira Avrupa’da tampon bölge görevi gören önemli bir bölgeydi ve daimi olarak tarafsızlığını koruması kaydıyla İsviçre bir konfederasyon haline getirilmişti. Avusturya’nın bu kararlarda etkili olduğunu söylemek yanlış olmaz zira İngiltere’nin Fransa’ya karşı almış olduğu güçlü bir tampon fikri, İsviçre’de Avusturya’nın Fransa’ya karşı almış olduğu önleme benzetilmektedir. Bu nedenle İsviçre’de patlak veren bu ayaklanmalar karşısında Katolik kantonlar ivedilikle Avusturya ve Fransa’dan yardım istemişlerdir.¹⁹⁷

Avusturya, İsviçre’de başlayan ayaklanmalar karşısında tek başına bir girişimde bulunmaktan kaçınmıştır. Zira 1830 ihtilallerinde karşı karşıya kalmış olduğu durum, tedirginlik yaratmaktaydı. Bunun yanı sıra mutlakıyetçi bir yönetim olan Avusturya’nın, İsviçre’ye tek başına müdahale etmeye kalkması, sınırları içerisinde yaşayan liberallerin tepkilerine neden olabilir ve onları harekete geçirebilirdi. Bu nedenle meşruti bir monarşi olan Fransa’yı yanında görmek istedi. Lakin Fransa’dan beklediğini alamadı ve yine liberalleri öfkelenmemek adına İngiltere’ye yöneldi. İngiltere’nin tutumu Fransa’dan farklı olmamıştır. Zira iki ülke de, Avrupa’da yaşanan bu ihtilal girişimlerine sempati duyuyorlardı. Bu durum karşısında yalnız kalan Avusturya, iç dinamiklerinden duymuş olduğu endişe dolayısıyla, hemen yanı başında olan bu ayaklanmalara askeri bir müdahalede bulunmaya cesaret edememiştir.¹⁹⁸

Egemen güçlerin doğrudan bir müdahalede bulunamadığı İsviçre, kendi haline kalmış ve net bir kutuplaşma ortaya çıkmıştır. Buna göre yedi Katolik kanton, kendi aralarında bir antlaşma yaparak 1845 yılında “Sonderbund”, yani “Ayrı Birlik” adında bir ittifak oluşturdular.¹⁹⁹ Konfederasyonda yaşanan bu ayrışma, söz konusu birlikteliğin tam

¹⁹⁷ Rose, s.232-246

¹⁹⁸ Armaoğlu, s.148

¹⁹⁹ Armaoğlu, s. 149

anlamıyla yıkıldığı anlamına gelmektedir. Zira bunun karşılığında diğer tüm kantonlar da bir araya gelerek, Ayrı Birliğe karşı ittifak oluşturdular. Bunun yanı sıra İsviçre Parlamentosu 1847 yılında toplanmış ve Ayrı Birlik ittifakının silahlı bir müdahale ile dağıtılmasına karar vermiştir. Bu karar neticesinde iki ittifak ordusu karşı karşıya gelmiş ve tarihe “Sonderbund Savaşı” olarak geçen olay gerçekleşmiştir. Savaşların başlaması ile İsviçre tam bir kaos ortamına döndü ve bunun üzerine Avusturya, Fransa ve Prusya Ocak 1848’te ortak bir ültimatoma yayınlayarak savaşların son bulmasını istediler.²⁰⁰ Lakin bu çağırma karşılık bulmadı ve askeri bir müdahalede bulunma kararı alındı. Buna göre, ültimatoma altında imzası bulunan üç devlet, yine ortak bir askeri harekât planı tasarladılar lakin bu plan gerçekleşme fırsatı bulamadı. Zira Fransız liberaller, kral Philippe’nin son yıllardaki tutumundan memnun değildi ve İsviçre’de patlak veren ihtilal hareketi Fransa’ya da sıçradı. 1848 yılında başlayan bu eylemler Fransa’yı askeri bir planlamanın dışına itmiştir. Bu durum Avusturya ve Prusya’nın da elini kolunu bağlamış ve Monarkların Avrupa’da baş gösteren liberal eylemlere karşı koyduğu algısını uyandırmamak adına geri adım atmışlardır.²⁰¹

İkinci defa İsviçre’ye müdahale ihtimali ortadan kalkmış ve kantonlar bu süreci baştan sona kendileri neticelendirmişlerdir. Yaklaşık bir yıl kadar süren savaşların nihayetinde liberal kantonlar üstün gelmiş ve Katolik kantonları mağlup etmeyi başarmışlardır. Hemen ardından aynı yıl içerisinde kabul edilen anayasa ile beraber liberal bir yönetim yapısı benimsenmiş ve garanti altına alınmıştır. Amerika Birleşik Devletleri’nin anayasası esas alınarak hazırlanan bu anayasa, bazı istisnalar dışında halen daha mahiyetini korumaktadır.²⁰²

Yukarıda belirttiğim gibi, İsviçre’de başlayan ihtilal hareketi tüm Avrupa devletleri tarafından dikkatle takip edilmiştir. Liberaller bu gelişmeleri büyük bir heyecan ve zafer duygusu içerisinde takip ederken, Monarklar ise müthiş bir tedirginlik duyuyordu. Öyle ki İsviçre’de iç savaş başlamasının hemen ardından Berne’de bulunan Fransız elçi; “...Alman cumhuriyetçileri, İtalyan nasyonalistleri, Fransız reformistleri ve bütün

²⁰⁰ Lee, (1789-1980), s. 72

²⁰¹ Rose, s.241-247

²⁰² Armaoğlu, s.149

Ülkelerin sosyalistleri, İsviçre’de yaşanan olayları büyük bir merakla takip ediyorlar...” Şeklinde ifade etmiştir.²⁰³

2.3.2. Fransa’daki Gelişmeler

Fransa’ya sıçrayan ve liberalleri harekete geçiren İsviçre ayaklanmaları, yeni bir kral değişimini de beraberinde getirmiştir. Son altmış yılda olduğu gibi bu değişimin de en önemli unsuru liberaller olmuştur. Zira kral Philippe, hükümdarlığı boyunca anayasaya bağlı kalmıştır. Lakin son yıllarda ve özellikle 1830 ihtilallerinde takınmış olduğu tutum liberalleri ziyadesiyle rahatsız etmiştir. İzlemiş olduğu dış politika gereği, kıtada devam etmekte olan siyasi denklemlere fazla müdahil olmaması ve açık açık ihtilal yanlısı bir tutum sergileyememesi onun sonunu getirecektir. Bu tutumu sonrası ciddi eleştirilere maruz kalan kral Philippe, zamanla meşruti monarşi rejimini terk etmiş ve mutlak bir hâl almaya başlamıştır. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, Kral X. Charles döneminde yönetimsel açıdan asiller ve ruhban sınıfı efektif bir rol de iken, Philippe döneminde ise yakınağın muktedirleri olacak olan burjuva ön plana çıkmış ve etkin bir rol oynamıştır.

Asil bir ailenin çocuğu olan Philippe, hem kendi ülkesinde gelişmeler hem de Amerika seyahatinde edinmiş olduğu tecrübeleri sonrası liberal akıma kendisini kaptırmıştır. İhtilaller sırasında liberallerin safında yer alan Philippe, liberalizme duymuş olduğu sempatiden dolayı 1830 yılında “Fransızların Kralı” olarak tahtta ıktı. Olduğa zengin bir kimse olan Philippe, asaletin yerini servet ve zenginliğin aldığını anlamıştı.²⁰⁴ Bu nedenle burjuva ile sıkı bir ilişki içerisine girmiş ve onlara yönetimin kapısını açmıştır. Bunun yanı sıra seçme ve seçilme hakkının ekonomik güce dayalı olduğu Fransa, halktan ziyade burjuvayı sisteme dâhil eden bir yapıdaydı. Bu durum toplum piramidinin en alt kısmında yer alan avamın tepkisine neden olmuştur. Zira Fransız İhtilali ncesi gerçekçi bir statü arayışında olan işçi ve burjuva sınıfı, liberal politikalar neticesinde karşı karşıya gelmiştir. Burjuva güçlü bir statü elde etmesine rağmen halk, istediği statüden yoksundu. Kral Philippe’nin burjuva yanlısı bir politika seyretmesi de, kendisine karşı oluşan tepkileri iyice artırmıştır.²⁰⁵

²⁰³ Armaoğlu, s.149

²⁰⁴ Armaoğlu, s.150

²⁰⁵ Kayapınar, s. 38

İşçi sınıfına göre 1830 İhtilallerinin kazananı burjuvaydı. Demokratik açıdan toplumun tüm kesimlerini kapsamayan 1830 reformları derhal revize edilmeliydi ve işçilerin hakları tekrar gözden geçirilmeliydi. Özellikle fazla iş saati, az ücretler ve çocukların işçi olarak çalıştırılması, üzerine durulan en önemli hususlardır. Rahatsızlık duydukları bu gibi konular için bazı dernekler kurup farklı bölgelerde grevler yapmaya başladılar. Bu grevlerin en önemli destekçileri sosyalistler, yani aşırı cumhuriyetçilerdi. Bunun yanı sıra liberaller ve ılımlı cumhuriyetçilerde mevcut durumdan hoşnut değildi ve işçi haklarının gözden geçirilmesini istiyorlardı. Aynı zamanda aydınlar ve Bourbon muhalefeti de bu birlikteliğe dâhil olmuştur. 1848 öncesi manzaraya baktığımız zaman, Fransız İhtilali öncesinde ki manzaraya benzer bir noktaya geldiği söylenebilir. Zira toplum piramidinin en altı ile en üstü tekrar karşı karşıya gelmiştir.

İşçilerin önderlik ettiği bu hak arayışına, kral Philippe'nin tutumu bir o kadar sert olmuştur. Basın hürriyetini kısıtlamaya, gazetelere ve basım evlerine ağır cezalar vermeye, gazetecileri cezalandırmaya ve yapılan grevlere kolluk kuvvetleri ile karşılık vermeye başlamıştır. Kralın takınmış olduğu bu radikal tutum, muhalifleri de radikal bir noktaya getirmiş ve ayaklanmanın fitilini ateşlemiştir. Kral Philippe ise monarşi karşıtlarına sert bir karşılık vermek ve cumhuriyet fikrini benimseyenleri hüsrana uğratmak istiyordu. Kralın bu karşılığı muhtemel bir ayaklanmayı kaçınılmaz kıldı.²⁰⁶

1848 İhtilalleri Fransa'da patlak vermeden önce muhalif kanat kendi arasında çeşitli toplantılar gerçekleştiriyor ve tüm muhalifleri adeta örgütlüyordu. Bunlara “banquet” denmektedir.²⁰⁷ Yapılan toplantıların amacı halka ulaşmak ve onlardan almış oldukları itirazları, şikâyetleri ve temennileri hükümete ulaştırmaktı. Bundan dolayı halk ile hükümet arasında köprü görevi gören bir meclis halini almıştır. Lakin hükümet radikal tutumunu terk etmemiş ve muhalefetin bu eylemini meşru görmediği gibi tehditkâr karşılamıştır. Bu nedenle Başbakan Guizot toplantıların yapılmasını yasaklamıştır.²⁰⁸

Buna karşın muhalefet kanadı, yine benzer bir mahiyette olan ve bu sefer hak talebinde bulunmak yerine yoğunlukla rejim değişikliğinin konuşulduğu ve seçim düzenlemeleri üzerine durulan bir toplantı gerçekleştirdi. 22 Şubat 1848 tarihi için

²⁰⁶ Merriman, s.674-675

²⁰⁷ Armaoğlu, s.151

²⁰⁸ Roberts, s.479

düzenlenen bu toplantı, 86 milletvekili ile gerçekleştirilecekti. Lakin toplantının hükümet tarafından engellenmesi, ayaklanmaların başlamasına neden olmuştur. Hükümetin tutumu, aşırı cumhuriyetçilerin de yer aldığı bu muhalif kanadı susturmak ve sahip olduğu statüyü kaybetmemek üzerinedir. Bu nedenle halk ayaklanmasını adeta istemesine bir politika yürütmüş ve en nihayetinde bu durum gerçekleşmiştir. İşçiler ve öğrencilerin yoğunlukta olduğu halk ayaklanması, kısa sürede tüm Paris'e yayıldı ve "Yaşasın Reform" sloganları atılıyordu.²⁰⁹ Özellikle Paris'in doğu kesiminde etkili olan muhaliflerin silah dükkânlarını yağmalamasıyla, eylem silahlı bir çatışma haline büründü. Tek temenni, sokaklara kurulmuş olan barikalara hükümeti gömmektir.

Hükümetin karşılık vermesi ile askeriye ve hükümet arasında nasıl bir kopukluk olduğu açık bir şekilde ortaya çıkmıştır. Muhaliflerin üzerine sevk edilen Milli Muhafız ordusu, halka ateş etmeyi reddetti. Bu gelişme sonrası muhalifler oldukça güçlenmiş ve hükümet ise güç kaybetmiştir. Zira Başbakan Guizot'un istifası sonrası halk müthiş bir heyecanla Dışişleri Bakanlığına doğru yürüdü. Aslında bu istifa her şeyi çözüme kavuşturabilirdi, zira kral Philippe'den daha çok Guizot tepki görüyordu. İstifaya rağmen halk, yürüyüşünden vazgeçmedi ve sonrasında Dışişleri Bakanlığına gelinmesi bir tesadüf değildi. Zira eleştirilen dış politikanın bir neticesi olarak yorumlanabilir lakin halkın buraya gelmesi, ayaklanmayı çok daha güçlü bir hale getirdi ve niceliksel katılımı çok daha fazla artırdı. Çünkü Dışişleri Bakanlığı muhafızları tarafından halka ateş açılmış ve 52 kişi hayatını kaybetmiştir.²¹⁰ Bu gelişme sonrası eylemciler reformist tutumu terk ederek radikal bir rejim karşıtı haline gelmişler ve böylece ayaklanma mahiyet değişikliğine uğramıştır. Halk artık "Yaşasın Reform" değil, "Yaşasın Cumhuriyet" şeklinde slogan atıyordu. Dışişleri Bakanlığı önünde öldürülenler ise arabalara bindirilmiş ve tüm Paris sokaklarında sergilenmiştir. Bu hadise ise tarihe, "Ölülerin Yürüyüşü" olarak geçecektir.²¹¹

Gösteriler iki gün boyunca şiddetli bir şekilde devam etti ve 24 Şubat günü Kral Philippe yeni bir hamle daha yaptı. Göstericilerin üzerine gönderdiği asker, ateş etmeyi reddetti ve göstericilerin tarafına geçti. Bu gelişme sonrası orduyu da kaybettiğini anlayan

²⁰⁹ Armaoğlu, s. 151

²¹⁰ Armaoğlu, s.151

²¹¹ Armaoğlu, s.151

Kral Philippe, yine aynı gün içerisinde tahttan çekildi. Yerine geçirdiği oğlu henüz çok küçüktü ve ülkeyi idare edebilecek bir düzeyde olmadığından dolayı, annesi Kraliçe Düşes d'Orlean naiplik görevini üstlendi. Lakin bu gerçekleşmedi, zira halkın Tuileries Sarayını basması sonucu kral ve ailesi güçlkle buradan çıkmayı başardı ve İngiltere'ye sığınmak zorunda kaldılar. Böylece ihtilalciler başarıya ulaşmış ve Kralı tahttan indirmişlerdi. Hemen ardından, cumhuriyeti tesis etmek amacıyla girişimlere başladılar.²¹²

Buna göre, yine 24 Şubat günü “Fransız Cumhuriyeti'nin Geçici Hükümeti” kuruldu. 11 üyenin bulunduğu bu hükümet tamamen muhaliflerden oluşuyordu ve yedi üye cumhuriyetçi, diğer dört üye ise sosyalisti. Dışişleri bakanlığına ise Lamartine getirilmiştir. İhtilal sonrası başarı elde eden muhalifler, kurmuş oldukları geçici hükümetin izleyecek olduğu politikalar özelinde bazı ciddi anlaşmazlıklar yaşamışlardır. İlimli ve radikal cumhuriyetçilerin hükümette olması bu anlaşmazlıkları doğurmuştur. İlimli cumhuriyetçileri halkın da büyük bir katılım sağladığı Şubat İhtilali için “siyasi ihtilal” tanımlaması yapmış ve cumhuriyeti tesis etmek için bir meclis kurulması taraftarıydı. Özellikle işçilerin bulunduğu radikal cumhuriyetçiler ise bu ihtilali “sosyal ihtilal” olarak tanımlamaktaydı.²¹³

İç politika bu haldeyken, dış politikada rahat bir nefes alabilmek ve monark devletlerin olası tepkisini savuşturmak niyetiyle, Dışişleri bakanı Lamartine bir bildirge yayınladı. Bu bildirge ile birlikte; yaşanan sürecin yalnızca Fransa ile sınırlı kalacağı, Avrupa'nın çeşitli yerlerinde bulunan azınlıkları ateşleyici bir dış politika izlenmeyeceği ve saldırgan bir politika izlenmeyeceği belirtiliyordu. Böylece Fransa'da mutlak monarşinin yıkılıp, yerine cumhuriyet tesis etme süreci daha rahat atlatılabilirdi. Lakin beklenen tehdit dışarıdan değil içeriden geldi. Zira işçiler Paris sokaklarında oldukça güçlü bir konumdaydı ve silahlanmış bir hale gelmişlerdi. Şubat ihtilallerinin bir eseri olan bu ahval, geçici olarak kurulmuş olan hükümete büyük bir sorun çıkardı. Zira sosyalist bir tutum sergilemeyen hükümet, radikal kesimi rahatsız etmiş ve bunun neticesinde 28 Şubat günü Paris Belediyesi'ne saldırı gerçekleşti. Bu durum karşısında zor durumda kalan hükümet, halkı sakinleştirmek amacıyla bazı sosyalist tedbirler almak

²¹² Merriman, s. 674

²¹³ Armaoğlu, s. 152

zorunda kaldı. Radikal bir cumhuriyetçi ve sosyalist olan Luois Blanc'a ait olan bir beyannamede, uzun çalışma saatlerinden şikâyet edilmiş ve bu durumun işçileri çok zor koşullarda yaşamaya mecbur bıraktığı söyleniyordu. İşçiler tarafından oldukça destek gören bu yazı, hükümet tarafından da ciddiye alınmış ve bu doğrultuda bazı değişiklikler yapılmıştır. Paris'te çalışma saatleri artık 10, kırsalda ise 11 saate indirilmiştir. Paris'e has bu ayrıcalık, müthiş bir işçi göçünü beraberinde getirmiştir. Bir noktadan sonra istihdam sağlanamamış ve Paris sokakları iş arayan Fransızlar ile dolup taşmıştır. Bu insanları sırf oyalamak ve iş vermek amacıyla Paris kaldırımları sökölüp yeniden takılıyordu.²¹⁴ Bu gibi hamlelerde yeterli olmamıştır ve işçilerin çalışma günleri haftada iki güne düşürülmüştür. Çalıştıkları her bir gün için iki frank alan işçiler, çalışmadıkları günler için ise bir frank alıyorlardı. Lakin bu durum hükümeti zor duruma bir duruma sokmuş ve kısa bir süre sonra bir franklık ücret yarım franga düşürülmüştür. Bunun yanı sıra özellikle Paris'te herkese iş hakkı tanınmıştır. Çeşitli iş atölyeleri oluşturulmuş ve istihdam kapısı açılmış, aynı zamanda nitelikli insan gücü elde edilmeye çalışılmıştır. Lakin bu gelişmeler sonrası 100.000'li rakamlara ulaşan işçi seli, Paris'te ki sosyal hayatı da olumsuz etkilemiştir. Bazı altyapı problemleri ortaya çıkmış ve şehir bu denli hızlı bir nüfus artışına karşılık verememiştir.²¹⁵

Hükümetin gerçekleştirmiş olduğu bu sosyalist politikalar, işçileri oldukça güçlü bir konuma getirmiştir. Gayet tabii işçilerin elde etmiş olduğu her bir imtiyaz, muktedir bir konumda olan burjuvanın güç kaybı anlamına geliyordu. Bundan dolaydır ki burjuva takımı son gelişmelerden oldukça rahatsız olmuş ve Paris'i terk etmeye başlamışlardır. Paris'i terk eden bu iş adamları, hali hazırda görülen istihdam sorununu daha da derinleştirmiştir. Eski rejime karşı birlikte hareket eden ve gerçekçi bir statü arayışı içerisinde olan işçiler ve burjuva, yeni kurulan rejimin muktediri olma çabası sonucu karşı karşıya gelmişlerdir. Hükümet ise bu olumsuz atmosferi derhal dağıtmak ve cumhuriyeti yeniden tesis etmek amacıyla seçime gitmeye karar verdi.

5 Mart 1848 tarihli bir bildiriye, yeni seçim kanunları ele alınmış ve seçme – seçilme hakları net bir biçimde belirlenmiştir. Buna göre 21 yaşını tamamlayan ve seçim

²¹⁴ Armaoğlu, s.152- 153

²¹⁵ Merriman, s. 675

bölgelerinde en az 6 ay ikamet eden herkes seçime katılma hakkına sahip olacaktı.²¹⁶ Hazırlanan bu yeni seçim kanunu “genel oy” olarak anılmaktadır ve 250.000 olan seçmen sayısı böylece dokuz milyona çıkmıştır.²¹⁷

Yeni seçim kanunu ile beraber, yapılacak olan il seçim tarihi de belirlenmiştir. 9 Nisan olarak belirlenen bu tarih, sosyalistleri memnun etmemiştir. Zira seçime hazırlanmak için ayrılan sürenin kısa olduğunu düşünüyorlardı. Lakin ilk etapta geri adım atılmamış ve seçim tarihi değiştirilmemiştir. Bunun üzerine yüz bin kadar işçi yeni bir eylem başlattı ve yeni kurulacak rejimin işçileri tanımayacağını ve böylece hak ettikleri bazı temel hakları da elde edemeyecekleri ihtimali, dikkat çekmeye çalıştıkları hususların başında gelmekteydi. Bu erken seçim tarihi de bunun bir göstergesi olarak yorumlandı. Bu tepkiler üzerine seçim tarihi 23 Nisan’a alındı ve seçime olan katılım %83’lük bir değere ulaştı.²¹⁸ Sandıktan çıkan sonuç, bariz bir fark ile Cumhuriyetçi Demokratlar olmuştur. Sosyal ihtilal fikrine karşı olan bu ılımlı cumhuriyetçiler, beş kişilik komisyon oluşturarak milli meclisi kurdu. Lakin kurulan bu komisyona hiçbir sosyalist dâhil edilmemişti. İşçiler bunun üzerine, seçim öncesi yapmış oldukları eylemlere devam etti. Zira sosyalistlerin meclis dışında kalmaları işçilerin tedirginliğini güçlü kılmıştır. 15 Mayıs’ta başlayan eylemler ordu tarafından bastırıldı lakin kısa bir süre yeniden başlayacaktı. Zira hükümetin almış olduğu “milli atölyeleri kapama” kararı, işçilerin daha güçlü bir direnişine neden oldu. Buna karşın hükümet geri adım atmamış ve ordu ile işçiler karşı karşıya gelmiştir. 23 – 26 Haziran tarihleri arasında Paris sokakları kan gölüne dönmüş ve birçok insan hayatını kaybetmiştir. Bu mücadeleler sonrası 11.000 işçi tutuklanmış ve 4.000 kadar da sürgüne yollanmıştır.²¹⁹

Hükümet, eylemleri bastırmasına rağmen tehlikeye tam anlamıyla son vermek amacıyla sıkıyönetim ilan etti. Bu süreçte rejimi güçlendirecek olan bazı kararlar alınsa da, eski düzeni hatırlatacak olan birçok gelişme de yaşanmıştır. Zira otuza yakın dergi kapatılmış, bazı gazeteciler tutuklanmış ve sıkı bir sansür uygulanmıştır. İktidar karşıtı girişimlerin cezaları oldukça artırılmış ve böylece muhalif kanat bastırılmaya çalışıldı. Bunun yanı sıra, 1848 Anayasası ile birlikte kuvvetler ayrılığı benimsendi, yürütme

²¹⁶ Armaoğlu, s.152

²¹⁷ Lee, (1789-1980), s. 72-74

²¹⁸ Armaoğlu, s. 153

²¹⁹ Armaoğlu, s.153

görevi halk tarafından dört yılda bir seçilecek olan cumhurbaşkanına, yasama görevi ise yine aynı şekilde halk tarafından belirlenecek olan 750 kişilik milli meclise verildi. Aynı zamanda cumhurbaşkanı göreve başlamadan önce, anayasaya bağlı kalacağına dair yemin edecekti. Bu bağlılığı kontrol etme görevi ise kurulacak olan yüksek mahkemeye verildi.

Böylece cumhuriyet yeniden tesis edilmiş ve Fransa’da “İkinci Cumhuriyet” dönemi başlamıştır. Bu yeni dönemin cumhurbaşkanını seçmek için seçim tarihi kararlaştırılmış ve belirlenen tarih 10 Aralık 1848’dir. Yapılan seçim sonucu Napolyon’un yeğeni, yani kardeşi olan İspanya Kralı Luois’in oğlu Louis – Napolyon Bonapart kazanmıştır. 5.5 milyon oy alan Napolyon, diğer aday General Cavaignac’a yaklaşık dört milyon oy fark atmış ve ezici bir üstünlükle cumhurbaşkanlığı koltuğuna oturmuştur. Sosyalistlerin adayı olan Ledru Rollin ise, yalnızca 370.000 bin oy alabilmiştir.²²⁰

1848 Anayasası gereği yapılan bu seçim sonrası, cumhurbaşkanı belirlendi lakin yasama organını işlevsel bir hale getirebilmek için milletvekili seçimleri gerekiyordu. Bu seçimler ise 1849 Mayıs’ında yapıldı ve “Düzen Partisi” adı verilen bir parti seçimi kazandı. 750 milletvekilinin 500’ünü elde eden bu parti, cumhuriyetçilere karşı bir pozisyondadır. Cumhuriyetçiler ise ancak 250 milletvekilini meclise sokabildi. Meclis yapısı çoğunlukla cumhuriyet karşıtı isimlerden oluştuğu için, Luois-Napolyon’un işi kolaylaştı. Zira Kral Napolyon, amcası gibi imparatorluk hayalleri kuran biriydi ve mecliste ki bu ahval, onun iştahını kabartmıştı.

Her iki taraf adeta birlikte hareket etmeye başladı ve Napolyon, cumhuriyet karşıtı Düzen Partisi ile sıkı bir yakınlık kurdu. Bunun beraberinde iktidarını güçlendirmek niyetiyle gazetelere, siyasal derneklere, seçme ve seçilme haklarına ve laik okullara bazı kısıtlamalar getirdi.²²¹ 1850’de çıkarılan yeni kanun ile seçmen olabilmek için, herhangi bir seçim çevresinde üç senelik bir ikamet geçmişi olma koşulu getirildi. Bunun yanı sıra siyasi bir suça bulaşmış olanlara ömür boyu seçimlerden mahrum kalma cezası verildi. Ayrıca gazete çıkartabilmek için mevcut şartlar oldukça zorlaştırılmış ve açılanlar ise müthiş bir sansüre maruz kalmışlardır. Bu gelişmeler, Kral Napolyon’un meclis ile

²²⁰ Armaoğlu, s.153

²²¹ Armaoğlu, s.154

yapmış olduğu işbirliği neticesinde çok kısa bir sürede gerçekleşmiş ve mutlak monarşi anlayışının önünü açmıştır.

İmparator olma hayali kuran ve amcasının şöhretinden faydalanan Kral Napolyon, bu iddiasını gerçekleştirebilmek için hazırlıklara böylece yavaş yavaş başlamıştır. Halktan büyük bir destek gören kral, anayasal düzene de bağlı kalarak meclis çoğunluğu ile bunun ön hazırlığını gerçekleştirebildi. Halk “yaşasın imparator” şeklinde ona hitap ediyor ve o da bu durumdan oldukça hoşnut kalıyordu. En nihayetinde 1851 Kasım’ında ani bir darbe gerçekleştirmiş ve meclisi dağıtmıştır.²²² Bunun ardından yayınlamış olduğu beyannamede meclisin ne denli etkisiz bir yapıda olduğunu, işlevsel bir hale getirilebilecek durumda da olmadığını, Fransız halkının haklarını gözetilmediğini ve bu nedenle sürece son verdiğini bildirmiştir. Tabii ki yapmış olduğu eylemi meşrulaştırmak amacıyla böyle bir beyanname yayınladı lakin aslında buna pek de ihtiyacı yoktu. Zira halkın çoğunluğu zaten onun yanındaydı ve “imparator” söylemi ülkenin dört tarafına yayılmış bir haldeydi. Meclisin ilgası yanı sıra halkın tercihi de soruldu, zira muhalif kesim oldukça tehlikeliydi ve Napolyon, halk oylaması ile onları baskı altına almak istiyordu. Bu doğrultuda gerçekleşen 20 Aralık 1851 seçimleri ile halk sandığa gitti ve Napolyon’un 10 yıl boyunca tahtta kalması soruldu. Sonuç ezici bir çoğunlukla evet çıkmış ve böylece Napolyon diktatörlüğünü ilan etmiştir.²²³

Diktatör olduktan sonra yeni bir anayasa çalışması başlatıldı ve bu süreç 14 Ocak 1851 tarihinde tamamlanabildi. Bu anayasa ile tüm yetkiler cumhurbaşkanına verilmiş ve meşruti bir yönetim tarzı tesis edilmiştir. 251 üyeden oluşan, altı yılda bir seçim gerçekleştirilen yasama organı ile üyelerinin cumhurbaşkanı tarafından seçileceği bir senato da hazırlandı. Yasama görevi verilen meclisin yasaları oldukça kısıtlı, tam anlamıyla gösteriş amacıyla tesis edilmiş bir meclisti. Meclisi kontrol etme görevi de, cumhurbaşkanının belirleyeceği senatoya verildi.

Napolyon bununla yetinmedi ve imparatorluk hayali ile ülkenin her yerini dolaşarak adeta halkın nabzını yokladı. Görmüş olduğu tablo, tahminlerinden farklı değildi. Zira halk, müthiş bir imparatorluk özlemi duyuyor ve her yere Napolyon Bonapart güzellemelemleri yapıyordu. Bu durum muhalifleri oldukça tedirgin etmiş lakin halkın ezici

²²² Armaoğlu, s. 154-155

²²³ Merriman, s. 673

çoğunluğu nedeniyle geniş çaplı bir direniş gösterememişlerdir. Nitekim 2 Aralık 1852 tarihinde yapılan yeni bir seçim ile imparatorluğunu halka onaylattı. Sekiz milyon insan Napolyon'un imparator olmasına evet oyu verirken, 250.000 kişi ise hayır oyu verdi.²²⁴ Nihayetinde cumhuriyet dönemi tekrar sona ermiş ve imparatorluk dönemi başlamış oldu.

III. Napolyon unvanını alan bu yeni imparator, hayalini gerçekleştirmiş ve amcası I. Napolyon'un sahip olduğu şöhreti vesilesiyle bunu çok kısa bir sürede gerçekleştirmiştir. İkinci İmparatorluk dönemi olarak tarihte ki yerinin alan bu süreç, 1871 yılında sona erecektir.

2.3.3. İtalya'daki Gelişmeler

1830 yılında olduğu gibi 1848 ihtilalleri de İtalya'da ciddi bir karşılık bulmuştur. Liberal bir eylem olarak başlayan ihtilaller, zamanla İtalya'da mahiyet değişikliğine uğramış ve milli birlik mücadelesine dönüşmüştür. *Risorgimento*, yani yeniden canlanmış anlamına gelen bu kelime, İtalya'da yaşanan ihtilallerin mahiyetini açıklamak bakımından oldukça önemlidir. Bunun yanı sıra İtalya'da yaşanan gelişmeler yine bu terim ile anılmaktadır.²²⁵

Daha önce değindiğim gibi, İtalya kontlukları üzerinde en fazla nüfuz sahibi olan ülke Avusturya'dır. Öyle ki 1830 ihtilallerinde en ciddi tepki gösteren ülke yine Avusturya olmuştu. Zira İtalya, Avusturya için oldukça önemli bir bölgeydi. Fransa'ya karşı vermiş olduğu Akdeniz'de üstünlük mücadelesi açısından, kaybedilmemesi gereken elzem bir bölge olarak ifade edilebilir. Lakin İtalya'nın, Avusturya için ifade etmiş olduğu önem, liberaliz akımının Avrupa'nın diğer bölgelerinde güç kazanarak artmasına olanak sağlamıştır. Zira 1830 yılında yaşanan gelişmeler bu durumu açık bir biçimde gözler önüne serer. Avusturya'nın İtalya tedirginliği, dış politikada temkinli bir tutum takınmasına neden olmuş ve o süreç için Avusturya, arabulucu bir pozisyonda kalmıştır. Aynı zamanda Rusya için de aynı durum geçerli olmuş ve Polonya sorunu, liberalizmin güçlenmesinde önemli bir rol oynamıştır. Şöyle söylenebilir ki, Avrupa'da ki tüm liberal yanlısı gruplar genel bağlamda birbirlerine fiziki bir destek veremeseler de, farklı

²²⁴ Armaoğlu, s.155

²²⁵ Armaoğlu, s.155

bölgelerde ki varlıkları birbirlerini güçlü kılmıştır. İtalya ve Polonya bunun en iyi örneği olacaktır.²²⁶

Başbakan Metternich, İtalya'nın ne denli bir öneme sahip olduğunu çok iyi bildiği için asla burayı gözden çıkarmamıştır. Zira tüm Avrupa'da verilecek olan bir mücadelenin artık anlamsız olduğunu bildiği için tüm dikkati ve tedbiri kendi sınırlarının içerisine yöneltecektir. Tercih edilen bu politikanın en önemli merkezi de İtalya olacaktır. Burada güçlü bir nüfuza sahip olmak için 1830 İhtilallerinin fırsata çevirmiş ve Fransa'nın da dâhil olmaması sonrası bu bölgede tam anlamıyla egemenliğini tesis etmişti. Öyle ki, Lombardiya-Venedik doğrudan doğruya Avusturya'ya bağlı iken, Toskana, Modena ve Parma gibi kontlukların başında da Avusturya prensleri bulunuyordu. Kısaca İtalya'nın kuzeyi Avusturya hâkimiyetinde idi.²²⁷

Avusturya, 1848 yılına değin İtalya'yı zapt etmeyi başarsa da, giderek güçlenen ulus fikri, başlayan bu yeni ihtilaller ile yeniden ön plana çıkmıştır. Zira Avusturya'nın egemenliğini yıkıp, tüm İtalya kontlarının katılımı ile birlikte cumhuriyet tesis etmeyi istiyorlardı. Tabii İtalyalı liberaller de bunun bu kadar kolay olmayacağını farkındaydı. Nitekim yalnızca İtalya'da patlak verecek olan ihtilal hareketi, Avusturya tarafından kolaylıkla bastırılabilirdi. Çünkü tüm kontlar aynı fikirde değildi ve sahip oldukları imtiyazları kaybetmek istemiyorlardı. Olası bir ihtilalin başarıyla sonuçlanabilmesi için Avusturya'nın başkentinde, yani Viyana'da direniş olması gerekmektedir. Zira Viyana'da patlak verecek olan herhangi bir eylem, iktidarın baskıyı çok daha ciddi hissetmesine ve odağının dağılmasına neden olacaktı. Böylece İtalyalı liberaller iç çatışmada üstün gelip, hedeflerine ulaşabilecekti.²²⁸

İtalya'da üç farklı görüş ön plana çıkmaktadır. Bunları izah edecek olursak; Fransa'ya sığınmış olan avukat Mazzini' nin önderlik ettiği Genç İtalyan örgütü ön plana çıkar. Bu örgütün amacı, tüm prensleri alaşağı edip, tüm İtalya'nın dâhil edileceği bir Cumhuriyet kurmaktır. ²²⁹ Mazzini'nin bu fikri benimsemesi hiç kuşkusuz Fransa günlerinden kalma bir hatıradır. Fransa'da tanık olduğu tecrübeler, olası bir ihtilalin nasıl seyretmesi gerektiği noktasında önemli bir yol gösterici olmuş ve burada Fransız

²²⁶ Rose, s.229-237

²²⁷ Kayapınar, s. 35

²²⁸ Rose, s.231-234

²²⁹ Armaoğlu, s. 155

milliyetçiliğini derinden hissetmiştir. Zira tüm İtalya halkı ancak ulus fikri ile bir araya getirilebilir ve böylece topyekûn bir kalkınma ile cumhuriyet tesis edilebilirdi. İkinci görüş ise rahip Gioberti'ye aitti ve papalık başkanlığında bir düzen tesis etmek niyetindeydi. Üçüncü bir görüş ise Kont Balbo'dan geldi. Buna göre tüm İtalyan şehir devletleri bir araya gelmeli ve Avusturya'ya karşı güçlü bir konfederasyon kurulmalıydı.

230

İtalya'da ihtilalin başlangıcı 1846'dır. Bu yıl içerisinde bazı liberal tedbirler alındığı görülmektedir ve bunu gerçekleştiren isim papa IX. Pie olacaktır. Pie, 1846 yılında XVI. Gregoire'nin ölümü sonrası tahta çıkmıştır. Liberal fikirleri karşı çıkması ile bilinen Gregoire, tüm liberaller tarafından tepki görüyordu. Liberalizme yakınlığı ile tanınan Pie'nin tahta çıkması, liberaller arasında sevinçle karşılanmıştır. Nitekim bu durum karşılıksız kalmamış ve kısa bir sürede gerçeğe dönüşmüştür. Öyle ki, mahkûmlar için af çıkarılmış ve basına uygulanan sansür yumuşatılmıştır. Papa IX. Pie'nin bu hamleleri, İtalya'da var olan ihtilal ateşini iyice körüklemiş ve cesaretlendirmiştir. 1847 yılında da ilk ciddi kıvılcım Livorno ve Floransa'da yaşanmıştır. Avusturya aleyhine slogan atan halk, ona bağlı kontların aleyhine de çeşitli protestolar gerçekleştirmiştir. Bu durum kontlar tarafından tedirginlikle karşılanmış ve bu iki şehirde bazı liberal tedbirler alınmıştır.²³¹

Lakin bu yeterli değildi zira eylemler tüm kuzey İtalya'ya yayılmaya başlamıştı bile. Bu durum her iki tarafı karşı karşıya getirmiş ve özellikle Modena ve Parma şehirlerinde ki mutlakıyetçiler karşı bir direniş göstermiştir. Nitekim bu ahval, kanlı çarpışmalarında fitilini ateşlemiştir. İtalya'da yaşanan 1848 ihtilallerinde önemli bir rol oynayan Sardunya kralı Charles-Albert, silahlı bir mücadelenin ne denli elzem olduğunu fark etmiştir. Kısa bir süre sonra silahlı çatışmalar da patlak verecekti.²³²

Ocak 1848'de ilk ciddi çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Bu ay içerisinde Lombardiya halkı ayaklanmış ve Avusturyalı askerlere karşı harekete geçmişlerdir. Lakin taş ve sopalarla girişilen bu kalkışma ciddi bir netice doğurmamış ve kolaylıkla bastırılabilmiştir. Bu kalkışmanın bilançosu ise askerin ateş etmesi sonucu oldukça ağır

²³⁰ Merriman, s.680-681

²³¹ Armaoğlu, s.156

²³² Merriman, s. 681

olmuştur. Ancak bu kanlı mücadele, ihtilalin çok güçlü bir biçimde yayılmasına yol açtı. Zira ayaklanmalar Sicilya'ya kadar yayıldı. Burada da asker ve halk karşı karşıya gelmiş, Sicilya kralı baskı altına alınmıştır. Nitekim kral, hazırlanmış bir anayasayı tanımış ve iki meclisli parlamenter bir düzene geçmeyi kabul etmiştir. Sicilya'da yaşanan bu gelişmeler tüm Avrupa tarafından dikkatle takip ediliyor ve liberaller tarafından heyecanla karşılanıyordu. Buna karşın Avusturya, bu son gelişmelerden hiç memnun değildi.²³³

1848 Mart ayında, tüm İtalyan liberaller tarafından sevinçle karşılanacak olan bir gelişme yaşandı, çünkü artık Viyana'da halk ayaklanmış ve krallık sarayına doğru harekete geçmişlerdi. Bu durum İtalya'nın milli birlik mücadelesi için oldukça elzemdi. Yukarı da ifade ettiğim gibi, yalnızca İtalya'da yaşanacak olan ihtilal başarılı bir şekilde sonuçlanamazdı. Lakin Viyana'da patlak verecek olan olası bir ayaklanma, her şeyi değiştirdi ve öyle de oldu. Bunun üzerine Avusturya'nın baskın olduğu İtalyan şehirlerinin bazılarında ayaklanmalar baş gösterdi. Örneğin Lombardiya 'da halk ayaklanmış, Venedik'te ise "San Marco Cumhuriyeti" ilan edilmiş²³⁴ ve Avusturya askeri Venedik'ten çekilmek zorunda kalmıştır. Aynı durum birçok yerde yaşanmıştır, zira başkentte başlayan ayaklanmalar dikkati buraya yöneltecektir. Bunun yanı sıra Avusturya'ya bağlı mutlakiyetçi prenslerin bazıları kaçmıştır. Modena ve Parma dukaları buna örnek olarak gösterilebilir. Bunun neticesinde her iki şehirde de artık liberalizm rüzgârı esmeye başlayacaktır.

Tüm İtalya'da patlak veren ayaklanmaların neticesinde, İtalya'nın en güçlü ordusuna sahip Sardunya ön plana çıkmaya başlamıştır. Nitekim liberal bir düşünceye sahip olan kral Charles-Albert, İtalya'nın milli birlik mücadelesi için ikon bir konuma yükselmiş ve liberallerin umut bağladığı bir isim haline gelmiştir. Bu durumu müthiş bir sevinçle karşılayan kral derhal harekete geçmiş ve 1830 Mart'ında ordusunu Lombardiya'ya sokmuştur. Charles-Albert'in bu hamlesi, direnmeye çalışan diğer mutlakiyetçi dukalıklarında direncini kırmıştır. Zira Avusturya'dan net bir destek gelmemesi ve Sardunya ile baş edebilecek bir güce de sahip olmamaları, geri adım atmalarına neden olmuştur. En nihayetinde kuzey İtalya'da bulunan dukalıklar bir araya gelmiş ve Sardunya Kralı Charles-Albert'i "İtalya Kralı" olarak ilan etmişlerdir. Bunun

²³³ Roberts, s. 480

²³⁴ Armaoğlu, s.157

yanı sıra Papalık ve Napoli’de, Sardunya’ya yardım etmiş ve İtalya’da ki ayaklanma başarıya ulaşmıştır.²³⁵

Avusturya iki yıl kadar İtalya’ya müdahale etmemiş ve başkentinde patlak veren ayaklanmalar ile ilgilenmiştir. Lakin Temmuz 1848’e gelindiğinde artık her şey değişmiştir zira Viyana’da patlak veren ayaklanma kontrol altına alınmıştı. Bunun üzerine derhal İtalya’ya yönelildi ve 120.000 kişilik büyük bir ordu bu bölgeye sevk edildi. 60.000 kişilik bir ordu ile karşı koymak için harekete geçen Sardunya orduları, 24 Temmuz 1848 tarihinde Avusturya orduları ile karşı karşıya geldi.²³⁶ Sardunya ordusunun başında kral Charles-Albert bulunuyordu ve hiç kuşkusuz bu onun en büyük hayalidi. Zira kuzey İtalya’da ayaklanmaların ilk başladığı dönem; “Allah bana bir gün bağımsızlık için savaş yapma lütfunu bahşederse, ordularıma tek başıma komuta edeceğim” diyerek bu arzusunu açık bir biçimde ifade etmiştir.²³⁷ Savaşın sonucunu niceliksel üstünlük belirlemiş ve Avusturya ordusu bu savaşı kazanmıştır. Bunun neticesinde ayaklanmalar sonucu elde edilen birçok imtiyaz kaybedilmiş ve İtalya’nın kuzeyi eski halini almıştır.²³⁸ Bunun yanı sıra papa ve Napoli’nin ordularını geri çekmesi savaşın sonucunu belirleyen önemli bir diğer faktördür.²³⁹

Kuzey İtalya’da bastırılmış gibi görünen ayaklanmalar bu sefer güneyde kendisini gösterdi. İlk olarak Messina şehrinde patlak veren ayaklanma, sırasıyla Napoli ve Roma’da da yaşanmıştır. 1848 Kasım’ında güçlü bir seviyeye ulaşan güney İtalya ayaklanmaları, Papa IX. Pie’nin Napoli’ye kaçmasına yol açmış ve böylece “Roma Cumhuriyeti” ilan edilmiştir. Hemen ardından Şubat 1849’da Toskana şehrinde de halk ayaklanması yaşanmış ve bu şehrin dükü de kaçmak zorunda kalmıştır. Bunun neticesinde yine aynı ay içerisinde “Toskana Cumhuriyeti” ilan edilmiştir.²⁴⁰

Bu tarihlerde Avusturya’da yaşanan ihtilal yeniden güç kazandı ve başbakan Metternich’in istifa etmesine neden olmuştur. Yaklaşık 25 yıl kadar Avrupa’nın kaderini tayin eder bir pozisyonda bulunan bu önemli şahsiyet, böylece tarih sahnesinden çekilmiş

²³⁵ Armaoğlu, s.156

²³⁶ Merriman, s. 681

²³⁷ Armaoğlu, s.156

²³⁸ Kayapınar, s. 36

²³⁹ Armaoğlu, s. 157

²⁴⁰ Armaoğlu, s. 157

oluyordu. Bu durum İtalyan liberallere cesaret vermiş ve Viyana’da yaşanan bu karmaşayı fırsata çevirmek istemişlerdir. Bu amaç doğrultusunda yine ön plana çıkan Sardunya kralı Charles-Albert olmuş ve 65.000 kişilik bir ordu ile Avusturya ordusuna karşı harekete geçmiştir. Lakin sonuç yine aynı olmuş 24 Mart 1849 günü sonuçlanan bu savaş Avusturya’nın zaferi ile neticelenmiştir. Bu yenilgi sonrası Kral Charles kendi isteğiyle tahttan çekilmiş ve oğlu Victor-Emmanuel’i tahtta çıkarmıştır.²⁴¹

Yeni kral, ilk olarak Avusturya ile barış yoluna gitmiş ve oldukça yıpranan krallığını bu mücadelenin dışında tutmak istemiştir. 26 Mart 1849 tarihinde gerçekleşen antlaşma ile birlikte; Lombardiya ve Venedik tekrar Avusturya’ya bağlanmıştır. Yani İtalya’da yaşanan 1848 ihtilali güç kaybetmiştir. Avusturya bu antlaşma ile eski egemenliğini yeniden geri kazanacaktır. Lakin Sardunya halkı bu antlaşmaya oldukça tepki göstermiş ve asla kabul etmemişlerdir. Aynı zamanda Sardunya parlamentosu da bu antlaşma maddelerini tanımamış ve reddetmiştir. Buna karşın kral Emmanuel katı önlemler aldı ve ayaklanmayı bastırdı lakin babasının yolundan giderek liberal adımlar atmaktan da geri durmamıştır.²⁴²

Böylece 1848 İhtilalleri İtalya için son bulmuştur. Elde edilen net bir kazanım olmamakla birlikte, sonraki aşama için önemli tecrübeler kazanılmıştır. Avusturya ise şimdilik İtalya üzerindeki otoritesini sürdürmeyi başarmış ve burayı elinde tutmuştur. Lakin 1858’de başlayacak olan üçüncü girişim, İtalyan milliyetçileri için zaferle neticelenecektir.

2.3.4. Almanya’daki Gelişmeler

Almanya, 1815 yılında gerçekleşen Viyana Kongresi’nde alınan kararlar sonrası 36 küçük şehir devletlerinden oluşan konfederasyon yapısı halen daha varlığını koruyordu. Söz konusu bu konfederasyonda güçlü bir teşkilatlanma söz konusu değildi, zira ortak bir ordu kurma tasarısını dahi hayata geçirememişlerdi. Konfederasyonun bu denli etkisiz kalmasının sebebi, 1830 İhtilallerinde değinilen hususlardır. Mezhep ayrılıkları, ekonomik anlaşmazlıklar ve Avusturya, Prusya, Fransa’ya bağımlı olan bazı şehir devletlerinin siyasi çıkar çatışmaları başlıca hususlardır. Bunun yanı sıra, yine Viyana

²⁴¹ Armaoğlu, s. 158

²⁴² Merriman, s. 682

Kongresi'nde kabul edilen bir anayasaya göre konfederasyonun işleyiş prensipleri belirlenmişti. Lakin adil bir yapı tesis edilememiştir.²⁴³

Her bir şehir devletinin temsil edileceği lakin tümünün seçme hakkı olmadığı bir senato, konfederasyonun parlamento görevini üstlenecekti. Bu senatonun başkenti, yani konfederasyonun baş şehri Frankfurt olarak belirlenmişti. Konfederasyonun toplam üye sayısı 36 olmasına rağmen senato seçimlerinde çıkan toplam oy sayısı 17 olarak belirlenmiştir. Zira bazı devletlerin bir oy hakkı var iken, bazılarının ise bir araya gelerek toplam bir oyu olabiliyordu. Senatoda ki bu eşitsizlik, hiç kuşkusuz egemen devletlerin isteği sonucu ortaya çıkmıştır. Öyle ki, konfederasyonun başkanlığını Avusturya yürütmekteydi ve istediği herhangi bir kararı veto etme hakkına sahipti. Bunun yanı sıra oy hakkı olan devletlerden herhangi biri teklif edilen bir kararı reddederse, o karar yürürlüğe giremiyordu. Anlaşılacağı üzere söz konusu senatonun işlevsellik bakımından hiçbir gerçekçiliği yoktu. Zira konfederasyonun hareket alanı belirliydi ve bunun dışına çıkabilmesi mümkün değildi. Anayasa ile belirlenen bu kısır düzen, 1848 yılına gelindiğinde halk ihtilali ile ciddi bir imtihana tabii tutulacaktı.²⁴⁴

Almanya'da cereyan eden 1830 İhtilallerinden söz ederken, “milli birlik” fikrinin yavaş yavaş karşılık bulmaya başladığını görmüştük. Zira bunun en önemli sebebi, Prusya'nın bazı Alman devletleri ile imzalamış olduğu Gümrük Birliği anlaşmasıdır. Bu birlik ile tesis edilen iktisadi birlik, birçok Alman devletini ortak bir gaye etrafında toplamış ve birçok sorunun aşılması böylece kolaylaşmıştı. Buna karşın Avusturya'nın varlığı, her daim tehdit eder bir unsur olarak olası Alman birliği karşısında duruyordu. Lakin 1848 yılına gelindiğinde Alman birliği fikri daha da güçlenmiş ve iki farklı görüş ön plana çıkmıştır. Almanya'nın kuzeyi ile güneyini birbirinden ayıran bu ihtilaf, uygulanacak olan politikayı da belirsiz kılıyordu. Özellikle kuzey Almanya halkı ihtilale karşı herhangi bir sempati beslemediği gibi Fransa'dan pek haz etmiyor ve hatta Avusturya'dan daha tehlikeli olduğunu düşünüyordu. Bu nedenle Fransız ihtilaline benzer bir girişimin aksine, tüm Alman devletlerinin bir araya gelerek güçlü bir siyasi yapıyı tesis etmeleri gerektiği düşünülüyordu. Buna karşın güney Almanları ise daha

²⁴³ Armaoğlu, s.158

²⁴⁴ Rose, s.243-247

milliyetçi bir tavır takınmış ve Viyana Kongresi sonrası kurulmuş olan Konfederasyonun, “Federal Devlet” yapısına dönüştürülmesi gerektiğini savunuyorlardı.²⁴⁵

Olası bir Alman birliği ihtimali doğacak ise, hiç kuşkusuz Prusya ile imzalanmış olan Gümrük Birliği anlaşmasının sağlamış olduğu iktisadi güç sayesinde olacaktır. Zira bu anlaşma sonrası hem Prusya, hem de alman devletleri oldukça zengin olmuş ve ciddi bir refah seviyesine ulaşmışlardır. 1840 yılına gelindiğinde ise, Gümrük Birliği anlaşmasının fikir babası olan Prusya kralı III. Frederick Wilhelm öldü ve yerine IV. Frederick Wilhelm geçmişti. Bu yeni kralın ilk faaliyetleri liberal bazı tedbirler olmuştur. Buna göre gazetelere uygulanan sansür gevşetilmiş ve siyasi mahkûmlar için af çıkarmıştır.²⁴⁶ Buna karşın kral Wilhelm, Fransız İhtilali'nin vaat ettiklerinden, halkın egemenliğinden, demokratik düzenden ve anayasaya bağlı kılınmış bir devlet yönetiminden nefret ediyordu. Bu nedenle hiçbir zaman anayasa hazırlığına yanaşmamıştır. Tabii bu durum liberallerin tepkisine yol açmıştır. 1444-1447 yılları arasında sürüp giden uzun tartışmalar sonucunda liberallerin hazırlamış olduğu bir anayasa taslağı kral Wilhelm tarafından onaylandı. Baskıları bir nebze olsun kırmak için bunu kabul etmek zorunda kalmıştı lakin o hiçbir zaman buna “anayasa” adını vermeyecektir. Kabul edilen bu anayasaya göre iki meclisten oluşan bir parlamenter düzen tesis edildi. Meclislerin biri Senyörler, diğeri ise halk ve köylü temsilcilerinden, yani milletvekillerinden oluşmaktaydı.²⁴⁷

Prusya'da yeni yeni tesis edilen bu anayasal düzen, 13 Mart günü Viyana'da ayaklanmanın patlak vermesi ile sekteye uğrayacaktır. Zira anayasanın kabul edilmesine rağmen kral Wilhelm'in anti liberal tutumu ve anayasal düzeni bir türlü kabul etmemesi, Alman liberallerinin tepkisine neden oluyordu. Sırf bu tepkilere son verebilmek için liberallerin hazırlamış olduğu anayasa taslağını kabul etmesine rağmen, anayasal düzene dair net bir olumlu tavır sergilememesi, liberalleri rahatsız ediyordu. Bunun neticesinde Viyana'da ayaklanmanın patlak vermesi, beş gün sonra aynı durumun Berlin'de de yaşanmasına yol açmıştır. Viyana'da yaşanan son gelişmeler sonrası Berlin'de aynı durumun görülmesi tesadüf değildir. Zira 1830 İhtilallerinden Avusturya, Almanların

²⁴⁵ Armaoğlu, s.159

²⁴⁶ Armaoğlu, s. 159

²⁴⁷ Merriman, s. 475-476

gerçekleştirmiş olduğu ayaklanmaları kanlı bir biçimde bastırmıştı. Hiç kuşkusuz bu politikanın baş mimarı Metternich idi ve Alman milliyetçileri ondan nefret ediyordu.²⁴⁸ Ayaklanmadan bir gün sonra yani 14 Mart günü Metternich' in istifasını açıklaması, Alman milliyetçileri tarafından büyük bir sevinçle karşılandı. Bunun yanı sıra Avusturya'nın içine düşmüş olduğu buhran, Almanya'da gerçekleşecek olan olası bir direnişi mümkün kıldı. Zira Avusturya, İtalya'da olduğu gibi Almanya'ya da müdahale edememiştir.²⁴⁹

18 Mart ayaklanması ile halk, sokaklara barikat kurmuş ve asker ile karşı karşıya gelmiştir. Her iki taraf arasında yaşanan çatışmalar sonucu birçok Alman hayatını kaybetmiştir. Buna karşın ayaklanma güçlenerek devam etti ve Kral Wilhelm, üzerindeki baskıyı daha da fazla hissetmeye başladı. Nitekim halka daha fazla karşı koyamayacağını anlayan Wilhelm, orta yolu bulmak amacıyla orduyu geri çekti. Hemen ardından derhal bir beyanname yayınlamış ve halka, iyi niyetini ifade etmeye çalışmıştır. Öyle ki, ayaklanmaların bitmesi karşılığında tüm liberal müesseseleri kuracağını taahhüt ediyordu. Lakin kralın bu geri adımı bir işe yaramamıştır. Zira tüm Almanya'da milli birlik seferberliği ilan edilmiş ve kral Wilhelm için işler artık kontrolden çıkmıştı.²⁵⁰

51 Alman milliyetçisi, 5 Mart 1848 günü Heidelberg'te toplanmış ve tüm Almanya'yı kapsayacak olan geçici bir parlamentonun toplanmasını kararlaştırdı. Söz konusu parlamentonun adı "Hazırlık Parlamentosu" olarak belirlendi ve ilk olarak 31 Mart 1848 günü Frankfurt'ta toplandı.²⁵¹ 586 üyenin katılımıyla gerçekleşen bu toplantıya, hem Prusya'dan hem de Avusturya'dan da temsilciler katılmıştır. Bu toplantıda alınan kararlar ise tamamen anti-liberal kanunlara yönelikti ve hemen hemen hepsi kaldırıldı. Tüm Almanya'yı kapsayacak olan bir anayasa kabul edildi. İlk seçimin 7 Nisan 1848 tarihinde yapılmasına karar verildi ve böylece milli meclisin belirlenmesi hedeflendi. 50.000 kişiyi bir milletvekili temsil edecek şekilde seçim sistemi düzenlenmiştir.²⁵²

²⁴⁸ Rose, s.244-225

²⁴⁹ Armaoğlu, s. 159

²⁵⁰ Merriman, s. 677

²⁵¹ Merriman, s. 685

²⁵² Armaoğlu, s.160

Planlandığı üzere 7 Nisan günü seçimler yapıldı ve 400 kadar milletvekili belirlendi. Milli meclisin ilk üyeleri olan bu temsilciler, ilk toplantılarını da 13 Mayıs 1848 tarihinde Frankfurt'ta gerçekleştirmişlerdir. İlk meclis başkanı olarak da Alman milliyetçisi olan Max von Gagern seçilmiştir. Meclis ilk olarak tüm Almanya'yı yönetmek misyonu ile "Merkezi Yürütme Organı" kurmuş ve bu kurumun başına da Avusturya Arşidükü Johan'ı getirmiştir. Hemen ardından ivedilikle anayasa çalışmalarına başlayan meclis, böylelikle milli birlik yolunda önemli bir adım atmış oldu. Bunun üzerine Alman Konfederasyonu Senatosu, 12 Temmuz 1848 günü tüm yetkilerini "Merkezi Yürütmeye" devrettiğini açıkladı ve konfederasyon böylece sona ermiş oldu.²⁵³

Anayasa çalışmaları kapsamında ilk olarak Alman vatandaşlarının kişisel hak ve hürriyetleri üzerine durulmuştur. Bunlar tespit edildikten ve kararlaştırıldıktan sonra anayasanın ilk bölümü tamamlanmış oldu. İkinci bölümünde ise birliğe bağlı Alman devletlerinin hakları üzerine durulmuştur. Alınan karara göre tüm Alman devletlerinde, hazırlanacak olan anayasaya bağlı ve bu kurallara göre bir yönetim sergileyecek olan hükümetlerin kurulması kararlaştırıldı. Böylece Alman devletlerinin her birinde ortak bir yasa belirleyici olacaktır. Alman birliği için bu kritik bir aşamadır ve bu konu üzerine oldukça ciddi bir eğilim gösterilmiştir. Tüm Alman devletlerinin bağlanacağı en üst yapı ise İmparatorluk olacaktır. İmparatorun yanı sıra iki de meclis görev alacaktır ve bu meclisin üyelerinde halk tarafından seçilecektir. Yürütme yetkisi İmparatorda, yasama yetkisi ise meclis de olacaktır.

Tabii ki Alman milliyetçilerinin bu faaliyetleri Avusturya tarafından tepkiyle karşılandı. Özellikle yeni başbakan Prens Schwarzenberg, milli meclise göndermiş olduğu bir mektup ile bu yapılanlara karşı tutumunu açık bir biçimde ifade etmiştir. Viyana'da alınan kararların çiğnendiğini hatırlatan başbakan, Avusturya'nın bu kararlara sonun kadar bağlı olduğunu da sözlerine eklemiştir. Bu durum Alman milliyetçileri için tedirginlik yaratmış olabilir lakin imparator arayışından da geri durmamışlardır. Bunu belirlemek amacıyla Milli Meclis'in gerçekleştirmiş olduğu toplantı sonrası 538 üyenin 290'ı imparatorluk için Prusya Kralı IV. Frederick Wilhelm'i tercih etti. Çoğunluğun bu

²⁵³ Merriman, s. 689

kararı sonrası, 14 Mart 1849 günü Prusya kralına bu teklif sunulmuştur. Tabii ki bu gelişme Avusturya'yı son derece sınırlendirmiştir.²⁵⁴

Avusturya'nın tam da bu dönemde Almanların iç işlerine müdahil olma gayreti, iç isyanları kısmen de olsa kontrol altına almasından dolayıdır. Tıpkı İtalya'da olduğu gibi, Viyana ayaklanmasını bastırdıktan sonra müdahale eden Avusturya, Almanya için de aynısını yapmayı düşünmüştür. Lakin askeri bir müdahalede bulunmak artık o kadar da kolay değildir. Zira hem iç problemler, hem İtalya hem de Almanya'da efektif bir politika sergileyebilmek hiçte kolay olmayacaktır. Macarların bağımsızlık isyanı ve Viyana ayaklanmaları, Avusturya'nın elini kolunu bağlıyordu. Bu durumu fırsata çevirmek isteyen milli meclis, otuz kişilik bir heyeti Kral Wilhelm'in huzuruna gönderdi. Niyetleri Wilhelm'e imparatorluk teklifini sunmak ve olumlu bir cevap almaktı. Lakin sonuç istedikleri gibi olmadı. Bunun en önemli sebebi hiç kuşkusuz Wilhelm'in anti-liberal bir görüşe sahip olmasıdır. Anayasal düzeni net bir biçimde saçmalık olarak nitelendiren Wilhelm, bir ihtilal hareketi olan tacı da kesinlikle reddetmiştir. Wilhelm'in bu kararı almasında ki anti-liberal görüşlerinin yanı sıra Avusturya'dan da çekiniyor olması açık bir gerçektir. Bu durum milli meclis için müthiş bir hüsrana yol açmış ve dağılmaya başlamışlardır. Bu sonuç Prusya ile Alman milliyetçilerini tekrar karşı karşıya getirmiştir.²⁵⁵

Milli Meclis üyelerinin bazıları görevlerini terk etseler de, bazıları (özellikle cumhuriyetçiler) Stuttgart'ta toplanmıştır. 105 kişilik bu ekibin toplantıları Prusya askerleri tarafından engellenmiştir. En nihayetinde tüm gücünü yitiren milli meclis üyeleri, Almanya'yı terk etmiş ve diğer ülkelere sığınmışlardır. Lakin kısa bir süre sonra yeni bir gelişme yaşandı ve Prusya, kendisinin önderlik ettiği bir Alman Birliği hareketine girişti. Bu niyetle "Sınırlı Birlik" anlaşması yapmak istediği Kuzey Alman devletleri ile 20 Mart 1850 tarihinde, Erfurt'ta bir toplantı gerçekleştirildi. Ancak bu gelişme Avusturya'yı daha da kızdırmış ve Prusya ile iyice arası açılmıştır. İç ve dış politika da rahat bir sürece geçmiş olan Avusturya, Prusya için ciddi bir sorun olabilirdi. Wilhelm

²⁵⁴ Armaoğlu, s.161

²⁵⁵ Roberts, s. 480-481

bunu bildiği ve Avusturya'nın iç meseleleri çözdüğünden haberdar olduğu için geri adım atma kararı aldı ve Alman Birliği hayali yine suya düştü.²⁵⁶

Yaklaşık 10 yıl kadar Almanya'yı meşgul eden birlik mücadelesi, Avusturya'nın toparlanması ile son bulmuştur. Bunun neticesinde Almanya'da ki durum eski haline dönmüş ve Avusturya eskiden sahip olduğu imtiyazları yeniden geri almıştır. Alman Konfederasyonu görevine devam etmeye başlamış ve eski düzen yeniden tesis edilmiştir. 1830 İhtilalleri sonrası tekrar görmüş olduk ki, hem İtalya'da hem de Almanya'da milli birlik mücadelesi verebilmek için öncelikle Avusturya'nın saf dışı kalması gerekmektedir. Lakin bunu tek başlarına yapmaya mecburlardı. Zira diğer meşruti monarşi hükümetlerden herhangi bir destek görememişlerdir. Sardunya kralı Albert'in vermiş olduğu mücadele ve Alman milli meclisinin mücadelesi yine Avusturya'ya takılmıştı. Ancak milli birlik arzusu zamanla gerilemedi, tam aksine güçlenerek artmaya devam etti. İlerleyen yıllarda bir kez daha tarih sahnesine çıkacaklardı.

2.3.5. 1848 İhtilalleri ve Avusturya

1815 sonrası tesis edilen düzenin en önemli aktörü olan Avusturya, 1848 yılına gelindiğinde iki farklı halk ayaklanması ile karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan ilki Viyana'da, diğeri ise Macar topraklarında ortaya çıkmıştır. Viyana'da patlak veren ayaklanmanın ana fikri liberalizmdir. Macarların başlatmış olduğu ayaklanma ise tam olarak bağımsızlık arzusu ile gerçekleşmiştir. Bu iki ayaklanma etkileri bakımından yalnızca iç mesele olarak kalmamış, dış politikada da Avusturya'yı çok zor bir sürece sokmuştur. Bunlardan ilki İtalya, ikincisi ise Almanya'dır. Viyana'da patlak veren ayaklanmayı fırsat bilen liberaller, söz konusu bu bölgelerde harekete geçmiş ve Avusturya'nın hegemonyasından kurtulmak istemişlerdir.²⁵⁷

Avusturya, sahip olduğu ulus çeşitliliği nedeniyle ihtilal fikrinin en çok tehdit ettiği devlet konumundadır. Zira Avusturya, yalnızca bir halktan değil birçok halktan meydana geliyordu. Azınlık olarak nitelendirilemeyecek kadar büyük bir nüfusa sahip olan bu farklı milletlerin mevcudiyeti Avusturya için her daim tehdit oluşturmuştur. Zaten bu durum dış politika da tutuk bir politikanın izlenmesine yol açacaktır. Zira devletin

²⁵⁶ Armaoğlu, s. 162

²⁵⁷ Kayapınar, s. 32-33

batısında yer alan Macarlar, güneyinde yer alan İtalyanlar, kuzeyinde yer alan Almanlar ve Polonyalılar gibi niceliksel açıdan oldukça kalabalık olan bu unsurları zapt etmek ve himaye etmek gerçekten çok güç olmuştur. Nitekim 1848 ihtilalleri ile bu süreç iyice zorlaşacaktır.²⁵⁸

Diğer tüm bölgelerde görüldüğü gibi liberalizm fikri Avusturya'da da etkili olmuştur. Bunun yanı sıra yukarıda belirtmiş olduğum bölgelerde bulunan azınlıklarda yavaş yavaş uyanan ulus bilinci, kontrol edilemez bir noktaya gelmiştir. Bu nedenle sürekli radikal bir tutum sergilemeyen Avusturya hükümeti, zaman zaman liberal tedbirler almayı da ihmal etmemiştir. Özellikle 1835 yılı, vefat eden I. François'n yerine tahtta çıkan Ferdinand dönemi, bunun en açık örneğidir.²⁵⁹ Lakin alınan tüm bu tedbirler yeterli olmayacaktır. Görüldüğü üzere mutlakıyetçiler radikal bir politika gütmemeye çalışmıştır ki aynı şey Prusya ve Rusya'da da karşımıza çıkmaktadır. Lakin liberaller, cumhuriyetçiler, milliyetçiler vb. muhaliflerin giderek daha radikal bir hal aldıklarını söylemek yanlış olmaz. Zira Fransa'da başlayan Şubat İhtilali, kısa bir süre sonra Viyana'da karşılık bulacaktır.²⁶⁰

13 Mart 1848 günü bazı liberal öğrenciler, hazırlamış oldukları dilekçelerle İmparatorluk meclisine doğru harekete geçmişlerdir. Öğrencilerin yanı sıra birçok aydın, burjuva ve halk da bu yürüyüşe katılmıştır. Liberal bazı düzenlemelerin yapılması niyetiyle başlatılan bu yürüyüş; sansürün kaldırılması, eğitim ve söylem hürriyeti, halkın temsil edilmesi gibi birçok gerekçeyi mahiyetinde barındırıyordu. Meclis önünde yapılan toplantılar ile birlikte kalabalık iyice arttı ve “Yaşasın Hürriyet” sloganları atılıyordu.²⁶¹

14 Mart günü ise Meclis binası tamamen işgal edildi. Metternich'i istifaya zorlayan bu kalabalık, amacına ulaşacaktı zira başbakan Metternich daha fazla dayanamamış, meclis binasının ve imparatorluğun düşmüş olduğu durum onu kahretmiştir. Bunun üzerine 75 yaşındaki Metternich, görevinden istifa ettiğini açıkladı. Bu gelişme yalnızca Avusturya'da ki değil, tüm Avrupa'da ki eski rejim karşıtları tarafından mutlulukla karşılanmıştır. Bu durum dahi Metternich'in ne denli önemli ve güçlü bir isim olduğunu

²⁵⁸ Rose, s.238-240

²⁵⁹ Armaoğlu, s.164

²⁶⁰ Rose, s.238-243

²⁶¹ Merriman, s. 678

sergilemektedir.²⁶² Zira onun yokluğu, muhaliflere oldukça cesaret vermiş ve ayaklanmalar hızla artmıştır.

Metternich'in gitmesi ile halkın talepleri tabii ki son bulmadı, zira liberal hassasiyetle oluşturulacak olan bir anayasa için krala baskı yapıyorlardı. Kral bu teklifi kabul etmek zorunda kaldı ve 15 Mayıs 1848 tarihinde anayasanın hazırlanması için bir kurucu meclis oluşturuldu. Temmuz sonunda faaliyetlerine başlayan bu meclis, oldukça karmaşık bir üye potansiyeline sahipti. Tüm azınlıklardan en az bir temsilcisi bu mecliste yer alıyordu. En kalabalık sayı ise Slavlara aitti. İlk olarak değiştirilen kanun, köylüleri kapsıyordu. Köylülerin, asillere ödemekle yükümlü olduğu meblağ oldukça fazlaydı ve bu kanun kaldırıldı. İlk olarak bu kanunun çıkmış olması, mecliste bulunan köylü nüfuzudur. Zira kırsal halk, mecliste çok güçlü bir biçimde temsil edilmektedir.²⁶³

Kurucu meclis, ağır aksak çalışmalarına devam ederken Macarların başlatmış olduğu bağımsızlık mücadelesi, tüm Avrupa'nın odağını üzerine çekmiştir. Bu mücadelenin başlama sebebi hiç kuşkusuz Metternich 'ten talep etmiş oldukları ayrıcalıklı bir hükümet sistemidir. Bu talebi dillendiren ve Macar ayaklanmasının ikon isimlerinden birisi olacak olan genç avukat Lajos Kossuth'dır. Metternich bu teklifi kabul etmek niyetinde değildi lakin Viyana'da başlayan eylemler ve bunun sonucunda Metternich 'in istifası ile sonuçlanan süreç en çok Macarlara yaramıştır. Zira kral Ferdinand, liberallerin taleplerini kabul etmek zorunda kaldığı gibi, Macarların taleplerini de kabul etmek zorunda kalmıştır. Hemen ardından 16 Mart 1848 günü, kont Batthyanyi'nin başkanı olduğu Macaristan hükümeti kuruldu ve böylece Macaristan bağımsızlığını kazanmış oldu.²⁶⁴

Macarların elde etmiş olduğu bu zafer tabii ki diğer azınlıkları da harekete geçirmiştir. Slavlar, Hırvatlar, Transilvanyalılar, Çekler vb. birçok balkan topluluğu bağımsızlık için çeşitli taleplerde bulunuyordu. Bunun yanı sıra Hırvatlar ve Slovenyalılar, Macar hâkimiyeti altına girmeyi istemiyordu. Bu durum kral Ferdinand'ın işine gelmiş ve her iki tarafı da birbirine karşı kışkırtmaya başlamıştır. Zira Macarlar ile Hırvat birbirlerine düşmandı ve bölgesel bir hegemonya mücadelesi veriyorlardı.

²⁶² Armaoğlu, s.165

²⁶³ Rose, s.239-241

²⁶⁴ Armaoğlu, s.165

Ferdinand'ın bu politikası başarılı olmuş ve iki taraf karşı karşıya gelmiştir. Lakin Macarlar savaş istemeyen taraftaydı, zira bağımsızlık yeni elde edilmiş ve düzen yeni yeni tesis ediliyordu. Bu aşamada savaşa girmek hiç akıllıca olmazdı. Ancak Hırvatların önderi Jellachich, ordularını aldı ve Macaristan'a girdi. Bu durum karşısında anlaşma zemini arayan Macarlar, Jellachich ile bir görüşme talep etti. Temmuz 1848'de Kossuth ve Jellachich gerçekleşen bu görüşmeden hiçbir sonuç çıkmamıştır. Bunun üzerine tüm Avrupa'da seferberlik ilan edildi ve Macaristan'ın bağımsızlığı için savaşılmaya karar verildi.²⁶⁵

Macarların bu tutumu, Avusturya hükümeti tarafından da sert bir tepkiyle karşılandı. Zira başbakan Schwarzenberg, liberal hareketlere oldukça karşı bir politikacıydı ve Macarların isyanı derhal kontrol altına alınmalıydı. Lakin bu noktada kral Ferdinand'ın cılız tutumu, başbakanın hareketini kısıtlamıştır. Ayaklanmalar ilk başladığı esnada, Viyana'da meclis basıldıktan sonra liberal tedbirler alınacağını ve azınlık haklarının korunacağına dair güvence vermişti. Bu durum 1848 yılında değişecekti, zira Ferdinand kendi isteğiyle tahttan indi ve yerine yeğeni François'i geçirdi.²⁶⁶ Bu değişim sonrası başbakan Schwarzenberg, Macarlara karşı harekete geçmek için uygun bir vakit bulmuştur. Yeni kralın da ilk icraatı, Macaristan bölgesini Avusturya'nın bir eyaleti olarak tanımlamak olmuştur. Buna karşın Macarlar ise cumhuriyet ilan etti ve cumhurbaşkanı olarak da Kossuth seçildi. Böylece Macaristan açık bir biçimde Avusturya'nın eyalet kararını tanımamış ve karşı çıkmıştır. Söz konusu bu hamlenin nelere yol açacağını Kossuth çok biliyordu ve bu nedenle 200.000 kişilik bir ordu topladı. Avusturya'da Başkomutan Windisch-Graetz komutasında bir orduyu Macaristan'a gönderdi. Bu atağa karşı Macarlar herhangi bir direnç gösterememiştir. Zira Kossuth, başkent Peşte'yi terk etmiş ve Debrecene'ye gitmiştir.²⁶⁷ Macar şehirleri bir düşerken, 200.000 kişilik bir orduya sahip Kossuth'un geri çekilmesi, askeri bir strateji olarak yorumlanabilir. Çünkü aynı dönemlerde İtalya'nın güneyi oldukça hareketliydi ve Sardunya önderliğinde büyüyen bir kalkışma söz konusuydu. Bunu fırsata çevirmek

²⁶⁵ Armaoğlu, s.165

²⁶⁶ Armaoğlu, s.166

²⁶⁷ Rose, s241-243

isteyen Kossuth, Avusturya ordusunun yıpranmasını beklemek amacıyla ilk etapta harekete geçmemiştir.²⁶⁸

Avusturya ordusu yanı sıra, Hırvatlar, Sırlar ve Transilvanya'da bulunan halklarda Macarlara karşı harekete geçmiştir. Hiç kuşkusuz ki bu, pastadan pay alma girişimiydi. Zira Avusturya ordusunun gölgesinde böyle bir girişimde bulunmak, belirtilen bu unsurlar için büyük bir fırsat olmuştur. Lakin Transilvanya'dan gelen ordu Macarlar tarafından yenilgiye uğratılmıştır. Bunun sonrasında, Balkanlar üzerinde oldukça etkin bir politika yürüten Rusya savaşlara dâhil oldu ve Macaristan ordusunun üzerine yürüdü. Rus kuvvetleri Şubat 1849'da Transilvanya'da yapılan muharebe sonucunda Macar kuvvetleri geri çekilmek zorunda kalmıştır.²⁶⁹

Sardunya ile Avusturya arasındaki savaşların kısa sürmesi sonrası tüm dikkatler yeniden Macaristan'a çevrilmiştir. Yaz sonuna kadar süren uzun soluklu savaşlar neticesinde her iki tarafta net bir zafer elde edemedi. Bunun üzerine Rusya yeniden bu soruna dâhil oldu ve Avusturya'ya askeri destek teklifinde bulundu. Rusya'nın bu yardımı yapıyor olması hiç kuşkusuz milliyetçi girişimler karşısında Avusturya gibi mutlakiyetçi bir devleti yanına çekebilmektir. Zira sorun ortaktı ve Polonya milliyetçilerinin Macarlara destek veriyor olması, Rusya'yı oldukça tedirgin ediyordu. Bu nedenle Macarlara verilecek olası bir darbe, sorunu Polonya'ya taşımadan Macaristan'da çözmek anlamına geliyordu. Bu fırsatı kaçırmak istemeyen Rusya, Avusturya'nın da müşkül durumundan faydalanarak teklifini kabul ettirdi ve Ağustos 1849'da Macaristan'a girdi. General Paskiewitch komutasında ki 200.000 kişilik Rus ordusu, Macaristan topraklarında büyük bir yıkıma neden olmuştur. Binlerce Macar öldürülmüş ve binlercesi de sürgün edilmiştir. Esirler ise ivedilikle idam edilmişlerdir. Rusya'nın Macaristan'da göstermiş olduğu bu tutum, adeta Polonya'ya karşı bir gözdağı niteliğindedir. Zira bu süreçte kan akıtmaktan imtina etmeyen Rus orduları, görevlerini başarıyla ihya etmişlerdi.²⁷⁰

Avusturya'da derhal harekete geçmiş ve ordusunu Macaristan'a sokmuştur. Avusturya'nın tutumu da Rusya'dan farklı olmamıştır ve kanlı bir intikam almayı başaran Avusturya, Macar milliyetçilerinin ayaklanmasını bastırmayı başarmıştır. Kossuth ise

²⁶⁸ Merriman, s. 679-680

²⁶⁹ Roberts, s. 481-482

²⁷⁰ Rose, s.243

Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmış ve canını zor kurtarmıştır. Elde edilen bu net zafer sonrası eski rejim tekrar Macaristan'a egemen oldu. Tüm liberal tedbirler kaldırıldı, daha da sıkı tedbirler alındı, siyasi suça bulaşmış olanların cezaları katlandı ve eski düzen yeniden tesis edilmiş oldu. Bunun yanı sıra bağımsızlık hayali kuran diğer devletlere de önemli bir gözdağı verilmiş oldu. Ayrıca Viyana hükümeti, Macarca bilmeyen birçok memuru Macaristan'a tayin etti ve burada yavaş yavaş yeşermeye başlayan milli dil ve milli kültür hassasiyeti de ortadan kaldırılmak istendi.

Avusturya'nın bu tehdidi savuşturmasına karşın Balkan hâkimiyetini tamamıyla Rusya'ya terk etmiştir. Zira Ruslara karşı duymuş olduğu minnet, gelecek yıllarda Rusların Balkan politikasını rahatlıkla yürütebileceği anlamına geliyordu. Ayrıca Macaristan'ı terk edip Osmanlı'ya sığınan Macarların, Osmanlı İmparatorluğu tarafından kabul edilmesi, Avusturya ve Rusya'nın tepkisine yol açmıştır. Bu durum Balkanlarda ve Karadeniz'de Osmanlı'yı yalnız bir konuma itecektir. Zira yaklaşık dört sene sonra, yani 1853 yılında patlak verecek olan Kırım Harbi, Rusya ve Avusturya açısından Balkanların suhulete kavuşturulması ile mümkün olmuştur. Tabii hegemonya mücadelesi burada da ortaya çıkacak ve Avusturya çekimser kalacaktır lakin İngiltere ve Fransa'nın savaşa dâhil olması ile Rusya yenilgiye uğratılacaktır.²⁷¹

²⁷¹ Armaoğlu, s.167

SONUÇ

1848 İhtilalleri ile beraber, Avrupa tarih için önemli bir evre kapanmış oldu zira artık söz konusu dönemde tüm Avrupa’da etkili olacak herhangi bir halk ayaklanmasına rastlanmaz. Bu bağlamda bazı bölgeler ön plana çıkmaktadır ve ekseriyetinin ortak noktası azınlık konumunda olmalarıdır. İlerleyen yıllarda Avrupa’nın karşısına çıkacak olan bu sorunun temelleri, söz konusu İhtilaller döneminde (1789-1848) atılmıştır. Nitekim yine bu dönemde ön plana çıkan azınlıklar, hâkimiyeti altında bulunduğu ülkeleri tehdit etmeye devam edeceklerdir. Örneğin Almanlar, İtalyanlar, Macarlar, Hollandalılar, Yunanlılar gibi birçok unsur, milliyetçi bir hassasiyetle birlikte bağımsızlık için harekete geçeceklerdir.

1848 İhtilallerinin neticesinde mutlak monarşi çöktü diyebilir miyiz, tabii ki hayır. Eski düzenin tasfiyesi, 19. yüzyılın sonunu bulacaktır. Buna karşın mutlak monarşi düzeni eski gücüne sahiptir demek de doğru olmaz. Zira önemli bir mahiyet değişikliğine uğramış ve liberalizm akımı karşısında direnebilmek için, liberal tedbirler dahi almaya başlamışlardı. Bunun yanı sıra liberalizmin, ya da meşruti monarşinin tanınması 1830 ihtilalleri sonrası mümkün olmuştur. Napolyon sonrası oldukça yorgun düşen Avrupa, doğu ve batı bloğu olarak iki ayrılmış ve doğu bloğu muhafazakâr bir politika benimsemişti. Buna karşın Kutsal İttifak ve Beşli İttifak gibi birliktelikler, siyasi bir söylemden öteye gidememiştir. Bunun en önemli nedeni hiç kuşkusuz liberal fikirlerin tüm Avrupa’da karşılık bulmuş olmasıydı. Monarkların hâkimiyeti altında bulunan azınlıkların ayaklanma ihtimali, dış politika da ellerinin kollarını bağlamıştır. Bunun yanı sıra Napolyon’un Avrupa’da açmış olduğu yara, halk ayaklanmalarının önünü açmış ve her birinin bir iç mesele olarak kalmasında etkili olmuştur. Nitekim eş zamanlı patlak veren ihtilaller, birbirlerinin en büyük destekçisi olmuş ve Monarkların bir araya gelip ortak bir tepki gösterebilmesini engellemiştir.

Bu süreç neticesinde net bir biçimde varlık gösteren (ihtilaller boyunca da var olan) ahval, ideolojik tartışmalar olmuştur elbette. Liberalizm ile sosyalizm arasında ki ideal toplum iddiaları, iyice ateşli bir hal almıştır. Nasyonalizm, bu tartışmaların dışında kalmıştır zira artık devlet politikalarında kemikleşmiş bir yaklaşım olarak yerini

alabilmiştir. Liberalizm ile sosyalizm arasında sürüp giden ve hatta günümüze değin devam eden ideal toplum tartışmaları, her iki ideolojinin realitede karşılığını bulup bulmaması ile açıklanabilir. Liberalizme bakacak olursak, ortaçağdan bu yana zaruri ihtiyaçlar gereği sessiz sedasız güçlenen ve 18. Yüzyılda bilinçsizce işleyen bir motivasyondur. Adam Smith'in 1776 tarihli eseri olan "Ulusların Zenginliği" ile birlikte ehlileştirilmiş bir düzen olduğu söylenebilir. Bu çalışma boyunca detaylı bir biçimde izah etmeye çalıştığım; uzunca bir süreç neticesinde şekillenen lakin mevcut yönetim anlayışı tarafından karşılık bulamamış olan yeni değer yargıları, bu yeni düzenin tanımlanması zaruriyetini doğurmuştur. Bu nedenle liberalizm, baştan aşağıya tasarlanmış yeni bir düzen olmanın aksine var olanın kurumsallaşması olarak açıklanabilir ve nitekim liberalizm olarak tanımlanmış olan bu düzenin hali hazırda bilinçsizce işlemekte olduğunu bize göstermektedir Sosyalizme gelecek olursak, mevcut gerçekliğin dışında tahayyül edilen ideal bir toplum arayışı olarak tanımlanabilir. Liberalizm ile arasındaki temel fark tam olarak budur. Uzun yıllardır sermaye ve mülkiyetin belli sınıflara ait ciddi bir ayrıcalık olarak kalması ve bunun neticesinde toplumun karşı karşıya kalmış olduğu vahim koşullar gerçeği, bu süreç sonrasına dair daha sağlıklı bir izahat getirebilmemizi mümkün kılmaktadır. O da şudur ki; belli başlı sınıflara ait mülk ve sermaye ayrıcalığının liberalizm tarafından tüm insanlara vaad edilmesi, toplum tarafından heyecan verici bir kazanç olarak görülmüştür. İnsanların zaruri ihtiyaçlarını dahi karşılayabilmek adına sahip olması gereken metanın, yani paranın; herhangi bir sınıfa tanınmış ayrıcalık olması durumunun ortadan kalkması, tüm insanları ulaşılabilir bir psikolojiye yöneltmiştir. Bu durum liberalizmin en güçlü yanıdır hiç kuşkusuz. Sosyalizme dair yapılan "ütopya" yakıştırmalarının nedeni de, herhangi bir gerçeklikte karşılığını bulamamış olmasıdır. Liberalizm, yeni düzenin amentüsünü net bir biçimde sermaye olarak açıklarken, sosyalizm ise bu noktada ciddi bir belirsizlik yaşamaktadır. Karl Marx, ideal toplum tasavvurunun zaruri bir ihtiyaç neticesinde oluşacağını ve insanın özü gereği bu yapının tesis edileceğini iddia etmektedir. Lakin bu iddia, ihtilaller devri sonrası küresel çapta ciddi bir karşılık bulamamıştır. Bu nedenle liberalizm masa başında kazanılmış bir ideolojik zafer olmanın aksine, ihtiyaçlar neticesinde şekillenen düzenin tanımlanmış ve karşılığını bulmuş halidir.

Tüm bu gerçeklik bizi şu farkındalığa itmektedir; ilerleyen yıllarda küresel çaplı bir değişime yol açacak olan 1789 İhtilali'nin oluşum motivasyonlarına dair ciddi bir yorum getirebilmek, 18. yüzyıla sıkışıp kalmakla mümkün değildir. Öyle ki; bütünüyle 18. yüzyıla hapsolmuş bir ihtilal tasavvuru, düşünce tembelliği ile harmanlanmış beyhude bir uğraş olarak mevcudiyetini sürdürmektedir. Bu bakımdan ihtilalin cereyan etmiş olduğu bu söz konusu yüzyılın çok daha öncesine bakınmak gerekmektedir. Hiç kuşkusuz maddesel bir dönüşümün mana boyutunu irdelemek, tarihinin asli vazifelerinden biridir. Özellikle 11. yüzyıldan itibaren Avrupa'da siyasi ve dini merkezlerin dışında ekonomik kaygılarla tesis edilmiş olan yeni şehir merkezlerinin ortaya çıkması, ciddi bir dönüşümü de beraberinde getirmektedir. Zira bu merkezlerde yer almaya başlayan aktörlerin değer yargıları zamanla değişime uğramıştır. Şehir; coğrafyanın alt edildiği, yani coğrafyanın zaruri bir biçimde tesis etmiş olduğu değerler bütünü'nün sarsılmaya başladığı yerdir. Bu nedenle şehir, kimliksel aidiyetlerin zayıfladığı ve böylece bireyin inşaa edildiği ve serbestlik kazandığı bir mekandır. Ortaçağ'a ait tüm temel argümanlar ancak bu yeni yapılaşmanın beraberinde getirmiş olduğu tutum farklılıkları ile inkiraza uğratılabilmektedir. Zira XIV. ve XV. Louis'lerin kimliksel aidiyetlere dayanan ve böylece iktidarlarını meşru kıldıkları dini söylemin, özellikle merkezi şehirlerde yaşayan insanlarda karşılık bulamamaya başlamasının nedeni budur. Başka bir deyişle şehir, mutlak monarşinin yok olduğu yerdir. Bu merkezlerden yükselen muhalif argümanların karşılığı elbette şiddet olmuştur. Zira mevcut iktidarların bu yapı sökülmesine karşı denk bir entelektüel kapasiteye sahip olmaması, bu zamana değin sarfetmiş oldukları tüm büyümlü sözcükleri artık etkisiz kılmıştır.

Bu yeni düzeni meydana getiren dinamiklerin tarihsel kökenlerini irdelerken, belki de lüzumsuz görünebilecek olan lakin anlatımı güçlendirebilmek adına tercih etmiş olduğum bir mukayese ihtiyacı hasıl oldu. Topluma aktarmış olduğu öğretiler ile dünyevi bir otorite haline gelen kilisenin baskın bir figür olarak Ortaçağ'da yer almasının gerekçeleri, üzerine durmuş olduğum bu yeni düzen adına oldukça çarpıcı bir örnektir. Şöyle ki; Papa Büyük Gregorius'un 7. yüzyılın hemen başında ortaya atmış olduğu öğretisi, toplum için arzulanan bir tanımlamadan ziyade zaruri bir ihtiyacın neticesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç sonrası Ortaçağ'ın dinamikleri tesis edilmiş ve bu düzenin muktediri de, bu öğretinin sahipleri olmuştur. Tıpkı bir ihtiyaç neticesinde toplumsal bir

değer olarak yer edinmeye başlayan para ekonomisi gibi. Zira bu metaya fazlasıyla sahip olanlar da, 1789 sonrası dönemin muktedirleri olmuşlardır. Bu iki örnek arasında ki zaruriyet benzeşmesi, insanlık tarihinin arzulanandan ziyade ihtiyaçlar gereği bir seyir izlediği sonucunu doğurmaktadır. Bu gerçeklik bize şunu göstermektedir ki, tarih biliminin en ciddi sorumluluklarından biri olan geçmişe bakıp geleceği yorumlama iddiası, ancak böylesi bir perspektif ile mümkün olabilir. Uzmanlaşma kaygısının beraberinde getirmiş olduğu dönemlere hapsolmuş bir tarih tasavvuru, pazifize olmaya mahkumdur. Böylesi bir perspektif ile ele alınmaması gereken bu süreç, modern döneme dair mahiyetinde barındırmış olduğu birçok sırta erişme imkanını böylece bize sağlayacaktır.

BİBLİYOGRAFYA

- AULARD, Alphonse, **Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi (1789-1804)**, (çev. Nazım Poroy), I. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011
- AULARD, Alphonse, **Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi (1789-1804)**, (çev. Nazım Poroy), II. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011
- AULARD, Alphonse, **Fransa İnkılabının Siyasi Tarihi (1789-1804)**, (çev. Nazım Poroy), III. Cilt, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011
- ARTZ, Frederick, **Reaction and Revolution (1814-1832)**, Harper Brothers Publishers, London 1934
- BLOCH, Marc, **Feodal Toplum**, (çev. Mehmet Ali Kılıçbay), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2005
- DAVIES, Norman, **Avrupa Tarihi**, (çev. ed. Mehmet Ali Kılıçbay), İmge Kitapevi Yayınları, Ankara 2011
- DALBERG-ACTON, John, **Lectures on the French Revolution**, Macmillan and Co., London 1910
- EKİNCİ, Emre, “*Devrimden Günümüze Fransız Siyasal Sisteminin Evrimi*”, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Kırıkkale 2016
- FURET, François, **Devrim’in Yorumu**, (çev. Ahmet Kuyaş), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2013
- GÖKDEMİR, M., **Siyasal Tarih ve Devletler Hukuku**, Türk Matbaası, Ankara 1961
- HARMAN, Ömer, **İslam Ansiklopedisi**, İstanbul 1995, 11.cilt
- HOBSON, John, **Batı Medeniyetinin Doğulu Kökenleri**, (çev. Esra Esmert)Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2018
- HOBSBAWN, Eric, **Fransız Devrimi’ne Bakış**, (çev. Osman Akınhay), Agora Kitaplığı, İstanbul 2019

- HOBSBAWN, Eric, **Devrimler Çağı (1789-1848)**, (çev. Bahadır Sina Şener), Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2003
- ROSE, John Holland, **A Century of Continental History**, Kessinger Publishing, Montana 2009
- HUBERMAN, Leo, **Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla**, (çev. Murat Belge) İletişim Yayınları, İstanbul 2016
- KAYAPINAR, Ayşe, **Yakınçağ Avrupa Tarihi**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir 2013
- LEE, Stephen, **Avrupa Tarihinden Kesitler (1789-1980)**, (çev. Savaş Aktur), Dost Kitapevi Yayınları, Ankara 2004
- LEE, Stephan, **Avrupa Tarihinden Kesitler (1494-1789)**, (çev. Ertürk Demirel), Dost Kirapevi Yayınları, Ankara 2015
- LE GOFF, Jacques, **Ortaçağ Batı Uygarlığı**, (çev. Hanife Güven, Uğur Güven), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2017
- LEFEBVRE, Georges, **The Coming Of The French Revolution**, Princeton Universty Press, Princeton 2005
- MERRIMAN, John, **Modern Avrupa Tarihi**, (çev. Şükrü Alpagut), Say Yayınları, İstanbul 2018
- PARETO, Vilfredo, **Seçkinlerin Yükselişi ve Düşüşü**, (çev. Merve Zeynep Doğan), Doğu Batı Yayınları, Ankara 2005
- POMEROY, Sarah, **Antik Yunan'ın Kısa Tarihi**, (çev. Oğuz Yarılgas), Alfa Yayınları, İstanbul 2018
- PONTING, Clive, **Dünya Tarihi**, (çev. Eşref Bengi Özbilen), Alfa Yayınları, İstanbul 2017
- PİRENNE, Henry, **Ortaçağ Kentleri**, (çev. Şadan Karadeniz), İletişim Yayınları, İstanbul 2019
- ROBERTS, J. Morris, **Avrupa Tarihi**, (çev. Fethi Aytuna), İnkılap Yayınları, İstanbul 2017

- ROSKİN, Michael, **Çağdaş Devlet Sistemleri**, Adres Yayınları, Ankara 2014
- RUDE, George, **Fransız Devrimi**, (çev. Ali İhsan Dalgıç), İletişim Yayınları, İstanbul 2015
- RUDE, George, **Revolutionary Europa, 1783-1815**, Harper Torchbooks, New York 1966
- SEİGNOBOS, Charles, **Avrupa Medeniyetlerinin Mukayeseli Tarihi**, (çev. Semih Tiryakioğlu), Varlık Yayınları, İstanbul 1960
- SENNETT, Richard, **Ten ve Taş**, (çev. Tuncay Birkan), Metis Yayınları, İstanbul 2018
- TOCQUEVILLE, Alexis, **Eski Rejim ve Devrim**, (çev. Turhan Ilgaz), İmge Yayınları, Ankara 2004
- YAYLA, Atilla, **Liberalizm**, Liberte Yayınları, Ankara 2008
- WEISNER-HANKS, Merry, **Erken Modern Dönemde Avrupa (1450-1789)**, (çev. Hamit Çalışkan), Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2016

DİZİN

- A**
- Adriyatik, 2
Afrika, 3, 4, 32, 38, 51
Aglebi, 4
Akdeniz, 2, 3, 38, 39, 59, 60, 78
Akdenizli, 2
Alpli, 2
Amerika, 17, 20, 31, 38, 69, 70
Amerikan Bağımsızlık Mücadelesi, 7,
17
Amiens, 31
Amiens Barış Antlaşması, 31
Antik Yunan, 3
Antiller, 38
Aristoteles, 4
Asya, 2, 3
Atlas Okyanusu, 2
Avam Kamarası, 64
Avrupa, ii, v, 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 12,
17, 19, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 34,
36, 37, 40, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 51,
52, 54, 56, 59, 60, 63, 64, 65, 67, 68,
69, 73, 78, 79, 81, 82, 90, 91, 92, 100,
101
Avusturya, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30,
32, 33, 34, 36, 38, 39, 41, 42, 48, 51,
54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64,
- B**
- 65, 66, 68, 69, 78, 79, 80, 81, 82, 83,
84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94
Ayan Meclisi, 47
Ayrı Birlik, 68
Baden, 61
Bağımsızlık Bildirgesi, 20
Balear, 2
Baltık, 2
barbar, 3, 8
Bastille Hapishanesi, 20
Batavya Cumhuriyeti, 29
Batthyanyi, 91
Bavyera, 32, 62
Belçika, 39, 46, 52, 54, 55, 56, 57, 58,
65, 66, 68
Berlin, 33, 85
Berne, 69
Biskay, 2
Blanc, 73
Botni, 2
Bourbon, 71
Britanya, 2
Brumswick, 61
Brüksel, 53, 65
Burjuva, 13
Burschenschaft, 61

C

Cadiz, 2
Camille Desmoulin, 20
Campo Formio, 32
Casimir Perier, 61
Cebelitarık Boğazı, 2
Ceneviz, 4, 9
Cezayir, 32, 49, 51, 59
Charles, 1, 34, 48, 49, 51, 70, 80, 81,
82, 83, 101
Coğrafi Keşifler, 5
Comte'd Artois, 25

Ç

Çanakkale Boğazı, 2
Çar I. Aleksandr, 33, 35, 57

D

Danimarka, 38, 39
Debrecene, 92
Diderot, 15
Dinyeper Nehri, 1
Direktörler Meclisi, 29
Direktuvar, 29, 30
Dörtlü İttifak, 42
Duc d'Orleanéin, 50
Duc de Brunswick, 26

E

Ege, 2
Elba, 2
Emeviler, 3
Endüljans, 6
Etats-Generaux, 18, 19

F

Ferdinand, 90, 91, 92
Finlandiya, 38, 39
Floransa, 80
Frank Krallığı, 4
Frankfurt, 62, 84, 86, 87
Fransız İhtilali, iii, v, 2, 5, 7, 8, 12, 20,
24, 39, 44, 53, 54, 70, 71, 85
Frederick, 56, 85, 87
Frederick Wilhelm, 85

G

Galiçya, 35, 39, 57
General Cavaignac, 76
General Chlopicki, 58
General Paskiewitch, 93
Germen, 2, 33, 39, 56
Girit, 2
Göçmenler Ordusu, 25, 26, 48
Grange Hanedanlığı, 39
Gregorius, 10
Guizot, 71, 72
Guyan, 38
Gümrük Birliği, 62

H

Halk sınıfı, 13
Hambach, 61
Hanovra, 61
Hansa Birliği, 4
Hazırlık Parlamentosu, 86
Heidelberg, 86
Heligoland, 38
Herodot, 1

Hesse Elektörlüğü, 62

Hesse-Kassel, 61

Hollanda, 29, 31, 38, 39, 52, 53, 54, 55,
56, 57

I

I. Cumhuriyet, 26

I. Koalisyon, 29

I. Konvansiyon, 39

II. Koalisyon, 30

III. Koalisyon, 31, 32, 33

IV. Koalisyon, 33, 34

İ

İber, 2, 3

İngiliz, 2

İngiltere, 17, 24, 28, 29, 30, 31, 33, 34,
37, 38, 39, 42, 44, 51, 54, 56, 59, 62,
64, 65, 66, 68, 73, 94

İnsan Hakları Bildirgesi, 7

İnsan ve Vatandaş Hakları Demeci, 21,
23

İrlanda, 46

İslam, 3, 6, 99

İstanbul Boğazı, 1, 2, 3, 6, 11, 14, 19,
99, 100, 101

İsveç, 39

İsviçre, 32, 39, 67, 68, 69, 70

İsviçre Parlementosu, 68

İtalya, 2, 3, 32, 39, 40, 54, 58, 60, 61,
65, 66, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 86, 88,
89, 92

İyon Denizi, 2

J

Jacques le Goff, 4, 10, 14, 100

Jean-Jacque Rousseau, 15

Jellachich, 92

Joseph, 34

K

Karadeniz, 1, 2, 94

Katolik, 6, 67

Katolik Kilise, 46

Kaunitz, 24

Kelf, 2

Kısa Pipin, 4

Kıta Ablukası, 34, 36

Kilise, 10

Koalisyon Savaşları, 7, 45, 54

Konstantin, 57, 58

Kont Balbo, 80

Konvansiyon Meclisi, 29

Korfu, 2

Korsika, 2, 4

Kraliçe Düşes d'Orlean, 73

Kurucu Meclis, 20, 22, 23

Kutsal İttifak, 40, 41

Kuzey Denizi, 2, 4, 32, 39, 54, 82, 88

L

Lafayette, 18, 20, 22

Lafitte, 61

Lajos Kossuth, 91

Lamartine, 73

Ledru Rollin, 76

Leopold, 24, 26, 56

Liberalizm, 11, 12, 44, 47, 63, 101

Livorno, 80
Lockuce, 44
Lombardiya, 39, 79, 80, 83
Londra, 55, 56, 57, 66
Londra Konferansı, 56
Londra Protokolü, 56
Lord Grey, 64
Luneville Barışı, 31
Luois, 22, 23, 25, 27, 28, 43, 47, 48, 50,
55, 73, 76
Luois – Napolyon Bonaparte, 76
Lüksemburg, 39, 56, 57

M

M. A. Thiers, 15
Makedonya İmparatorluğu, 3
Malta, 2, 31, 32, 38
Manş, 2, 31
Marie Antoinette, 28
Marmara, 2
Martin Luther, 10
Mazzini, 79
Mesina Boğazı, 2
Metternich, 38, 41, 43, 51, 59, 60, 62,
65, 66, 79, 82, 86, 90, 91
Metternich Sistemi, 41
Mısır, 30, 31
Milletler Muharebesi, 37
Milletvekilleri Meclisi, 47
Milli Meclis, 19, 20, 87, 88
Modena, 60, 79, 80, 81
Montesquieu, 15, 23
Moselle Nehri, 56

Moskova, 37
Müdahale Sistemi, 42
München – Graetz Antlaşması, 64

N

Napoli, 34, 53, 82
Napolyon Bonapart, 25, 28
Nasyonalizm, 44
Nederland Devleti, 39
Niemen Nehri, 33, 36
Nordik, 2
Normanlar, 4
Norveç, 39

O

Orleans Hanedanlığı, 50
Ortaçağ, iii, iv, 4, 8, 10, 11, 14, 47, 100
Ortadoğu, 2
Osmanlı, 24, 30, 31, 32, 42, 49, 51, 59,
61, 94
Otuz Yıl Savaşları, 6, 10

P

Palatina, 61
Papa, 10, 22, 60, 80, 82
Papa Büyük Gregorius, 10
Paris, 20, 22, 32, 50, 72, 73, 74, 75
Parma, 60, 79, 80, 81
Peşte, 92
Pie, 60, 80, 82
Pillnitz Şatosu, 25
Piyemonte, 31
Polignaci, 49
Polonya, 33, 34, 38, 39, 55, 57, 58, 59,
65, 66, 78, 93

Poznan, 57, 58
Prens Schwarzenberg, 87
Protestan, 6, 67
Prusya, 25, 26, 28, 29, 33, 34, 36, 38,
41, 42, 49, 51, 52, 54, 55, 56, 57, 58,
62, 64, 66, 69, 83, 84, 85, 86, 87, 88,
90

R

Reform, 5, 72
Ren, 29, 31, 32, 34, 35, 39, 49, 55
Ren Konfederasyonu, 35
Riga, 2
Risorgimento, 78
Roland, 23
Roma, 3, 4, 33, 82
Roma İmparatorluğu, 3
Rönesans, 4, 5
Ruhban Sınıfı, 10, 13
Ruhbanlar, 14
Rusya, 1, 2, 24, 30, 31, 33, 35, 36, 38,
39, 42, 49, 51, 54, 55, 56, 57, 58, 59,
61, 64, 65, 66, 78, 90, 93, 94

S

Saksonya, 25, 61, 62
San Marco Cumhuriyeti, 81
Sanayi Devrimi, 16
Sardunya, 2, 39, 80, 81, 82, 83, 89, 92,
93
Saxe-Cobourg, 56
Sicilya, 2, 4, 81
Sonderbund, 68
Sosyalizm, iv

Sund, 2

Ş

Şarlman, 4

T

Talleyrand, 37, 38
Tarım Devrimi, 4, 5, 8
Temmuz İhtilali, 47, 63
Tilsit, 33, 57

Toskana, 79, 82

Transilvanya, 93

Trinidad, 38

Tuileries Sarayı, 22

Tunus, 4, 32

V

Varşova Büyük Dukalığı, 57

Venedik, 4, 9, 32, 39, 79, 81, 83

Vestaflyya Birliği, 38

Vestfalya Krallığı, 34

Victor-Emmanuel, 83

Vikingler, 4

Viyana, 7, 38, 39, 40, 43, 45, 52, 54, 55,
57, 62, 65, 67, 68, 79, 81, 82, 83, 85,
87, 88, 89, 90, 91, 92, 94

Viyana Kongresi, 7, 38, 39, 40, 52, 55,
83, 85

Voltaire, 15

W

Wagram, 34

Wellington, 63

Windisch-Graetz, 92

Wurtemberg, 32, 62

X

X. Charles, 48, 49, 51

XIV. Louis, 13

XV. Louis, 13

Y

Yasama Meclisi, 23

Yedi Ada, 38

Yedi Yıl Savaşları, 17, 24, 26

Yeniçağ, 8, 47

Yunan, 1, 3, 4, 100

Yunanistan, 2

